

**T.C.
BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**BİR NORM OLARAK İÇ GRUP YANLILIĞININ MİNİMAL GRUP
PARADİGMASINDA GRUPLAR ARASI DAVRANIŞA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren TATAYLAK

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

TEMMUZ 2025

**T.C.
BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**BİR NORM OLARAK İÇ GRUP YANLILIĞININ MİNİMAL GRUP
PARADİGMASINDA GRUPLAR ARASI DAVRANIŞA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren Tataylak

(22435036024)

ORCID: 0009-0000-5586-2810

**Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı**

Danışman: Prof. Dr. Serap AKGÜN

ORCID: 0000-0002-6733-6188

TEMMUZ 2025

BTÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 22435036024 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Ceren Tataylak, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “BİR NORM OLARAK İÇ GRUP YANLILIĞININ MİNİMAL GRUP PARADİGMASINDA GRUPLAR ARASI DAVRANIŞA ETKİSİ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Serap Akgün**
Bursa Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Dr. Öğr. Üyesi Pınar Bürhan**
Bursa Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Özge Ünal Koçaslan
Samsun Üniversitesi

Savunma Tarihi : 21 Temmuz 2025
Teslim Tarihi : / / 2025

20.04.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 9/2 ve 22/2 maddeleri gereğince; Bu Lisansüstü teze, Bursa Teknik Üniversitesi’nin abonesi olduğu intihal yazılım programı kullanılarak Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlemiş olduğu ölçütlere uygun rapor alınmıştır.

İNTİHAL BEYANI

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belgelediğimi, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Adı SOYADI: Ceren Tataylak

İmzası:

Bize,

ÖNSÖZ

Dert edindiğim için çalışmamın konusu olarak seçtiğim kayırmacılığı hep birlikte dert edelim isterim, böylece ortak normlarımız olmasa dahi dert ortaklığımız bir araya getirebilir bizleri.

Öncelikle tez danışmanım Prof. Dr. Serap Akgün'e bana ayırdığı saatleri, emeği, çabası ve titizliği için saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez savunmama nazik ve özenli katılımları ve yapıcı önerileriyle tezimin son halini almasına katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Özge Ünal Koçaslan ve Dr. Öğr. Üyesi Pınar Bürhan hocalarıma içtenlikle teşekkür ederim.

TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) 2211-Yurt içi Lisansüstü Burs Programı kapsamında destek aldım, sağladıkları finansal yardım için teşekkür ediyorum.

Feyza Yaren Şahiner, Habibe Ceren Akkuş ve Şeyma Gündag'a veri toplama sürecimdeki katkılarından dolayı çok teşekkür ederim, gönüllü emeğiniz benim için çok değerli kızlar. Suat Mancular katılımcılarıma ulaşabilmem için gösterdiği özveri ile beni mahcup etti, çabanız için müteşekkirim Suat Bey.

Öznur Hepşenay, Emre Gürbüz, Memduha İmer, Etleva Coka, Melis Canlı, Fatoş Yılmaz, Ayşe Çıblak, Esra Nur Şen, Yağmur Apa, Mehmet Ergüven ve isimlerini saymamın mümkün olmadığı, yollarımızın kesiştiği, beni büyüten herkese sonsuz teşekkürler.

Canım kardeşim Alperen Tataylak, soruyordun bak tezim bitti sonunda. İyi ki varsın, varlığın benim dünyamı güzelleştirmeye yetiyor, saatlerce kahkahalarla ettiğimiz sohbetler de cabası.

Kedim Halley, mümkün olsa sana da hep yanımda, kucağımda, klavyemin üstünde olduğun için teşekkürlerimi senin dilinde iletmek isterdim, ödül maması da olur dediğini duyar gibiyim.

Sevgilim, kocaman kalbinden taşan sevgin, ilgin, şefkatin, sabrın... Her biri için nasıl teşekkür ederim bilmiyorum. Sürecin her anında yanımdaydın, iyi ki yanımdaydın. İyi ki varsın Samet.

Temmuz 2025

Ceren TATAYLAK
(Psikolog)

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	x
ŞEKİL LİSTESİ.....	xi
ÖZET.....	xii
SUMMARY	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Birey Temelli Kuramsal Yaklaşımlar	3
1.1.1 Yetkeci kişilik kuramı.....	3
1.1.2 Sağ kanat yetkeçiliği kuramı	4
1.1.3 Sosyal baskınlık kuramı.....	5
1.1.4 Belirsiz kimlik kuramı	5
1.1.5 Birey temelli kuramsal yaklaşımlara yönelik eleştiriler	6
1.2 Sosyal Bağlam ve Grup Dinamikleri Temelli Kuramsal Yaklaşımlar	7
1.2.1 Gerçekçi çatışma kuramı	8
1.2.2 Sosyal kimlik kuramı	9
1.2.3 Kendini sınıflandırma kuramı.....	11
1.2.4 Alternatif açıklamalar	20
1.3 İç Grup Yanlılığı ile İlişkili Değişkenler	24
1.3.1 Grup doğası ve gruplama biçimi.....	24
1.3.2 Özdeşim	26
1.3.3 Cinsiyet.....	29
1.4 İç Grup Yanlılığının Ölçümü	30
1.5 Araştırmanın Amacı	32
1.6 Araştırmanın Hipotezleri.....	34
2. YÖNTEM.....	36
2.1 Araştırma Deseni.....	36
2.2 Katılımcılar	37
2.3 Veri Toplama Araçları	37
2.3.1 Bağımsız değişken manipülasyonu için gruplama görevi	37
2.3.2 İç grup ve dış grup normu manipülasyonu	38
2.3.3 İç grup yanlılığı ölçümü için Tajfel matrisleri.....	38
2.3.4 Olumlu sıfat listesi	39
2.3.5 Manipülasyon kontrolü soruları.....	39
2.3.6 Katılımcı bilgi formu	40
2.4 İşlem.....	40
3. BULGULAR.....	42
3.1 Betimleyici İstatistikler	42
3.2 Kaynak Dağıtımı Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA)	43
3.3 İç Grup Normu Varyans Analizi ve Post Hoc.....	44
3.4 Dış Grup Normu Varyans Analizi ve Post Hoc	45

3.5 Sıfat Değerlendirmeleri Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA)	46
3.6 Kontrol Grubu ile Deneysel Koşulların Kıyaslandığı Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA).....	49
4. TARTIŞMA	52
4.1 İç Grup Normu	52
4.2 Dış Grup Normu.....	56
4.3 İç Grup Normu ve Dış Grup Normu Etkileşimi	59
4.4 Kontrol Grubunun Deneysel Koşullar ile Karşılaştırılması	61
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	64
KAYNAKLAR.....	68
EKLER.....	77
ÖZGEÇMİŞ.....	93

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1: Araştırma değişkenlerinin betimsel istatistikleri.	43
Çizelge 3.2: İç grup normunun iç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorlarına ilişkin varyans analizi sonuçları.	44
Çizelge 3.3: İç grup normunun iç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorlarına ilişkin grup ortalamaları ve post hoc karşılaştırmalar.	45
Çizelge 3.4: Dış grup normunun iç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorlarına ilişkin varyans analizi sonuçları.	46
Çizelge 3.5: Dış grup normunun iç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorlarına ilişkin grup ortalamaları ve post hoc karşılaştırmalar.	46
Çizelge 3.6: İç grup ve dış grup sıfat değerlendirmeleri için tekrar ölçümlü varyans analizi sonuçları.	47
Çizelge 3.7: Dış grup normunun dış grup sıfat değerlendirmelerine etkisi.	48
Çizelge 3.8: Dış grup normunun iç ve dış grup sıfat değerlendirmelerine etkisi.	48
Çizelge 3.9: Cinsiyet değişkeninin iç grup sıfat değerlendirmelerine etkisi.	49

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Araştırma deseni.....	36
----------------------------------	----

BİR NORM OLARAK İÇ GRUP YANLILIĞININ MİNİMAL GRUP PARADİGMASINDA GRUPLAR ARASI DAVRANIŞA ETKİSİ

ÖZET

Gruplar arası bağlamda bireylerin ait oldukları grubun normatif beklentilerine karşı duyarlı oldukları bilinmektedir. Buyruksal nitelikteki grup normlarının kayırmacı tutum ve davranışlar üzerinde yönlendirici olabildiği gösterilmiştir. İç grubun normatif beklentilerinin iç grup yanlılığını yönlendirmedeki gücü alan yazınında sıklıkla incelenmiş olsa da, dış grubun yanlılığa dair buyruksal normlarının iç grup yanlılığı üzerindeki etkisine yönelik bulgular sınırlıdır. Mevcut tez çalışması iç grup yanlılığına yönelik iç grup ve dış grup normunun ayrı ayrı ve etkileşimli olarak kayırmacı tutum ve davranışlar üzerindeki olası etkilerini inceleme amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu amaç doğrultusunda çalışmada kayırma beklentisinin olduğu ve olmadığı yönünde değişimlenen iç grup ve dış grup normlarının iç grup yanlılığı üzerindeki etkileri deneysel olarak incelenmiştir. Minimal grup paradigması temelinde tasarlanan deneyde üniversite öğrencilerinden oluşan 95 katılımcı renklerle temsil edilen iki minimal gruptan birine kendi tercihleriyle katılmışlardır. Katılımcılar kontrol grubuna ya da dört deneysel koşuldan birine seçkisiz olarak atanmışlardır: (1) iç grup ve dış grup kayırma bekliyor, (2) iç grup kayırma bekliyor – dış grup kayırma beklemiyor, (3) iç grup kayırma beklemiyor – dış grup kayırma bekliyor, (4) iç grup ve dış grup kayırma beklemiyor. İç grup yanlılığı davranışsal boyutta Tajfel matrislerinden elde edilen kaynak dağıtımına yönelik puanlar ve bu puanlarla hesaplanan farklı dağıtım stratejilerinin kıyaslandığı çekim skorları ile ölçülmüştür. İç grup ve dış grup için olumlu sıfat değerlendirmeleri ile de yanlılık tutum düzeyinde ele alınmıştır.

Bulgular hem iç grup normu hem de dış grup normunun ayrı ayrı iç grup yanlılığı üzerinde anlamlı etkilere sahip olduğunu göstermiştir. Özellikle iç grubun kayırma beklediği deney koşullarında davranış düzeyinde iç grup yanlılığının arttığı gösterilmiştir. Katılımcıların daha rasyonel davranarak ortak kazancı gözetmek yerine kendi gruplarını kayıran ve gruplar arasındaki farkı açmak için kendi grubunun çıkarlarını arka plana atan stratejileri kullanmaya yönelebildiği gösterilmiştir. Dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda da daha sınırlı da olsa benzer etkiler görülmüş, katılımcılar yine gruplar arasındaki farkı arttırmak için kendi gruplarının karından feragat etmişlerdir. İç grup yanlılığı tutumsal olarak ele alındığında ise iç grup normunun etkili olmadığı ancak dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda iç grup yanlılığının arttığı gösterilmiştir. Bu çalışmanın bulguları iç grup normlarının yanında dış grup normlarının da iç grup yanlılığı üzerinde yönlendirici olabileceğini öngörmektedir.

Anahtar kelimeler: İç grup yanlılığı, Kayırmacı norm, Dış grup normu, Minimal grup paradigması, Buyruksal normlar, Tajfel matrisleri.

EFFECT OF INGROUP FAVORITISM AS A NORM ON INTERGROUP BEHAVIOR IN MINIMAL GROUP PARADIGM

SUMMARY

In the context of intergroup relations, individuals are known to be sensitive to the normative expectations of their ingroup and group norms of an injunctive nature can shape discriminative attitudes and behaviors. Although the effect of ingroup norms on ingroup favoritism has been widely discussed in the literature, the role of outgroup norms in this social process has received limited attention. This study was designed to examine the potential effect of both ingroup and outgroup injunctive norms regarding favoritism on ingroup-favoring attitudes and behaviors.

To explore this potential effect, ingroup and outgroup norms were manipulated to either imply an expectation of favoritism or no favoritism and their impact on ingroup bias was examined experimentally through minimal group paradigm. A total of 95 university students were expected to choose their group membership to one of the two minimal groups represented by colors. Participants were randomly assigned to a control group or one of four experimental conditions: (1) both groups expect favoritism, (2) only the ingroup expects favoritism, (3) only the outgroup expects favoritism, and (4) neither group expects favoritism. Ingroup favoritism was evaluated on the behavioral level through point allocations using Tajfel matrices, and pull scores derived from these matrices were used to compare different allocation strategies. Attitude dimension of ingroup bias was assessed through positive trait ratings of ingroup and outgroup members.

The results indicated that both ingroup and outgroup norms can have a significant influence on ingroup bias. When the ingroup was expected to favor its own members, behavioral favoritism increased, and participants were more likely to employ discriminatory strategies that are not as rational, even at the expense of their own group's profit to maximize intergroup difference. Although to a more limited degree, similar discriminatory patterns were observed when the outgroup was expected to show ingroup bias. In terms of attitudinal measures, while the ingroup norm had no significant effect, outgroup norm that expects favoritism resulted in increased ingroup favoritism. Findings from the current study suggest that outgroup norms, in addition to ingroup norms, can shape ingroup favoritism.

Keywords: Ingroup favoritism, Ingroup-favoring norm, Outgroup norm, Minimal group paradigm, Injunctive norms, Tajfel matrices.

1. GİRİŞ

İç grup kavramının ilk kez bilimsel olarak tanımlamasını yapan Sumner (1906; akt. Brewer, 1979), gruplar arası ilişkileri etnosentrik bir çerçevede ele alarak, bireylerin kendi etnik gruplarını diğerlerinden üstün gördüğünü ve bunun psikolojik bir iç grup–dış grup ayrımı yarattığını öne sürmüştür. Bu yaklaşıma göre, iç grup yalnızca bilişsel bir kategori değil; aynı zamanda duygusal ve normatif bağlarla pekiştirilen bir sosyal yapıdır. Bireyler kendi gruplarındaki kişilerle barışa dayalı bir ortaklık ve pozitif ilişkiler kurarken, dış gruplar dinamiğin dışında tutulur (Sumner 1906; akt. Brewer, 1999).

Gruplar arası davranışı anlamaya öncülük eden Sherif ve diğ. (1961), Hırsızlar Mağarası deneyiyle, önceden birbirini tanımayan çocuklarla oluşturulan rastgele gruplar arasında da yalnızca çıkar çatışması yaratılarak kısa sürede yoğun bir grup çatışması ve iç grup yanlılığı oluşabileceğini göstermiştir. Rekabetçi oyunlara katılan erkek çocuklarından oluşan katılımcılar, kısa süre içinde kendi gruplarına karşı olumlu, karşı gruba karşı ise olumsuz yaklaşımlarda bulunmuş; bu iç grubu kayırma ve negatif dış grup ayrımcılığı hem gözleme dayanarak ölçülen davranışlarla hem de kişilik özellikleri, performans ve tercih değerlendirmeleriyle gösterilmiştir.

Tajfel ve diğ. (1971) iç grup yanlılığının ortaya çıkabileceği en temel koşullar altında derinlemesine incelenmesini amaçladıklarından minimal grup paradigmasını geliştirmişlerdir. Bugün de iç grup yanlılığı çalışmalarında sıklıkla kullanılan bu paradigma kapsamında yürüttükleri deneyler ile araştırmacılar, rastgele grup üyeliklerinin tek başına, bireylerde iç grup lehine kayırmacı davranışlara yol açabileceğini göstermişlerdir. Sosyal Kimlik Kuramı'nı geliştiren araştırmacılar bu davranışların bireylerin benlik saygısını koruma ve yükseltme motivasyonu ile açığa çıktığını vurgulamışlardır (Tajfel ve Turner, 1979). Bireyler yine bu motivasyonun etkisiyle dış gruplara karşı da olumsuz ve dışlayıcı tutumlar sergileyebilmektedirler (Brewer, 1999).

İç grup yanlılığının sosyal psikolojinin temel kavramlarından önyargının ortaya çıkmasına da gruplar arası farklılıkların abartılması yoluyla zemin hazırladığı ifade edilebilir. Özellikle etnik, dini veya ulusal kimliklere dair ayrımcılığın sürdürülmesinde önyargı ve iç grup yanlılığı ilişkisi aktif rol oynamaktadır (Dovidio ve Gaertner, 2004). Diğer yandan, "biz" ve "onlar" ayrımını keskinleştiren iç grup yanlılığı toplumsal kutuplaştırmayı da perçinlemektedir. Bunun sonucunda, gruplar arasında algılanan tehdit, güvensizlik ve çatışma riski artabilir (Hewstone ve diğ, 2002). Sosyal Kimlik Kuramı'nın da belirttiği üzere kendi kimliklerini güçlendirmek ve özsayıgılarını korumak ya da yükseltmek isteyen grup üyeleri dış grup üyelerini aşağılayabilir ve büyük ölçüde ele alındığında uzun vadede toplumsal barış ve uzlaşının önüne geçebilir (Tajfel ve Turner, 1979). İç grup yanlılığı kavramı yalnızca sosyal psikoloji literatürü için değil içinde yaşadığımız dünyayı anlamlandırma çabamız için de merkezi bir öneme sahiptir. Sosyal bağlamlarda ilişkilendiğimiz gruplara olan aidiyetimizin tutumlarımız üzerindeki etkisi farkında olalım ya da olmayalım bireysel ve sosyal düzeyde belirleyici işlev görmektedir. Bireysel ve kurumsal karar verme süreçlerinde etkili olan iç grup yanlılığı sosyal eşitsizliğin devamlılığına yol açmaktadır. Sağlık, hukuk, eğitim ve iş alanlarında ortaya çıkan iç grup yanlılığı her birimizi olası bir dış grup üyesi olarak ayrımcılığa maruz kalmaya açık hale getirmektedir (Gaertner ve Dovidio, 2012, s. 448). İç grup yanlılığının toplumun her bir bireyi tarafından bilinmesi ve tutumlarına, davranışlarına yön veren etkisi ile dikkate alınması faydalı olabilecekse de kökenlerine dair açıklamalara odaklanılarak yanlılığın azaltılması üzerinde çalışılması hepimiz için daha barışçıl, adil ve kapsayıcı sosyal yapılar inşa etmek için değerli görülmektedir.

İç grup yanlılığının kökenlerine dair farklı kuramsal yaklaşımlar, kavramın ortaya atıldığı ilk dönemlerden bu yana tartışılmalıdır (Hewstone ve diğ, 2002; Tajfel, 1982). Gruplar arası ayrımcılık ve iç grup yanlılığının nedenlerini açıklamak amacıyla, araştırmacılar çeşitli kuramsal perspektifler geliştirmiştir. Bu açıklamalar bireylerin kişilik özelliklerine ve bireysel farklılıklarına odaklanan birey temelli yaklaşımlar (Adorno ve diğ, 1950; Altemeyer, 1998) ve gruplar arası ilişkilerin dinamiklerini temel alan sosyal psikolojik modeller (Tajfel ve Turner, 1979; Brewer, 1999) olmak üzere iki ana başlık altında kuramsal çerçeveyi oluşturmak üzere ele alınabilir. Öncelikle teorik gelişimin izini sürmek amacıyla birey odaklı

yaklaşımlara yer verilecek ve sonrasında araştırmanın da üzerine inşa edildiği sosyal bağlam ve grup dinamikleri temelli yaklaşımlarla ilerlenecektir.

1.1 Birey Temelli Kuramsal Yaklaşımlar

İç grup yanlılığını açıklamada birey temelli bir perspektif edinen yaklaşımlar bireylerin tutum ve davranışlarını anlamada faydalı bir çerçeve sunmuşlardır. Kronolojik gelişim sırasıyla Otoriter Kişilik Kuramı (Adorno ve diğ, 1950), Sağ Kanat Yetkeçiliği Kuramı (Altemeyer, 1996) ve Sosyal Baskınlık Kuramı (Pratto ve diğ, 1994) bu yaklaşımlar arasında öne çıkanlar olarak görülmektedir. Öte yandan söz konusu yaklaşımlar bireye dair değişkenlerin sınırları içerisinde kalarak grup dinamiklerini ve sosyal bağlamın etkilerini dikkate almamaları nedeniyle iç grup yanlılığına getirdikleri açıklamalarda yetersiz kalabilmektedirler (Brewer, 1999; Hewstone ve diğ, 2002). İç grup yanlılığını bireye dair özelliklerin ötesinde grup aidiyeti ve sosyal kimlik ekseninde ele alan sosyal bağlam ve grup dinamikleri temelli yaklaşımlara geçmeden önce birey temelli yaklaşımlar özetlenecek ve teorik bir geçiş düzlemi sağlanacaktır.

1.1.1 Yetkeci kişilik kuramı

II. Dünya Savaşı sonrasında faşizmin ve Nazi Almanyası gibi aşırı totaliter rejimlerin kökenlerinin anlaşılması amacıyla şekillendirilen kuram Adorno ve diğerleri tarafından 1950'de geliştirilmiştir (Adorno ve diğ, 1950). Kuram, iç grup yanlılığının birey düzeyinde özellikle belirli bir kişilik yapısı temelinde açıklanabileceğini öne sürmektedir. Araştırmacılar yetkeci kişilik olarak söz ettikleri bu kişilik yapısını otorite ve güç figürleri ile ilişkisi üzerinden tanımlamışlardır. Bu otoriter kişiliğe sahip olan bireylerin otorite figürlerine karşı güçlü bir itaat gösteren, gelenekçiliğe sıkı sıkıya bağlı, tutucu, toplumsal hiyerarşiyi katı bir şekilde gözetten, kendinden aşağıda gördüğü dış gruplara karşı hükmedici ve saldırganlık içeren düşmanca tutumlar içerisinde olabilen kişiler olarak tanımlamışlardır (Adorno ve diğ, 1950). Bu özelliklerin yanında toplumsal ve ahlaki normlara katı bir şekilde bağlı olan yetkeci bireyin çözümleyemediği içsel çatışmalarını ve bastırdığı dürtülerinin beraberinde gelen cinsel suçluluğunu da vurgulayan kuram bu kişiliğin patolojik olduğuna işaret etmektedir.

Görüldüğü gibi kuram iç grup yanlılığını bireyin patolojik kişilik yapısına indirgemiş ve olgunun grup süreçleri içerisindeki yerini ve sosyal bağlamla ilişkisini ihmal etmiştir. Birey odaklı bu yaklaşım ilişkilenen gruplara karşı geliştirilen aidiyeti ve içinde bulunulan sosyal bağlamı göz ardı etmekte ve bunun sonucunda gruplar arası ilişki dinamiklerinin anlaşılmasına bir katkı sağlamamaktadır (Brewer, 1999; Hewstone ve diğ., 2002). Bir sonraki başlıkta Altemeyer (1996) tarafından orijinal modelin sınırlılıklarını ortadan kaldırmak amaçlanarak geliştirilen Sağ Kanat Yetkeciliği Kuramı ele alınacaktır.

1.1.2 Sağ kanat yetkeciliği kuramı

Yetkeci Kişilik Kuramını yeniden gözden geçiren Altemeyer (1996), kuramını psikodinamik açıklamaların yerine deneysel ve sosyal psikolojik temellere dayandırmayı amaçlamıştır. Sağ Kanat Yetkeciliği Kuramını Yetkeci Kişilik Kuramından ayıran en temel özellik Altemeyer (1996)'in yetkeci tutumu sosyal öğrenmeye dayandırmasıdır. Bu kurama göre tutucu bir çevrede yetişen birey sosyalleşme süreci ile üç temel eğilimi benimser. Bunlardan ilki toplum tarafından veya yasalarca kabul edilmiş otoriteye boyun eğme; bireyin aile, devlet gibi otorite figürlerine itaat etmesi olarak ifade edilir. İkinci eğilim olan yetkeci saldırganlık ise sıkı sıkıya bağlı olunan bu otoritenin oluşturduğu toplumsal düzene uymayan, farklılık gösteren bireylere ve gruplara karşı cezalandırıcı ve dışlayıcı tutumlar sergilenmesi olarak açıklanabilir. Son olarak geleneklere bağlılık, toplumun otorite tarafından da pekiştirilen geleneksel normlarına güçlü bir bağlılık göstermeyi belirtmektedir. Kurama göre bu eğilimler bir araya geldiğinde farklı kültürel, etnik veya dini grupların tehdit olarak algılanabilmesi ve ayrımcı tutum ve davranışların ortaya çıkması mümkündür. Sonuç olarak iç grup yanlılığı ve dış gruba yönelik negatif ayrımcılığın artması için gerekli zemin hazırlanmış olur (Hodson ve Costello, 2007).

Sağ kanat yetkecilik düzeyi yüksek bireylerin toplumda "öteki" olarak değerlendirilen dini, etnik azınlık gruplarına karşı daha fazla olumsuz tutum içerisinde olduklarını destekleyen bulgular mevcuttur (McFarland, 2010). Kuram bireylerin ideolojilerinin iç grup yanlılığı ve ayrımcılık gibi sosyal olgular üzerindeki etkisini anlamak için faydalı bir çerçeve sunsa da grup dinamiklerini dışarıda bırakma eğilimindedir. Bu nedenle kuramın sosyal bağlamın etkileşimsel

doğasını göz ardı ettiği, iç grup yanlılığının grup düzeyinde örgütlenen sosyal bir olgu olduğunu görmezden geldiği ifade edilebilir (Haslam, 2001).

1.1.3 Sosyal baskınlık kuramı

Sosyal Baskınlık Kuramına göre toplumlar hiyerarşik olarak örgütlenmeye yatkındır ve bireyler bu hiyerarşik yapıya karşı farklı düzeylerde hoşgörü gösterirler (Sidanius ve Pratto, 1999). Sosyal baskınlık yönelimi olarak isimlendirilen bu bireysel eğilim, kişinin toplumsal eşitsizlikleri ne derecede normalleştirdiğini, benimsediğini gösterir (Pratto ve diğ, 1994). Bireyin sosyal baskınlık yönelimi yüksek ise eşitsizliği ortadan kaldırmaya yönelik davranışlar ve tutumlar içerisinde olması değil iç grup yanlılığı ve ayrımcılık göstererek mevcut hiyerarşik yapıyı sürdürmesi beklenir (Sidanius ve diğ, 2004).

Kuram yaş, cinsiyet ve diğer gruplar olarak üç temel boyut üzerinden yürüdüğünü ifade ettiği toplumsal hiyerarşinin bireyselleşme, meritokrasi gibi eşitsizliklerin meşrulaştırılmasında kullanılan mitler aracılığıyla sürdürüldüğünü vurgulamaktadır (Sidanius ve Pratto, 1999). Bireyin yönelimlerini odağına alsa da iç grup yanlılığını açıklamakta toplumsal düzeydeki eşitsizlikleri ve yapısal ilişkileri de dikkate alan kuram, bireysel eğilimler ve bilişsel süreçlerle sınırlı kalmamıştır. Öte yandan, bireyin grup aidiyetine dayalı sosyal kimliğini, bundan türeyen motivasyonel dinamikleri ve sosyal normları arka planda bırakmaktadır. Toplumsal dinamikler içerisinde farklı statüdeki grupların oluşması kaçınılmazdır ancak bu sosyal baskınlık açıklamasına indirgenemez. Sosyal kimlik Kuramı'na (Tajfel ve Turner, 1979) göre önyargı, etnosentrizm ve kayırmacılık bireyin psikolojik bir eğiliminin sonucu olarak görülemez ve değiştirilemez sosyal olgular olarak değerlendirilemez.

1.1.4 Belirsiz kimlik kuramı

Bireylerin grup üyeliğine yönelmelerini açıklamak üzere geliştirilmiş olan kuram (Hogg, 2000), hem kişisel hem de sosyal düzeyde duyulan epistemik belirsizliğin giderilmesi motivasyonunu temel almıştır. Hogg'a (2007) göre bireyler algıladıkları belirsizlik ölçüsünde baskın normatif yönlendirmelere sahip ve yüksek düzeyde özdeşim kurabileceği gruplara yönelirler. Kurama göre, grup üyeliğinin ve sosyal kimlik edinmenin ana motivasyonu grupla özdeşim kurarak belirsizliği bertaraf etmektir.

İç grup yanlılığı, Belirsiz Kimlik Kuramı çerçevesinde belirsiz sosyal durumla başa çıkma stratejisi olarak kavramsallaştırılmıştır. Kimlikleriyle ilgili daha fazla belirsizlik deneyimleyen bireyler, sosyal kimliklerini pekiştirebilmek için iç grubu kayırıp dış grubu olumsuz değerlendirebilirler (Hogg ve Adelman, 2013). Özellikle güvensizlik, tedirginlik dönemlerinde bireyler daha otoriter, katı sınırları olan ve normları açıkça bilinen ve paylaşılan gruplara yönelebilirler ve daha fazla normatif iç grup yanlılığına başvurabilirler (Hogg, 2001).

Özellikle minimal grup paradigması gibi doğal gruplara kıyasla belirsizliğin daha fazla olduğu durumlarda, üyelerin grup normlarına daha sıkı sıkıya uyumlu davranmaları beklenebilir (Jetten ve diğ. 1996). Bu araştırmada da grup normları minimal grup durumunda değişimleneceği ve bu normlar haricinde katılımcıların sosyal duruma dair çok kısıtlı bilgisi olacağı için belirsizliği azaltma motivasyonu ile normlara uygun davranmaları beklenebilir. Bu doğrultuda Belirsiz Kimlik Kuramı mevcut araştırma sonuçlarını anlamada destekleyici olabilir.

Kuramın iç grup yanlılığının anlaşılmasında kişisel anlam arayışını ve varoluşsal güvencesizliği de değerlendirmesi zenginleştirici olarak görülebilir. Öte yandan, bu kuram da bireyin bilişsel motivasyonlarını odağına alarak sosyal dinamikleri yalnızca bir araç olarak değerlendirmiş; grubun içsel dinamiklerini, grup normların şekillenme sürecini ve statü, tehdit gibi kimi diğer sosyal bağlama dair değişkenleri arka planda bırakmıştır. Grup normları etkileşim, müzakere ve sosyalleşme sürecinin ürünü olarak ortaya çıkar (Ellemers ve diğ. 2002). Ancak bu kuramla sosyal normlar halihazırda var olan sabitler olarak ele alınmış, normların etkileşimli inşa süreçleri göz ardı edilmiştir. Benzer olarak, sosyal grup da homojen ve durağan bir yapı gibi görülmüş grup üyeliği bireyin kişisel motivasyonlarını karşılamaya hizmet eden bir araca indirgenmiştir.

1.1.5 Birey temelli kuramsal yaklaşımlara yönelik eleştiriler

Birey temelli yaklaşımlar iç grup yanlılığını anlamada faydalı olabilecek bazı anlayışlar sunuyor olsa da sosyal bağlamı ve grup normlarını büyük ölçüde dışarıda bırakıyor olmaları açıklayıcılıklarını sınırlandırmaktadır. Bu yaklaşımlar bireylerin yetkeci kişilik yapısına sahip olmaları, sosyal baskınlık eğilimleri gibi olgulara odaklanırken bireylerin kendilerini ait hissettikleri grupların normatif yapısını, paylaşılan değerlerini ve beklentilerini ihmal etmektedir.

Gruplar arası adalet, karşılıklı saygı ve iş birliği içerisinde yaşayan toplumların inşasının mümkün olabileceğine inanan ve sosyal bağlamı odağına alan geleneği takip eden birçok araştırmacı vardır (Turner ve Reynolds, 2003). Nitekim, otoriteriyenlik ve uyum eğilimi etkili olabilse de ayrımcılık bireysel bir sapma değildir ve sosyokültürel bağlamda grup normlarına dayanan normatif bir sorundur (Pettigrew, 1958). İç grup yanlılığı gibi sosyal bağlamda ortaya çıkan tutum ve davranışların üyelerin gruplarından aldığı açık veya örtük normlardan etkilendiği sosyal psikoloji literatüründe gösterilmektedir (Cialdini ve Goldstein, 2004; Hogg ve Abrams, 1988).

Dış gruba dair tutumların bireyin kişisel eğilimlerinin ötesinde ait olduğu grubun sosyal kimlik özelliklerine ve normatif beklentilerine göre belirlendiği ve kayırma beklentisi gibi normatif değişkenlerin iç grup yanlılığının anlaşılmasında dikkate alınması gerektiği söylenebilir (Kessler ve Mummendey, 2008, ss. 308). Belirsiz Kimlik Kuramı, kişisel belirsizlikleri giderme motivasyonu ile kimi üyelerin daha normatif davranılabileceğini ve daha fazla iç grup yanlılığına başvurulabileceğini ifade ederek grup normlarını dikkate alıyor gibi görünse de, normların sosyal bağlam içerisindeki hareketliliğini ihmal etmektedir. Bireyi temel alan yaklaşımlar bu tür sosyal bağlamda ortaya çıkan olguları arka plana attığı için, iç grup yanlılığının incelenmesinde grup temelli anlayışlara ihtiyaç duyulmaktadır.

1.2 Sosyal Bağlam ve Grup Dinamikleri Temelli Kuramsal Yaklaşımlar

İç grup yanlılığının açıklamak amacıyla bireysel özelliklerin ve bilişsel eğilimlerin ötesinde içinde bulunulan sosyal bağlamın ve beraberinde getirdiği grup iç süreçlerin yönlendirici rolünü vurgulayan farklı kuramsal yaklaşımlar da geliştirilmiştir. Sosyal kimliğe yönelik grupla özdeşim düzeyi ve grup normu gibi değişkenlerin yanında rekabet, kaynak dağılımı, ortak hedefler, statü ilişkileri gibi grup dinamikleri de sosyal bağlamı merkeze alan bu kuramların yapıtaşlarını oluşturmaktadır. Odağında sosyal bağlam ve grup etkileşimleri olan söz konusu kuramsal yönelimler, iç grup yanlılığının grubun yapısı, işlevi ve diğer gruplarla ilişkiler üzerinden sosyal bağlamda anlaşılmasını mümkün kılar. Bu bölümde grup dinamikleri temelli yaklaşımlar ele alınacak ve iç grup yanlılığının ortaya çıkmasındaki ana nedenin gruplar arası rekabetin olduğunu öne süren Gerçekçi Çatışma Kuramı ile başlanıp takip eden kuramlar ile çerçeve genişletilecektir.

1.2.1 Gerçekçi çatışma kuramı

İç grup yanlılığı ve önyargı kavramlarını sosyal bağlam içerisinde anlamada en köklü kuramlardan biri olarak değerlendirebileceğimiz Gerçekçi Çatışma Kuramı, Sherif (1966) tarafından geliştirilmiş. Sosyal psikoloji alanında gruplar arası ilişkilere dair kuramların şekillenmesine öncülük eden kuram bir klasik olarak görülen Hırsızlar Mağarası Deneyi ile elde edilen bulgular ışığında kurgulanmıştır (Sherif ve diğ, 1961). Araştırmacılar bu deney ile iç gruba karşı olumlu ve dış gruba karşı olumsuz kayırmacı tutum ve davranışların temelinde sınırlı kaynaklar üzerindeki rekabetin olduğunu gözlemlemiş ve bulgulamışlardır (Sherif, 1966). Kurama göre, iki grup aynı kaynaklara erişmeye çalıştığında gerçekçi bir çıkar çatışması doğabilir. Burada belirleyici olan Sherif'in (1966) alana önemli katkılarından bir diğeri olan işlevsel karşılıklı bağımlılık ilkesidir. Araştırmacıya göre, gruplar aynı sınırlı kaynaklara ulaşmak için bir rekabet halinde ise ve bir grubun hedefe ulaşması diğlerinin ulaşmasını zorlaştırıyor ya da engelliyorsa olumsuz karşılıklı bağımlılık ilişkisi ortaya çıkar. Bu durumda önyargı, kayırmacılık, dış grup düşmanlığı gibi tutum ve davranışlar gözlemlenir. Öte yandan, olumlu karşılıklı bağımlılık ilişkisi söz konusu ise, bir diğ. deyişle grupların hedeflerine ulaşmaları için iş birliği içerisinde olmaları gerekiyorsa önyargı ve iç grup yanlılığı azalır, bireyler dış gruba yönelik daha olumlu tutumlar içerisinde olurlar. Bu doğrultuda, Sherif'e (1966) göre olumlu sosyal değişimin mümkün olabilmesi için ortak hedefler doğrultusunda iş birliği gerektiren ilişkiler kurulmalıdır.

Kuram, iç grup yanlılığının bireysel değişkenlere indirgenemeyeceğini göstermesi ve grup hedeflerinin, gruplar arası ilişkilerin belirleyici etkisini ortaya koyması yönünden vazgeçilmez öneme sahiptir. Ek olarak, söz konusu kuram sonrasında geliştirilen Sosyal Kimlik Kuramı gibi köklü teorik modellerin gelişimine zemin hazırlamış, rekabetin iç grup yanlılığını anlamadaki etkisi ve iş birliği içinde olmanın olumlu grup ilişkilerine katkısı gibi temel varsayımlarla sonraki araştırmalara öncülük etmiştir (Gaertner ve diğ, 1993). Öte yandan, sonrasında özellikle iç grup yanlılığı ve önyargının ortaya çıkması için mutlaka gerçek bir çıkar çatışmasına ihtiyaç duyulmadığını gösteren minimal grup çalışmaları gerçekleştirilmiş ve Gerçekçi Çatışma Kuramı (Sherif, 1966) sosyal kimlik, statü algıları, grup normları gibi olguları arka planda bırakması nedeniyle eleştirilmiştir

(Tajfel ve Turner, 1979). Bu bağlamda, bireylerin yalnızca grup üyeliklerine dayanarak ortaya çıkan aidiyet duygularını ve sosyal karşılaştırma süreçlerini vurgulayarak gruplar arası ilişkilerde iç grup yanlılığının anlaşılması için daha kapsamlı bir kavrayış sunan Sosyal Kimlik Kuramı'na (Tajfel ve Turner, 1979) geçilecektir.

1.2.2 Sosyal kimlik kuramı

Rekabetin ve somut çıkarların ötesinde, bireylerin ilişkilendikleri gruplara aidiyetlerini, sosyal kimliklerini ve sosyal normları merkeze alarak daha kapsayıcı ve dinamik bir model sunan Sosyal Kimlik Kuramı, Tajfel ve Turner (1979) tarafından geliştirilmiştir. Kuram benlik algısının kişisel ve sosyal olmak üzere iki katmandan meydana geldiğini ileri sürmektedir. Bu iki kimlik bir araya gelerek kimlik bütünlüğünü oluşturmaktadır. Bireylerin üyesi oldukları gruplar üzerinden şekillenen, sosyal normlar ve anlamlar ile sosyalleşme süreci içerisinde yapılandırılan kimliği sosyal kimlik olarak değerlendirilir (Turner, 1982). Grupların yapısı, niteliği ve etkileşim düzeyine bağlı olarak bireyler birden fazla sosyal kimlik geliştirebilirler. Bunun yanında kişisel kimlikler de sosyal kimliklerden etkilenebilmektedir.

Kuramın temel varsayımı, bireylerin kişisel kimlikleri için belirleyici rol oynayan sosyal kimliklerini olumlu tutma eğilimi göstermekte olmalarıdır. Bu doğrultuda, bireyin aidiyet duyduğu grubun diğer gruba kıyasla olumlu ve ayrıcalıklı olarak değerlendirilmesi bireyin benlik değerini artırır. Bu nedenle, yalnızca sosyal kimliğin etkinleştirildiği grup üyeliklerinin var olması bireylerin kendi gruplarını üstün görme ve diğer gruplara karşı olumsuz değerlendirmede bulunma davranışlarının ortaya çıkması için yeterli olabilmektedir (Tajfel, 1978).

Görüldüğü gibi kuram bireye dair tutum, inanç ve kişilik özellikleriyle sınırlı kalmayarak birey odaklı yaklaşımlardan ve iç grup yanlılığının ortaya çıkması için somut bir çıkar çatışmasına ihtiyaç duyulmadığını minimal grup paradigması ile göstererek Gerçekçi Çatışma Kuramı'ndan ayrılmaktadır. Sosyal Kimlik Kuramı'na göre bireyler yalnızca somut kaynaklar için değil algılanan statü, değer farkları ve prestij için bir rekabet içerisine girebilirler. Benlik değerini artırma ve olumsuz sosyal kimlikten kaçınma amacı güderek dahil olunan bu süreç sosyal rekabet olarak adlandırılır (Tajfel ve Turner, 1979).

Bireyin sosyal kimlik edinim süreci kuram tarafından üç aşamada ele alınır; sosyal kategorizasyon, sosyal kimlik ve sosyal karşılaştırma (Tajfel ve Turner, 1979). Öncül olan sosyal kategorizasyon süreci, bireylerin içinde yaşadıkları sosyal dünyayı anlamlandırabilmek için kendilerini ve diğerlerini sınıflandırmasından oluşur. Bu sayede sosyal bağlam kaos olmaktan çıkar ve daha düzenli, anlamlı bir şekilde deneyimlenebilir. Bu kategorizasyon süreci bireyin grup üyeliğine yönelik farkındalığını artırır. Öte yandan abartılan farklılıklar önyargıların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir (Tajfel, 1969). Sosyal kimliklenme aşamasında birey, gruba aidiyetinin beraberinde getirdiği sosyal kimliğini benlik algısının bir parçası haline getirir. Son olarak, benlik değerini yükseltmek ya da korumak isteyen birey sosyal karşılaştırma ile iç ve dış grupları kıyaslayarak avantajlı bir konum elde etmeye çalışır. Kurama göre, grup içi kayırma beklentilerinin ve buna dair normların oluşmasında sosyal kimliği olumlu yönde farklılaştırma çabası etkili olmaktadır.

Grup üyeliğini sürdürmek ve grup imajını korumak veya yükseltmek isteyen üyeler normlar aracılığıyla grubun değerlerine, beklentilerine ve davranış kalıplarına dair fikir sahibi olurlar ve uygun davranışlar sergilerler (Hogg ve Reid, 2006). Abrams ve diğ. (2000), hayali bir personel seçme senaryosunda normatiflik düzeyini değişimledikleri beşi normatif, biri grup normuna aşırı uygun bir diğeri de grup normuna zıt yedi adayı kendileri de şirket çalışanları olan katılımcıların değerlendirmesine sunmuşlardır. Çekicilik, uygunluk, maaş önerisi, terfi potansiyeli gibi bağımlı değişkenlerin tümünde normatif olan aday daha olumlu değerlendirilirken onu aşırı normatif ve norma zıt olan aday takip etmiştir. Ek olarak, Fehr ve Fischbacher (2004) bireylerin kendilerinin doğrudan zarar görmedikleri durumlarda da gönüllü olarak normatif olmayan grup üyelerini cezalandırdıklarını göstermişti. Görüldüğü üzere normatif üyeler açıkça tercih edilmektedir, bireylerin bu nedenle normatif davranmak istemeleri beklenebilir.

Bu çerçevede, iç grup yanlılığı grup üyeleri tarafından grup normu olarak algılanabilir ve bireyler yanlı davranışları beklendiğini öngörerek normatif bir zorunluluk sonucunda kayırmacı davranışlara başvurabilirler. Tajfel (1970) başlarda iç grup yanlılığını böyle normatif bir temele dayandırmış ancak daha sonrasında bu açıklama tam olarak bilinmeyen bir sebeple terkedilmiştir (Iacoviello ve Spears, 2021). Turner ve diğ. (1987) iç grup yanlılığını anlamada olumlu kimlik

arayışının yeterli bir açıklama sunmadığını savunarak grup normlarını daha merkezi bir konuma aldığı Kendini Sınıflandırma Kuramı'nı geliştirmiştir.

1.2.3 Kendini sınıflandırma kuramı

Sosyal Kimlik Kuramı'nın sunduğu kavramsal çerçeveyi genişleterek sosyal kimlik oluşumunun bilişsel süreçlerini ve bireylerin grup içindeki davranışlarını ele alan kuram Turner ve diğ. (1987) tarafından geliştirilmiştir. Grup üyeliğinin bireyin davranışını nasıl dönüştürdüğünü motivasyonel açıklamalar yerine bilişsel kategoriler üzerinden ele alan kuram, grup normlarının birey tarafından benimsenme sürecine ışık tutmaktadır.

Kendini Sınıflandırma Kuramı bireyin sosyal bağlamı anlamlandırırken kendisini kişisel düzey, grup düzeyi ve üst-düzey olmak üzere farklı düzeylerde sınıflandırması üzerine kuruludur (Turner ve Reynolds, 2012). Belirli bir sosyal durumda hangi kimliğin aktif olarak kullanılacağı söz konusu kategorinin erişilebilirliğine, uygunluğuna ve bağlamsal faktörlere bağlıdır (Turner ve diğ, 1987).

Kurama göre, grup üyeleri kendilerini grup düzeyinde tanımladıklarında grubun prototipik özelliklerini içselleştirir ve depersonalizasyon olarak ifade edilen bireysellikten sosyal kimliğe geçiş sürecini deneyimlerler (Turner ve diğ, 1987). Bu bireyin “ben” kimliğinden “biz” anlayışına geçişidir. Bireysellikten uzaklaşan birey, kişisel özelliklerini yansıtacak şekilde davranmak yerine grubun prototipine uygun olacak şekilde, grubun bir örneği olarak hareket eder. Grubun prototipik özelliklerine dayanarak oluşturulan zihinsel temsiller grup normlarını oluşturur ve grubunu temsil eden, örnek bir üyenin nasıl davranacağına dair bilginin taşınmasını sağlarlar. Gruba aidiyetini normlara uygun davranarak gösteren üyeler davranışların normatif hale gelmesini pekiştirir (Turner ve diğ, 1987). Görüldüğü gibi grup üyeliği yalnızca aidiyet ve sosyal kimlik değil sosyal dünyayı anlamlandırmayı mümkün kılan bir algılama ve değerlendirme çerçevesi sunmaktadır.

Grup kimliğinin temel unsurlarından olan grup normları, grup üyeliği sonucunda sosyal kimlik sahibi olan bireyin davranışları üzerinde kritik öneme sahiptir. İç grup yanlılığının Tajfel (1970) tarafından genel bir norm olarak ele almasından sonra Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) kayırmacı tutum ve davranışları

üyelerin grupları üzerinden benlik değerlerini yükseltme motivasyonuna atfetmişti. Kendini Sınıflandırma Kuramı'na (Turner ve diğ, 1987) göre ise kayırmacılığın prototipik olduğu gruplarda biz kimliği ile hareket eden ve grup düzeyinde normatif davranan bireyler iç grup yanlılığına başvurabilir. Bir diğer deyişle, iç grup yanlılığı olumlu sosyal kimlik arayışının ötesinde kolektif bir bilişsel sürecin ürünü olan iç grup yanlılığı ile ilişkili grup normları ile açıklanabilir.

1.2.3.1 İç grup yanlılığına dair grup normları

Tajfel (1970), iç grup yanlılığının sosyalleşme süreci aracılığıyla bağlama özel olmayan genel geçer (generic) bir norm olarak öğrenildiğini ve minimal grup paradigması gibi belirsiz sosyal durumlarda bireyin tutum ve davranışlarına yön verdiğini ifade etmiştir. Sonrasında Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) geliştirilirken iç grup yanlılığının kendisini bir norm olarak ele alan açıklama arka planda bırakılmış, kayırmacılık benlik değerini koruma ve arttırmaya yönelik motivasyonel bir eğilim olarak kuramsallaştırılmıştır. Peşinden gelen ve kuramsal çerçeveyi genişleten Kendini Sınıflandırma Kuramı ile de grup üyelerinin ait oldukları grubun normlarına uyum sağlama motivasyonlarının iç grup yanlılığı üzerindeki etkileri çalışılmalıdır.

Mevcut literatürde birçok araştırma iç grup yanlılığının kendisini genel bir norm olarak değerlendirmek veya iç grup yanlılığına dair normların kayırmacı tutum ve davranışlar üzerindeki belirleyici etkilerini incelemek yerine sosyal normları iç grup yanlılığı üzerindeki pekiştirici veya zayıflatıcı etkileri yönünden incelemiş ve düzenleyici değişkenler olarak ele almıştır. Örneğin, ifade özgürlüğü (Wetherell ve Potter, 1992), sosyal uyumluluk (Sechrist ve Stangor, 2001), grup üyelerinin otonomisi (Crandall ve diğ, 2002), sosyal statü (Pratto ve diğ, 1994), bireysel sorumluluk (Devine ve Monteith, 1993) normlarının iç grup yanlılığı üzerindeki düzenleyici etkileri incelenmiştir. Öte yandan, kayırmacı ve eşitlikçi normların etkilerini inceleyerek iç grup yanlılığına dair grup normlarını odağına alan kimi araştırmalar da (Hertel ve Kerr 2001; Zogmaister ve diğ, 2008; Montoya ve Pittinsky, 2013) bu sosyal olguya yönelik kavrayışımızı zenginleştirmeye devam etmektedir.

Hertel ve Kerr (2001), minimal grup paradigmasından faydalanmış ve deneysel çalışmalarında kayırmacılık ölçütü olarak kaynak dağıtım görevini

kullanmışlardır. Sadakat ve eşitlik normuna ilişkin farklı kelimelerin katılımcılara sunularak ezberlemeleri istenen araştırmada, katılımcılar iç gruplarının kendilerinden kayırmacı davranmalarını beklediğini algılamışlardır. Ek olarak, eşitlik normuna dair kelimeler sunulan koşula kıyasla sadakat normu koşulunda anlamlı düzeyde daha kayırmacı davranıldığı bulgulanmıştır. Bu araştırmalar iç grup yanlılığının değiştirilmesi mümkün olmayan bir tutum ya da davranış kalıbı değil esnek bir sosyal norm olarak değerlendirilebileceğini önermektedir.

İç grup ve dış grup normlarını kayırmacı ya da eşitlikçi olarak değişimleyen Jetten ve diğ. (1996), minimal gruplarla gerçekleştirdikleri ilk deneylerinde katılımcıların iç grup normu eşitlikçi olduğunda kayırmacı olduğu koşuldan daha az olsa da anlamlı düzeyde iç grup yanlılığı sergilediklerini göstermiştir. Jetten ve diğ. (1996) ikinci deneylerinde ilk bulgularının geçerliliğini doğal gruplar için test etmek istemiş ve prosedürü katılımcılara aynı araştırmanın diğer bir üniversitede daha gerçekleştireceği bilgisini vererek yinelemişlerdir. İlk deneylerinde olduğu gibi ikinci deneylerinde tüm koşullarda iç grup yanlılığının istatistiksel olarak anlamlı olduğunu bulan araştırmacılar, adalet normunun bu yanlılığı anlamlı düzeyde azalttığını raporlamışlardır.

Öte yandan, adalet ve rekabet normu ile ilgili kelimeleri (denge, adalet, demokratik ve rakip, düşmanlık, mücadele) ya da nötr kelimeleri sözel bellek görevi kullanarak katılımcılarına sunan Durrheim ve diğ. (2016) sonrasında kaynak dağıtımı için kendilerine verilen simgesel ödülleri (token) 40 turda minimal iç ve dış gruplarına dağıttıkları ve diğer katılımcıların yaptıkları tercihleri görebildikleri etkileşimli deneysel bir metodoloji kullanmışlardır. Araştırmacılar norm manipülasyonlarının anlamlı bir etki ortaya çıkarmadığını ve iç grup yanlılığının zamanla gittikçe artan genel bir trend gösterdiğini bulmuşlardır. Ek olarak, minimal grup paradigmasının dışına çıkarak katılımcıların kendisine kaynak dağıtabilmesinin mümkün kılındığı deneyde kendine ödül verme davranışının katılımcılar arasında zamanla yaygınlaşan normatif bir davranışa dönüştüğünü bulgulamışlardır. İkinci deneylerinde anlamlı bir etki göstermediği gerekçesiyle normları dışlayan ve simgesel ödüller yerine maddi karşılığı olan puanların kaynak dağıtımında kullanan Durrheim ve diğ. (2016, s.16), başta çok az tercih edilen kendine kaynak dağıtma davranışının zamanla iç veya dış gruba dağıtım davranışlarının yerini aldığını bulgulamışlardır. Bu araştırmada normların etkisinin gösterilememesinin kullanılan

sözel bellek görevinin norm manipölasyonu için etkili olamamasından kaynaklandığı öngörülebilir.

Zogmaister ve diğ. (2008) çalışmalarında iç grup yanlılığına dair sadakat ve eşitlik normlarını cümle düzenleme görevinde “Takım arkadaşlarımıza yardım ederiz.” ve “Kanun karşısında herkes eşittir” gibi ifadelerle değişimlemiştir. İtalyan katılımcılarla gerçekleştirilen ilk deneyde İtalya ve Almanya’nın yaygın olarak bilinen 8 şehrinin fotoğrafları gösterilmiş örtük çağrışım testi ile yanlılık ölçümleri alınmıştır. Araştırmacılar deneysel çalışmalarında Hertel ve Kerr’den (2001) farklı olarak bir kontrol grubu da kullanmışlardır. Örtük çağrışım testi sonuçlarına göre, en yüksek iç grup yanlılığı sadakat koşulunda bulgulanmıştır ve yanlılık kontrol koşulunda eşitlik koşulundan daha yüksektir (Zogmaister ve diğ, 2008). Araştırmacılar sonraki çalışmalarında katılımcıların bir kısmına İtalya’nın kuzeyinden mi güneyinden mi olduklarını sormuş ve bu kimliğe dair ifadeler yazmalarını isteyerek bu kimliği belirginleştirmiş, diğer kısmından ise öğrenci olmaya dair ifadeler yazmalarını istemiştir. Bu deneyde bir diğer örtük ölçüm yöntemi olan ve seçkisiz olarak sunulan uyaranlardan birine tepki verilirken diğerine tepki verilmemesinin beklendiği (Karakaş, 2017) yap/yapma (go/no-go) görevi kullanılmıştır. Araştırmada yalnızca kuzeyli ya da güneyli olma kimliklerinin belirginleştirildiği koşul için ilk deney bulguları tekrarlanmıştır. Katılımcıların ortak öğrenci kimliğinin vurgulandığı koşulda norm etkisi kaybolmuştur. Son olarak, araştırmacılar üçüncü bir deneyde ilk iki deneydeki norm manipölasyonunu yinelemiş, örtük ölçüm yöntemlerine sosyal mesafeyi eklemiş ve Katolik olan katılımcılara Müslüman bir adam ile tanışacakları bilgisini vermiştir. Üzerine bir ceket asılmış ve önüne gazeteler bırakılmış bir sandalyenin bulunduğu odaya alınan katılımcılardan odanın diğer tarafından bir sandalye alıp kendisine verilen bilgi formunu doldurmak için oturması istenmiştir. Sadakat normu koşulundaki katılımcıların eşitlik normu koşulundakilere kıyasla anlamlı olarak daha uzağa oturduğu gözlenmiştir (Zogmaister ve diğ, 2008). Minimal gruplar yerine doğal grupları ve açık ölçümler yerine örtük ölçümleri kullanan bu araştırmanın bulguları Hertel ve Kerr’in (2001) bulguları ile paraleldir.

Montoya ve Pittinsky (2013) iç grup ve dış grup olan iki okul arasındaki ilişkinin doğasını ortak etkinlikleri ve akademik ve sportif rekabet içeren durumları düşünmelerini sağlayarak işbirlikçi ya da rekabetçi olarak değişimlemiştir. Her iki

koşuldaki katılımcılardan hayali bir senaryoda yapılmış bir bağış iki okul arasında paylaştırmaları beklenmiştir. İşbirlikçi ilişki koşulunda katılımcının grubuyla özdeşimi arttıkça dış grubu daha olumlu değerlendirdiği ve daha fazla kaynak dağıttığı bulunmuştur. Bu etki araştırmacılar tarafından dış gruba duyulan güven düzeyi ile açıklanmıştır (Montoya ve Pittinsky, 2013, s. 801). Pechar ve Kranton (2017) tarafından gerçekleştirilen derlemede de sadakat veya rekabet normuyla hazırlanmanın iç grup yanlılığını arttırdığı ve eşitlik normuyla hazırlanmanın kayırmacı tutum ve davranışları azalttığı ortak bulgusu raporlanmıştır. Ek olarak, araştırmacılar dış grup ahlaksız ya da adil olmayan bir grup olarak görüldüğünde iç grup yanlılığının arttığını ve bu durumun dış gruptan uzaklaşma ve bu grubu cezalandırma isteğinden kaynaklanıyor olabileceğini öne sürmüşlerdir (Pechar ve Kranton, 2017, s. 9). Yukarıda özetlenen alan yazınına göre iç grup yanlılığının kendisiyle ilişkili farklı sosyal normlarla esnek olarak şekillendiği ifade edilebilir.

Kayırmacı ve eşitlikçi normlarla hazırlanmanın iç grup yanlılığı üzerindeki birçok farklı araştırma tarafından raporlanan etkileri düşünüldüğünde, herhangi bir grup normuyla hazırlanmayan bireylerin kayırmacı davranışlarının açıklanmasında Tajfel'in (1970) orijinal görüşünden faydalanılabileceği öngörülmektedir. İç grup yanlılığına dair belirli bir norm ile hazırlanmayan grup üyelerinin daha önceki sosyalleşme süreçlerinden edindikleri, zaten hep hazırda bulunan bu normu kullanarak kayırmacı davranışta bulundukları ileri sürülebilir. Ek olarak, grup üyelerinin iç gruplarının kendilerinden kayırmacı davranmalarını bekledikleri ve dış grubun da kayırmacı davranacağını öngördükleri önermelerini destekleyen araştırma (Diehl, 1989; Iacoviello ve Spears, 2018) bulguları bulunmaktadır.

Kayırmacı beklentisi; buyruksal bir norm olarak iç grup yanlılığı

Sosyal bağlama yönelik gruplar tarafından paylaşılan kimi bilgileri taşıyan normlar türlerine göre ikiye ayrılmaktadır; tanımlayıcı ve buyruksal normlar. Cialdini ve diğ. (2000) tanımlayıcı normların bireylerin belirli sosyal durumlarda nasıl davrandıklarına dair bir açıklama sunduklarını, buyruksal normların ise bireyin nasıl davranmasının beklendiği ile ilgili bilgi sağladığını belirtmişlerdir. Örneğin; tanımlayıcı norm "Bireyler kendi gruplarını kayırırlar." ve buyruksal norm "Bireylerin kendi gruplarını kayırmaları beklenir." olarak ifade edilebilir. Görüldüğü üzere, tanımlayıcı normlar bir davranışın ne derece yaygın olduğu ile

ilgili fikir verirken buyruksal normlar davranışın doğru bulunup bulunmadığına, hoş karşılanıp karşılanmadığına yönelik bilgi sunarlar.

Jetten ve diğ (1996) katılımcılarına, diğer katılımcıların kaynak dağıtımlarına dair beklentilerini sormuşlar ve kendilerine araştırmacı tarafından hazırlanan geri bildirimler vermişlerdir. Kayırmacı grup normu koşulunda 15 katılımcının 10'unun kayırmacı davrandığına dair, adil dağıtım koşulunda da 15 katılımcıdan 10'unun adil davrandığına dair veriler göstermiş ve grup normlarını tanımlayıcı olarak ele almışlardır.

Jetten ve diğ. (1997) ise psikoloji bölümü öğrencileri ile yürüttükleri araştırmalarında, psikoloji bölümü öğrencilerinin diğer bölüm öğrencilerine karşı tutum ve davranışlarına dair araştırmacı tarafından hazırlanan bilgileri kullanmışlardır. Örneğin, eşitlik koşulundaki katılımcılara psikoloji öğrencilerinin diğer öğrencilerin yararına olacak protestolara katıldıkları, kayırma koşulundaki katılımcılara ise diğer bölüm öğrencilerinin çıkarlarıyla pek ilgilenmedikleri bildirilmiştir. Araştırmacılar eşitlik normu koşulunda yüksek özdeşim düzeyine sahip katılımcıların kayırma normu koşulunda olduğu gibi daha normatif davranmadığını, daha az iç grup yanlılığı göstermediğini bulmuştur. Bu bulgular araştırmacılar tarafından Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) ile ilişkilendirilmiş ve eşitlik normu ile yüksek özdeşim düzeyine sahip katılımcıların benlik değerini yükseltmek için iç grup yanlılığına başvurma motivasyonunun birbirini dengelemiş olabileceği yorumunu yapmışlardır (Jetten ve diğ, 1997, s. 608).

Bu iki araştırmada katılımcıların ne yaptığına dair bilgi veren tanımlayıcı normlara karşı mevcut araştırmada grup üyelerinin beklentilerine yönelik bilgi veren buyruksal normlar paylaşılmıştır. Benzer olarak Hertel ve Kerr (2001) de eşitlik ve sadakat normuna dair kelimelerin örtük olarak sunulduğu bir kelime ezberleme görevi sonrası katılımcılardan grup üyelerinin kendilerinden nasıl bir dağıtım yapmalarını beklediklerine yönelik veri toplamışlardır. Eşitlik normu koşulunda katılımcıların diğer grup üyelerinin kendilerinden eşit davranmaları yönünde bir beklentiye ve sadakat normu koşulunda iç grup yanlılığı sergilemeleri yönünde bir beklentiye sahip olduklarını algıladıkları bulunmuştur.

Ek olarak, Çoksan ve Cingöz-Ulu (2022) Kürt ve Türk katılımcılarla doğal gruplar ile çalıştıkları araştırmalarının ilk basamağında, öz bildirim yoluyla grup normunun eşitlikçi mi kayırmacı mı olduğuna dair bilgi toplamış ve kayırmacı norm koşulunda daha fazla iç grup yanlılığı bulgulamışlardır. Bir sonraki deneylerinde eşitlik ve kayırma normlarını değişimleyen araştırmacılar kayırmacı norm koşulunda daha yüksek yanlılık bulmuş ve özdeşim ile yanlılığı da ilişkili bulmuştur (Çoksan ve Cingöz-Ulu, 2022). Araştırmacılar Jetten ve diğ (1997) gibi eşitlikçi norm koşulunda yüksek özdeşimin daha az yanlı davranılmasını sağlayabileceği yönündeki beklentilerini doğrulayamamıştır.

Postmes ve diğ. (2001) katılımcıların anonimliğini katılımcılara diğer katılımcıların fotoğraflarını göstererek ya da göstermeyerek değişimlemiş ve cümle tamamlama göreviyle prososyallik ya da verimlilik normlarını sunmuştur. Online bir tartışma senaryosunda normların sosyal etkileşim ile anonimlik durumunda nasıl yayıldığını incelemiştir. Anonimlik daha fazla sosyal uyumla sonuçlanmış ve grup üyeleri normu hem daha fazla içselleştirmiş hem de daha çok normatif davranış göstermiştir. Özetle, anonim ortam grubun onayladığı norma uygun davranış ve tutumların ortaya çıkmasını pekiştirmiştir. Öte yandan, Zimbardo'nun (1969) klasik kimliksizleşme anlayışına göre anonimlik ile azalan benlik denetiminin bireyleri daha içgüdüsel ve antisosyal davranmaya itmesi beklenmektedir. Reicher ve diğ. (1995) ise kimliksizleşme etkisi ile anonimliğin bireysel kimlikten çok grup kimliğini aktifleştirmesi yoluyla normatif davranışı güçlendirdiğini, davranışın antisosyal ya da prososyal olmasının grup normuna bağlı olduğunu öne sürmüştür. Bu doğrultuda, bireysel kimlik yerine grup kimliğinin ortaya çıktığı online platformlar, sosyal medya toplulukları, anonim tartışma grupları bağlamlarında kayırmacılığın anonimlik nedeniyle arttığı ya da anonimliğin insanları antisosyal davranmaya yönelttiği varsayımı sorgulanabilir. Anonimlik bireysel kimlik yerine grup kimliğinin ön plana çıkması yoluyla normatif baskıyı arttırabilir, ancak ortaya çıkacak tutum ve davranışlar grubun neyi onayladığına bağlıdır.

Özetle, birçok araştırmada gösterildiği gibi iç grubun normatif beklentileri üyelerin iç grup yanlılığı sergilemesi üzerinde yönlendirici bir etkiye sahiptir. Ancak, içinde yaşadığımız dünyada sosyal durumların çoğunda iç grup normu yanında dış grup normuna dair de fikir sahibi oluruz; tutum ve davranışlarımız da her iki normun

ortak etkisi doğrultusunda şekillenir. Bu nedenle dış grup normlarının da göz önünde bulundurulduğu bütüncül bir yaklaşım benimsemek önemli görünmektedir.

Dış grup normu

Bireyler iç gruplarını, dış gruplara kıyasla daha dürüst, güvenilir, arkadaş canlısı ve barışçıl algılama eğilimindedirler (Brewer, 1999). Dolayısıyla dış grubun daha az erdemli ve ahlaklı algılanıyor olması bireylere iç grup yanlılığı için meşru bir zemin hazırlayabilir. Öte yandan, dürüstlük, adalet, güvenilirlik gibi ahlaki değerler yönünden iç grup ve dış gruba dair bilgiler verilen katılımcıların, dış grubun daha ahlaklı olduğu koşulda dış grubu daha güvenilir, beğenilen, katılmak istenilen grup olarak değerlendirdiği görülmüştür (Brambilla ve diğ, 2013). Pagliaro ve diğ. (2013) bir grubun ahlaki normlara bağlılığının, gruba yeni katılan bir bireye karşı prososyal davranış (örneğin eğitim sistemini tanıtmak, şehir hakkında bilgi verme, yardım teklif etme) niyetlerini şekillendirmede rekabetten daha etkili olduğunu göstermiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında kendini grupları üzerinden tanımlayan üyelerin ahlaki standartlara uygun davranmayan iç gruplara karşı bir mesafe geliştirmeleri etkili olabilir (Leach ve diğ, 2007, s. 715).

Sosyal normlar teorisine göre bireyler çoğu zaman diğerlerinin davranışlarını olduğundan daha olumsuz ve yaygın olarak algılamaktadırlar (Berkowitz, 2005). Tajfel (1970) tarafından öne sürüldüğü gibi iç grup yanlılığı genel bir norm olarak algılanıyorsa, bireyler dış grup üyelerinin de kayırmacı davranacaklarına inanırlar. Öte yandan, katılımcılardan kendi davranış niyetleri ve dış grubun niyetlerini öngörmeleri istendiğinde hem kendilerinin hem de dış grubun eşitlikçi davranmasını beklediklerini bildirmişlerdir (Diehl, 1989). Diehl (1989) katılımcılarına eşitlikçi, ortak faydayı gözetken, iç grup karını maksimize eden ya da gruplar arasındaki farkı açmaya yönelik olan farklı dağıtım stratejilerini tanıttığı araştırmalarında öncelikle katılımcılara en iyi buldukları, dış grubun kullanmasını bekledikleri ve kendilerinin kullanmayı düşündükleri stratejileri sormuştur. Dış grup tarafından en yaygın olarak kullanılması beklenen strateji ve katılımcıların kendilerinin kullanmayı planladıkları stratejiler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve her ikisi için de en sık verilen cevap eşitlik stratejisi olarak bildirilmiştir. Sonrasında ise katılımcılar dış grubun dağıtım stratejisine dair araştırmacı tarafından hazırlanan dış grubun çoğunun (10/15) eşitlik stratejisini (adil dış grup

normu) ya da kayırmacı iç grup karını arttırma ve gruplar arası farkı açma stratejilerini (kayırmacı dış grup normu) kullanacağı bilgisi verilmiştir. Grup normları katılımcılara araştırmacılar tarafından sağlandığında dış grup normunun ayrımcı ya da eşitlikçi olduğu bilgisi verilen her iki koşulda da iç grup lehine ayrımcı davranışlar görülmüş ve iki koşul arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Diehl, 1989). Araştırmacı her iki dış grup normu koşulunda da eşitlik stratejisinin ve kayırmacı dış grup normu koşulunda kayırmacı stratejilerin, eşitlikçi dış grup normu koşulunda ise gruplar arasındaki farkı açma stratejisinin anlamlı olarak kullanıldığını raporlamıştır. Araştırmacı bu bulguları adaleti sağlamaktan çok Sosyal Kimlik Kuramı'nın öngördüğü gibi kişinin benlik değerini yükseltme motivasyonuna dayandırmıştır (Diehl, 1989, s. 237). Paralel olarak Vivian ve Berkowitz (1992) de bir dış grup ya da tarafsız bir jüri tarafından değerlendirilecekleri bilgisi vererek karşılıklılık koşulunu değiştirdikleri araştırmalarında katılımcıların adil değerlendirileceklerine inandıkları tarafsız jüri koşulunda da iç grup yanlılığına başvurduklarını bulgulamıştır. Bu araştırmadan farklı olarak yine aynı araştırmacılar dış grubun kayırmacı davranacağı beklentisine sahip olan katılımcıların iç grubu kayırırken, dış grubun eşitlikçi davranmasını bekleyen üyelerin eşitlikçi davranmanın da ötesinde dış grubu kayırdıklarını bulmuşlardır (Vivian ve Berkowitz, 1993). Daha güncel literatürde dış grup normunun kayırmacı olduğuna inanan grup üyelerinin daha fazla iç grup yanlılığına başvurduğunu gösteren araştırma bulguları bulunmaktadır (Grimm ve diğ., 2017). Grimm ve diğ. (2017) diktatör oyunu kullanarak doğal gruplarla dış gruptan beklenen davranışın iç grup yanlılığı ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmacılar katılımcılardan 5 farklı dış grup için kendi gruplarına karşı ne kadar cömert davranmalarını bekledikleri ile ilgili bilgi toplamışlardır. Daha cömert davranılmasını bekleyen katılımcıların karşılığında daha cömert, kayırmacı davranılmasını bekleyen katılımcıların da kayırmacı davrandığı bulgulanmıştır ve bu bulgular karşılıklılık ekseninde açıklanmıştır (Grimm ve diğ., 2017, s. 267). Görüldüğü gibi özellikle dış grup normlarının iç grup yanlılığı üzerindeki etkilerine dair bir fikir birliği sağlanamamıştır. Bu tartışmalı konuyu daha detaylı olarak ele almak için iç grup yanlılığını açıklamada kullanılan yaklaşımlara karşılıklılık, adalet ve belirsizliği azaltma temelli görüşlerle devam edilecektir.

1.2.4 Alternatif açıklamalar

1.2.4.1 Karşılıklılık

İnsanlar grup üyeleriyle kişisel bir ilişkileri olmadığında dahi iç gruplarının kendileri ile iş birliği içerisinde olacaklarına dair genel bir güven duyacak şekilde evrimleşmişlerdir (Balliet ve diğ, 2014). Hayatta kalmak için avantaj sağlayan bu güven bireylerin iç grup üyeleri ile karşılıklılık prensibi doğrultusunda hareket etmelerinin temelini oluşturuyor olabilir. Ek olarak, bireylerin grupları içinde işbirlikçi birer grup üyesi olduklarına dair bir itibara sahip olma ve bu itibarı koruma motivasyonu ile hareket ettiği de öne sürülmektedir (Yamagishi ve Kiyonari, 2000). Bireyler itibarlarını koruyarak sosyal olarak dışlanmanın önüne geçmeye, prestijli birer grup üyesi olarak kabul görmeye ve gelecekte diğer grup üyelerinden destek alma olasılıklarını arttırmaya çalışmaktadırlar. Bu strateji doğrudan ve dolaylı karşılıklılık beklentileri üzerinden ele alınmaktadır.

Doğrudan karşılıklılık, bireyin bir başkasına yardım etmenin aynı kişinin gelecekte kendine yönelik olumlu bir davranış ile sonuçlanabileceğini beklediği durumlarda geçerlidir ve araştırmacılar bu beklenti ortadan kaldırıldığında iç grup yanlılığının da kaybolduğunu iddia etmektedir (Yamagishi ve Kiyonari, 2000). Araştırmacılara göre, doğrudan karşılıklılık mümkün olduğunda iç grup yanlılığının ortaya çıkma sebebi gelecekte bu iyiliğin karşılığının alınacağını umulmasından ibarettir (Kiyonari ve Yamagishi, 2004).

Dolaylı karşılıklılık ise iç grup üyesine yönelik kayırmacı davranışların o üyenin kendisi tarafından olmasa da diğer grup üyeleri tarafından karşılıksız bırakılmayacağı yönündeki beklentiye dayanır (Yamagishi ve Kiyonari, 2000). Bireylerin kendilerine sağlayacağı stratejik avantajlar için grupları tarafından işbirlikçi olarak tanınmak istedikleri ve bu motivasyonla iç grup yanlılığı sergiledikleri öne sürülmüştür (Kiyonari ve Yamagishi, 2004). Görüldüğü gibi hem dolaylı hem de dolaysız karşılıklılık odaklı açıklamalar iç grup yanlılığını bireyin kendi grubuna dair hislerine, benlik saygısını artırma motivasyonuna ya da rekabete değil karşılığında gelecekte kendilerinin de kayırılacağı beklentisine dayandırmışlardır. Öte yandan, Gagnon ve Bourhis (1996) kişisel çıkarların ortadan kaldırıldığı durumda dahi, iç grup yanlılığına başvurulduğunu göstermiştir. Araştırmacılar karşılıklı bağımlılık koşulunda katılımcılara ders puanlarına

eklenecek olan puanları diğer iç grup ve dış grup üyelerinin dağıtımlarının belirleyeceğini söyleyerek klasik minimal grup bilgilendirmesi vermişlerdir. Otonom deney koşulunda ise katılımcıların alabilecekleri en yüksek puan olan beş puanı diğer katılımcıların yaptıkları seçimlerden bağımsız olarak alacakları bilgisi verilmiştir. Katılımcıların çıkarlarının güvence altına alınmış olduğu otonom koşulda dahi iç grup yanlılığına başvurmaları kişisel çıkarları maksimize etme motivasyonu ile açıklanamamaktadır (Gagnon ve Bourhis 1996, s. 1299). Karşılıklılık ve bağımlılık algısı bazı koşullarda gruplar arası davranışı etkileyebiliyor olsa da minimal koşullarda gözlenen ayrımcılığı açıklamada yetersizdir. Bazı araştırmacılar karşılıklılığı kişisel çıkarların yanında olumlu değerlendirmelere ve daha fazla kaynağa layık olarak algılanan iç grubun hak ettiği şekilde muamele görmesine dayandırmıştır ve karşılıklılığı güçlü bir ahlaki norm olarak değerlendirmiştir (Durrheim ve diğ. 2016). Bu doğrultuda iç grup yanlılığını açıklamada kullanılan bir diğer kavram olan adaletin sunulması anlayışımızı zenginleştirecektir.

1.2.4.2 Adalet

Adil tutum ve davranışlar umulduğu gibi her koşulda sergilenmeyip grup kimliğine bağlı olarak şekillenebilmektedir. Bireyler iç grup üyelerine yönelik adaletsizlikleri diğerlerine kıyasla daha olumsuz olarak değerlendirir, mağdurlara daha fazla sempati duyar ve daha yüksek derecede adalet talebinde bulunurlar (Greenberg ve diğ. 1986). Diğer bir ifadeyle adalet motivasyonu grup temeli üzerinden yürüyebilir ve bireyler kendi gruplarına yapılan adaletsizliklere karşı çok daha duyarlı olabilirler.

Deutsch'a (1975) göre, bireyler sosyal ilişkilerinde adaleti sağlama motivasyonu ile sosyal bağlama bağlı olarak üç farklı ilkeyi takip edebilirler. İlk olarak, hakçalık ilkesi bireylerin hak ettikleri karşılığı almasını ifade eder. Eşitlik ilkesi ise katkıdan bağımsız olarak herkesin eşit değerlendirilmesi anlamına gelir. Son olarak, ihtiyaç ilkesi gözetildiğinde herkese ihtiyaç duyduğu şekilde davranılmaya çalışılır. İlişkinin türüne ve grup değişkenlerine bağlı olarak adaleti sağlamaya yönelik başvuru yöntemleri çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, gruplar arasında iş birliği söz konusu ise ihtiyaca göre bir dağıtım yapılabilecekken, rekabet durumlarında hakçalık ilkesinin gözetilmesi mümkündür. Bu anlayış ışığında, bireylerin iç

gruplarını dezavantajlı bir konumda algıladıkları durumlarda adaleti sağlamak amacıyla iç grup yanlılığına başvurmaları öngörülebilir. Tyler ve Smith (1998) gruplar arası düzeyde bir adaletsizlik algılandığında bireylerin iç grup yanlılığı gibi kendi gruplarına avantaj sağlayacak davranışlarda bulunabileceklerini bildirmiştir. Ng (1981) hem iç grup hem dış grup üyesinin puan dağıtımında ortak kontrole sahip olduğu koşulda iç grup yanlılığı bulgularken paylaşım üzerinde yalnız iç grup üyesinin kontrolünün olduğu bildirilen tekil kontrol koşulunda anlamlı kayırmacılık bulamamıştır. Araştırmacı bu sonuçlarını dış gruptan kayırmacı davranış beklenmesinin bir sonucu olarak yorumlamıştır (Ng, 1981, s. 442). Ek olarak, Wenzel (2009) de iç grup yanlılığına bir adaleti sağlama mekanizması olarak başvurulabileceğini ifade etmiştir.

1.2.4.3 Benzerlik

Karşılıklılık ve adalet temelli açıklamalar iç grup yanlılığının çıkar ya da kendilerine adil görünen bir denge sağlama motivasyonu ile ortaya çıktığını öne sürer ancak benzerlik algısı hem grup içi hem de gruplar arası değerlendirmelerde özdeşim gibi değişkenlerle ilişki olarak etkili olabilmektedir.

Grup prototipleri ile benliğin benzerlik düzeyinin yüksek olarak algılandığı durumlarda, grup normlarına uyma baskısı artar (Duck ve diğ. 1995). Bu durum Kendini Sınıflandırma Kuramı'nın temel varsayımlarıyla da desteklenmektedir, üye kendini grup prototipleriyle ne kadar özdeşleştirirse, o kadar yoğun normatif baskı deneyimleyebilir (Turner ve diğ. 1987).

Optimal Farklılık Teorisi'ne göre bireyler hem gruba ait olmak için benzer olmak hem de özgünlüklerini kaybetmeme motivasyonları arasında denge kurmaya çalışırlar (Brewer, 1991). Orta düzeydeki benzerlik hem özdeşleşme için gerekli benzerliği hem de farklılaşma ihtiyacını karşılayabilir. Üye kendini gruba çok benzer hissettiğinde bireysel kimliğinin aynışma tehdidi ile karşı karşıya olduğunu hissedebilir ve daha az iç grup yanlılığı sergileyebilir (Brewer, 1991). Sosyal Kimlik Kuramı'na göre ise kendini diğer iç grup üyeleriyle benzer görmeyen birey düşük düzeyde özdeşime sahip olup normatif baskıya duyarsız kalabilir.

Benzerliğin normatif davranışlar üzerindeki etkisi gruplar arası bağlamda da değişkenlik gösterebilir. Benzerlik bazı durumlarda da grup aidiyetini kanıtlamaya yönelik bir çabaya yol açarak normatif beklentiyle çelişkili davranışların ortaya

ıkmasında etkili olabilir. Gabarrot ve diğ. (2017) Fransız katılımcılarla gerçekleştirdikleri araştırmalarında Fransızlar ve Kuzey Afrikalıların sosyallik, organize olma gibi farklı özelliklerini birlikte sunarak iç grup ve dış grup benzerlik algılarını değişimlemişlerdir. Aynı zamanda iç grup normunu da manipüle eden araştırmacılar katılımcılarından Kuzey Afrikalıları farklı sıfatlar yönünden değerlendirmelerini istemişlerdir. Araştırmacılar düşük benzerlik ve kayırmacı norm koşullarında ve yüksek benzerlik eşitlikçi norm koşullarında özdeşimin tutumsal iç grup yanlılığını arttırdığını bulgulamışlardır ancak bulgular düşük özdeşimli katılımcılar için geçerli değildir (Gabarrot ve diğ. 2017). Araştırmacılar katılımcıların eşitlikçi norm koşulunda hem grup normlarına uyumlu davranıp hem de gruplarına sadık olmaya çalıştıkları için sadakat atışması (loyalty conflict) yaşadıklarını ne sürmüşlerdir. Yüksek benzerliğin yanında eşitlikçi grup normlarının geçerli olduğu durumlarda üyelerin gruplarının özgünlüğünü koruma motivasyonuyla daha fazla kayırmacı tutum ve davranışlarda bulunabileceği düşünülebilir. Bu araştırmada da minimal grup paradigmasında algılanan benzerliğin yüksek olabileceği ve hem iç grup hem dış grup normunun kayırmacı olduğu deneysel koşulda katılımcıların daha kayırmacı davranacağı öngörülebilir. Görüldüğü gibi benzerlik ancak belirli normatif bağlamlarda iç grup yanlılığını azaltabilirken, bazı durumlarda da bireyleri daha kayırmacı davranmaya itebilmektedir.

Ek olarak, minimal gruplardan farklı olarak doğal gruplarda iç grup ve dış grup kayırmacı normlar yönünden benzer olduklarında (her ikisi de kayırmacı ya da her ikisi de eşitlikçi) daha yüksek düzeyde iç grup yanlılığı gözlemlenmiştir (Jetten ve diğ. 1996). Bu doğrultuda, gruplar arası benzerliğin özellikle grup kimliğine bir tehdit olarak algılanabileceği durumlarda bireyleri kayırmaya yönelttiği söylenbilir.

İç grup yanlılığını anlamlandırmakta faydalanılabilecek birey temelli ve sosyal bağlam ve grup dinamikleri odaklı kuramsal yaklaşımlar sunulmuş, bu araştırmanın tasarımına uygun olarak değerlendirebilecek karşılıklılık ve adalet alternatif açıklamaları özetlenmiştir. Araştırmanın amacı ve hipotezlerine geçmeden önce bu araştırmada değişimlenmemiş ancak mevcut literatürde iç grup yanlılığı ile ilişkili olduğu gösterilmiş olan değişkenler ele alınacaktır. Bu sayede araştırma bulguları yorumlanırken bu değişkenlerin de olası karıştırıcı etkileri göz önünde

bulundurulacak, daha önceki araştırmacılar tarafından bulgulanmış ilişkileri destekleyen ya da farklılaşan yönleri tartışılacaktır.

1.3 İç Grup Yanlılığı ile İlişkili Değişkenler

1.3.1 Grup doğası ve gruplama biçimi

Grubun doğası ve grupların oluşma şekli bireylerin kendilerini bu gruplara ne düzeyde ait hissettikleri, grup normlarına ne kadar uyum sağlayacakları ve sergileyecekleri kayırmacı tutum ve davranışların şiddeti ve yönü üzerinde etkili olabilmektedir. Bu etki grup doğası yönünden doğal gruplar ve minimal gruplar olmak üzere yapılan temel ayırım ve seçim, rasgele ve zorla atama gruplama biçimleri ekseninde ele alınacaktır.

Doğal gruplar, bireylerin tarihsel ve kültürel bağlamda sosyalleşme sürecinden geçerek kendilerini üyesi olarak algıladığı topluluklar olarak tanımlanabilir. Etnik köken, siyasi görüş, meslek grubu veya spor takımı taraftarlığı üzerinden dahi oluşan doğal gruplarda ortak bir tarih, kollektif kimlik ve paylaşılan anlam söz konusu olduğundan üyelerin daha yüksek özdeşime sahip olacağını gösteren bulgular mevcuttur (Ellemers ve diğ., 2002). Doğal ve minimal grupların kıyaslandığı meta-analizde iç grup yanlılığına doğal gruplarda daha fazla başvurulduğu gösterilmiştir (Balliet ve diğ., 2014). Araştırmacılar bu bulguları doğal grupların daha yüksek özdeşim geliştirilmesini sağlayabileceği ile açıklamışlardır. Öte yandan, Belirsiz Kimlik Kuramı (Hogg, 2000) ile paralel olarak, üyelerin minimal grup paradigmasında doğal gruplara kıyasla belirsizliğin çok daha yüksek olmasının etkisiyle daha yüksek düzeyde özdeşim geliştirip doğal grup durumuna kıyasla daha normatif davranmaları beklenebilir.

Tajfel ve diğ. (1971) tarafından geliştirilen minimal grup paradigmasında, katılımcıların tamamen anlamsız gibi görünen, nokta tahmini veya tablo tercihi gibi gruplara ayrıldıklarında dahi gruplarına karşı aidiyet geliştirdikleri ve iç grup yanlılığı sergiledikleri gözlemlenmiştir. Bu bulgular ışığında, sembolik düzeyde bir üyeliğin dahi kimi normların oluşmasına ya da benimsenmesine ve kayırmacı tutum ve davranışların gözlemlenmesine yol açabileceği söylenebilir.

Jetten ve diğ. (1996) iç ve dış grup normlarını kayırmacı ya da eşitlikçi olarak manipüle ettikleri ve minimal grup ile doğal grup durumunu kıyasladıkları

araştırmalarında minimal gruplarda doğal gruplara kıyasla özdeşim düzeyi daha düşük olmasına karşın, grup normuna uygun davranışların daha sık sergilendiği görölmüştür. Doğal gruplar için ise yüksek özdeşim düzeyinin yanında kayırmacı davranışlar üzerinde grup normundan çok iç grup ve dış grup normlarının benzerliğinin etkili olduğu görölmüştür (Jetten ve diğ, 1996). Doğal gruplarda minimal gruplardan farklı olarak grup normu ile grup statüsünü koruma motivasyonları karşı karşıya geldiğinde grup statüsünü koruma amacının davranış üzerinde daha etkili olduğu söylenebilir.

Eckel ve diğ. (2022) üniversiteye yeni başlayan öğrenciler ile geręekleřtirdikleri araştırmalarında, öğrenciler kampüse gelmeden önce onları rastgele yerleştirildikleri yurtlara göre gruplamışlar ve iç grup yanlılığına dair davranışsal veriyi kendilerine verilen 20 dolar miktarındaki parayı dağıtmalarını isteyerek toplamışlardır. On iki hafta sonra sosyalleşme süresi içerisinde sosyal kimlikleri güçlenen öğrenciler yeniden kaynak dağıtımı görevini geręekleřtirmiřlerdir. Bu iki ölçümden önce ya da sonra da minimal grup paradigmasına uygun olacak şekilde “yeşil” veya “sarı” gruba nokta sayma görevindeki sonuçları ile atandıkları bilgisi verilerek yeni bir iç grup yanlılığı ölçümü alınmıştır. Bulgular, minimal grup durumunda iç grup üyesine verilen tutarın ortalamasının güçlü doğal gruptan anlamlı olarak az, zayıf doğal gruptan ise fazla olduğunu göstermiştir (Eckel ve diğ, 2022).

Doğal gruplar sosyal bağlamda kendiliğinden zaman içerisinde oluşurken minimal gruplarda üyeler araştırmacılar tarafından farklı şekillerde gruplanmaktadır. Doğal gruplar için söz konusu olmayan, üyelerin gruba dahil edilme biçimlerinin bu araştırmada da kullanılacak olan minimal grup paradigması için grup normlarına uyum ve iç grup yanlılığı üzerinde etkili olabileceği öngörülmektedir. Örneğin, Perreault ve Bourhis (1999) katılımcıların kendi istekleri doğrultusunda bir gruba dahil olduklarında daha yüksek özdeşim kurabileceklerini, daha normatif davranabileceklerini ve daha fazla iç grup yanlılığına başvurabileceklerini göstermiştir.

Pinter ve Greenwald (2011) minimal gruplarla çalıştıkları deneysel araştırmalarında üç farklı gruplama prosedürü kullanmışlardır; aldatmacalı koşul, rastgele atama ve isim ezberletme. İlk koşulda Tajfel ve diğ. (1971) tarafından kullanılan açıklamayla benzer olarak, katılımcıya farklı tablolara dair tercihleri sonucunda gruplandıkları

söylenmiş ama tüm katılımcılar aynı gruba atanmıştır. Rastgele atama koşulunda katılımcılara da grup üyeliklerinin tesadüf olduğu bilgisi verilmiştir. Bir diğer koşulda ise katılımcılara rastgele bir gruptan 5 katılımcının isimleri verilmiş ve ezberlemeleri beklenmiştir. Araştırmacılar katılımcıların isimlerini ezberlemenin açıkça grup aidiyeti bilgisi verilmediğinde dahi farkında olunmadan o grup ile benlik algısı arasında bağlantı kurulmasını sağlayabileceğini öngörmüşlerdir (Pinter ve Greenwald, 2011, s. 85). Hem örtük hem de açık yanlılık ölçümünün yapıldığı araştırmada, yalnızca grup üyelerinin isimlerini ezberleyen katılımcıların örtük ölçümlerde anlamlı olarak daha fazla iç grup yanlılığı sergilediği görülmüştür (Pinter ve Greenwald, 2011).

Minimal grupları için kayırmacı tutum ve davranışlara başvuran grup üyelerinin davranışları gruplarını nasıl deneyimlediklerinden ve gruplama prosedürünün grup üyeleriyle duygusal ya da bilişsel bir bağ geliştirmelerini sağlayıp sağlamamasından etkilenebilir. Literatürde minimal grup paradigmalarını gruplama biçimlerine göre karşılaştıran bulgular sınırlıdır ancak paylaşılan araştırma ışığında minimal grupların eşdeğer olmadığı ve grupla özdeşimin kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

1.3.2 Özdeşim

Sosyal Kimlik Kuramı'nın temel varsayımlarına göre grupsal farklılaştırmanın ve dolayısıyla iç grup yanlılığının ortaya çıkabilmesinin ilk koşulu bireylerin grup üyeliklerini benliklerinin bir parçası olarak algılamaları, özdeşim kurmalarıdır (Tajfel ve Turner, 1979). Kurama göre yüksek özdeşim düzeyinin grup üyelerinin gruplarını daha iyi değerlendirmeye itebileceği yorumunun yapılabileceği düşünülse de araştırmacılar doğrudan böyle bir argüman sunmamışlardır.

Mevcut literatürde özdeşimin iç grup yanlılığı ile pozitif yönlü bir ilişkisi olduğunu bildiren birçok araştırma bulunmaktadır. Örneğin, Aberson ve diğ. (2000) tarafından gerçekleştirilen meta-analizde grupla özdeşimin iç grup yanlılığını yordadığı gösterilmiştir. Grubun tipik bir üyesi olduğu bilgisi verilerek özdeşim düzeyi yüksek olarak değişimlenen katılımcıların düşük olanlara kıyasla ultimatoom oyununda iç gruptan gelen adaletsiz teklifleri daha sık kabul ederek adalet normunu uygulamayıp kayırmacı davrandığı gösterilmiştir (Zhang ve diğ, 2022). Bir diğer araştırmada gruplarıyla kurdukları özdeşim düzeyi yüksek olan Amerikalı

bireylerin tehdit koşulunda gruplarını korumak ve yükseltmek için daha motive oldukları ve dış grup olan Rusları aşağılayarak iç grup yanlılığına başvurdıkları bildirilmiştir (Branscombe ve Wann, 1994). Hinkle ve Brown (1990) iç grup yanlılığı ve özdeşim arasında zayıf bir ilişki olduğunu bulgulamış, bireylerin toplulukçu ya da bireyci ve grupların ilişkisel ya da otonom olmasına göre bu ilişkinin güçlenebileceğini öngörmüştür. Brown (2000) toplulukçu ve ilişkisel yönelimler söz konusu olduğunda iç grup yanlılığı ve özdeşim arasındaki korelasyonun güçlendiğini bildirmiştir.

Jetten ve diğ. (1997) iç grup normunu eşitlik ya da kayırma olarak değişimlemenin yanında psikoloji bölümü öğrencisi olan katılımcılara psikoloji bölümüne dair ılımlı olumsuz ve aşırı olumlu ya da aşırı olumsuz ve ılımlı olumlu ifadelerin ne kadar geçerli olduğunu sorarak katılımcıların özdeşim düzeyini de değişimlemiştir. Aşırı olan ifadelere katılmaktan kaçınması beklenen katılımcıların aşırı olumlu ve ılımlı olumsuz ifadelerin olduğu durumda daha düşük özdeşime ılımlı olumlu ve aşırı olumsuz ifadelerin olduğu durumda ise daha yüksek özdeşime sahip olması sağlanmıştır. Araştırmacılar her iki koşulda da iç grup yanlılığı bulgulamışsa da yüksek özdeşim düzeyi bildiren katılımcıların kayırmacı iç grup normu koşulunda düşük özdeşim düzeyine sahip olanlara kıyasla daha kayırmacı davrandığı bulunmuştur (Jetten ve diğ, 1997).

Öte yandan, Turner (1999) iç grup yanlılığına kimlik koruma amacıyla başvurulduğunu ve iç grup yanlılığı ile özdeşim arasında doğrudan bir ilişki beklenemeyeceğini belirtmiştir. Grupla özdeşim ve kayırmacılık arasındaki ilişkinin sabit bir yönünün olmadığı, sosyal bağlamda gruplar arası ilişkilerden, tehdit, grup statüsü gibi değişkenlerden etkilendiği öne sürülmüştür (Ellemers ve diğ, 2002). Grup statüsünün ve özdeşim düzeylerinin değiştiği araştırmada, yüksek düzeyde özdeşime sahip üyelerin gruplarını daha homojen algılamaya yatkın ve grup içi normlara daha fazla bağlı oldukları gösterilmiştir (Doosje ve diğ, 1995). Özellikle düşük grup statüsü koşulunda yüksek özdeşimli bireylerin dış grubu daha olumsuz algılama eğiliminde olduğunu ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda, özdeşim düzeyi arttıkça üyelerin kayırmacı tutum ve davranışlarda bulunma olasılığının arttığı öne sürülmüştür. Ek olarak grup statüsü ve geçirgenliğinin değiştiği araştırmada, yüksek özdeşimli üyelerin özellikle geçirgenlik düşük olduğunda grubu savunmayı ve içinde kalmayı sürdürmeyi daha çok tercih ettikleri

görülmüştür (Spears ve diğ, 1997). Özellikle grup statüsü tehdit altındaysa yüksek özdeşime sahip bireylerin iç gruplarını daha olumlu değerlendirerek yanlılığa başvurdıkları gösterilmiştir.

Grup normlarının da iç grup yanlılığı ile özdeşim düzeyi arasındaki ilişkide belirleyici olduğu öne sürülebilir. Çoksan ve Cingöz-Ulu (2022), grup normu kayırmacı olduğunda özdeşim düzeyinin iç grup yanlılığını yordadığını ancak eşitlikçi norm koşulunda bu ilişkinin ortadan kaybolduğunu göstermişlerdir. Bu ilişki özdeşim düzeyi yükseldikçe bireylerin grup normlarına daha uygun olacak şekilde hareket etmelerine dayandırılabilir (Terry ve Hogg, 1996). Jetten ve diğ (1997) yüksek özdeşimli bireylerin yalnızca ayrımcılığı teşvik eden norm koşulunda daha fazla iç grup yanlılığına başvuracaklarına dair varsayımlarını test etmek için psikoloji öğrencilerine “diğer bölümlere karşı duyarlı” ya da “yalnızca kendi bölümüne odaklı” olduklarına dair araştırmacılar tarafından hazırlanan sahte araştırma bulguları ile iç grup normlarına ilişkin bilgi verildi. Adalet ve farklılaşma olarak ele alınan norm koşullarındaki katılımcılar fizik bölümü öğrencileri ve işletme bölümü öğrencilerine iki farklı kaynak dağıtım görevinde para ve gazete sayfalarını dağıttılar. Katılımcılardan yüksek özdeşim düzeyine sahip olanların “yalnızca kendi bölümüne odaklı” oldukları bilgisi verilen farklılaşma koşulunda daha fazla iç grup yanlılığına başvurdıkları gösterildi. Öte yandan, adalet normu koşulu için yüksek ve düşük özdeşime sahip üyelerin kayırmacı davranışları farklılaşmadı.

Grup normunun kayırmacı ya da eşitlikçi olmasının özdeşimin iç grup yanlılığı ile ilişkisinde düzenleyici görev üstlendiği görülmektedir. Grup normlarının özdeşim ve davranış niyetleri arasında düzenleyici bir rol üstlendiği çıkarsanmıştır (Terry ve diğ. 1999, s. 240). Yanlılığının görünürlüğünü değişimleyen bir araştırmada da yüksek özdeşimli katılımcıların davranışlarının iç grup üyeleri tarafından görülebileceğine inandıklarında iç grubun kayırmacı ya da eşitlikçi normlarına daha uygun davrandıkları gösterilmiştir (Iacoviello ve Spears, 2021). Özetle, özdeşimin iç grup yanlılığı ile sabit yönlü bir ilişki içerisinde olduğu söylenemez; ilişkinin doğası, tehdit, statü, geçirgenlik gibi gruba dair olgulara göre değişiklik göstermektedir. Özetlenen literatürden hareketle, alan yazınında özdeşim ile iç grup yanlılığı arasındaki ilişki ile ilgili görüş birliği sağlanamamışsa da grup normlarının bu ilişki üzerinde belirleyici olduğu söylenebilir.

1.3.3 Cinsiyet

Birçok kültürde kadınların sosyal bağlamda ilişkileri korumaya, empati kurmaya ve eşitlikçi davranmaya yöneltilerek yetiştirildiği söylenebilir (Eagly, 1987; Gilligan, 1982). Kadınlar toplumsal cinsiyet rollerine uygun davrandıklarında daha çok kabul görürken bu rollerin dışına çıktıklarında sosyal ve ekonomik yaptırımlarla karşı karşıya kalabilirler (Rudman ve Glick, 2001). Sosyalleşme sürecindeki bu farklılığın kadınları daha az iç grup yanlılığına başvurmaya iteceği öngörülebilir.

Mevcut literatürde kadınların erkeklerden daha az kayırmacı davrandığını gösteren araştırma bulguları bulunmaktadır (Fershtman ve Gneezy, 2001). Öte yandan, kaynak dağıtımı üzerindeki kontrol değişimlendiğinde cinsiyet etkisinin farklılaştığını gösteren bulgular da mevcuttur. Tajfel matrisleri aracılığıyla ders notlarına eklenecek puanların dağıtıldığı deneyde, araştırmacılar cinsiyetlerine göre gruplanan katılımcılara hesaplamayı kolaylaştırmak için sonuç üzerindeki otoritelerini mutlak kontrol (%100), yüksek kontrol (%70), eşit kontrol (%50) düşük kontrol (%30) ve sıfır kontrol (%0) olarak belirledikleri bilgisini vermişlerdir. Eşit kontrol haricindeki tüm deneysel koşullarda baskın grubu belirlemek için yazı tura atılmıştır ve katılımcılara atandıkları deneysel koşul bilgisi doğrudan verilmiştir. Bu deneyde erkek katılımcıların yüksek kontrol ve mutlak kontrol koşullarında kadınlara kıyasla iç gruplarına anlamlı düzeyde daha fazla puan dağıttıkları bulunmuştur ve cinsiyetler arasındaki bu fark diğer üç koşulda (%50-%30-%0) anlamlı değildir (Bourhis, 1994). Araştırmacılar kadınların kontrole sahip oldukları durumda eşitlik normlarına uyma baskısını daha fazla hissediyor olabileceklerini yorumlamışlardır (Bourhis, 1994, s. 198). Bu bulgular güç sahibi olduğunda erkeklerin bu durumu üstünlük sağlamak için kullanmaya daha yatkın olabileceklerini düşündürmektedir. Sosyal değer yönelimi testi ile katılımcıları prososyal, bireyci ve rekabetçi olarak değerlendiren araştırmacılar erkek bireyci katılımcılar rekabetçilere benzer davranışlar göstermeye daha yatkınken, kadın bireyci katılımcıların prososyallere benzer olarak adalet normuna uygun davrandıklarını göstermiştir (Platow ve diğ, 1990).

Gaertner ve Insko (2000) katılımcıların gruplanma biçimini (anlamlı, rastgele ya da gruplama yok) ve kaynak dağıtımı üzerindeki kontrollerini (yalnızca iç grubun kontrolü var ya da her iki grubun da kontrolü var) değişimledikleri deneysel bir araştırma yürütmüşlerdir. Hem kendi gruplarının hem de dış grubun sonuç üzerinde

kontrolü olduğuna inandıkları standart prosedürde bir gruba atanmış erkek katılımcıların gruba atanmamış olanlara göre daha fazla kayırmacı davrandığı gösterilmiştir. Erkek katılımcılar, sonucu yalnızca kendilerinin belirledikleri koşulda iç grup yanlılığı sergilememişlerdir ve benlik değerlerini yükseltmeye çalışmamışlardır. Bu bulgular doğrultusunda, araştırmacılar tarafından erkeklerin kaynak dağıtımı kararlarında karşılıklılık beklentisi ve dış grup korkusundan etkilendikleri öne sürmüştür. Kadın katılımcılar ise Sosyal Kimlik Kuramı'nın öngördüğü gibi kontrollerinin olup olmamasından bağımsız olarak yalnızca gruba atanmış olmanın sonucunda hem yalnız kendi kontrollerinin olduğu hem de her iki grubun kontrolünün olduğu koşullarda ayrımcı davranmışlardır. Ek olarak, anlamlı gruplama koşulundaki kadın katılımcıların rastgele grup koşulundakilere göre daha fazla iç grup yanlılığı sergilediği gösterilmiş ve kadınların kayırmacı davranışlarının erkeklerden farklı olarak gruba yüklenen anlamlardan daha çok etkilenebildiği yorumu yapılmıştır (Gaertner ve Insko, 2000, s. 84).

Kimi araştırmacılar grup normlarını da dikkate alarak cinsiyet değişkeninin iç grup yanlılığı ile ilişkisini incelemişlerdir. Kadınların eşitlik normu koşulunda, aynı koşuldaki erkeklere kıyasla daha az yanlılık sergiledikleri görülmüştür (Wetherell ve Potter, 1992). Ayrımcılık koşulunda, eşitlik koşuluna kıyasla kayırmacı davranışın yalnızca erkek katılımcılar için arttığını gösteren bulgular da vardır (Terry ve Hogg, 1996). Bu bulgular doğrultusunda kadınların toplumsal cinsiyet normlarına uygun olan eşitlik normu öne çıkarıldığında bu normun davranışları üzerindeki etkisinin daha büyük olabileceği, öte yandan erkekler için daha tanıdık olan rekabet normunun kayırmacı norm koşulunda yanlılığı pekiştirdiği savunulabilir. Gözlemlenen bu farklılık kadınların daha fazla empati ve şefkat sergilediğini ve daha fazla prososyal davranışlarda bulunduğunu gösteren bulgularla ilişkilendirilebilir (McDonald ve Kanske, 2023). Cinsiyet değişkenine dair normların kültürlerarası farklılıklar gösterebileceği gözden kaçırılmamalıdır.

1.4 İç Grup Yanlılığının Ölçümü

İç grup yanlılığı davranışsal, tutumsal veya duygusal boyutlarda, açık veya örtük olarak ölçülebilmektedir. Bu çalışmada da kullanılan Tajfel matrisleri (Tajfel ve diğ. 1971) bireyin iç grup üyelerine dış grup üyelerine kıyasla daha fazla puan dağıtması olarak temellendirilen kayırmacı davranışların ölçülmesinde başvuru

standart ölçüm araçlarındandır. Tajfel matrisleri iç grup ve dış grup üyelerine dağıtılan puanlar arasındaki farkın yanı sıra katılımcıların başvurdukları farklı dağıtım stratejilerine dair de veri toplanabilmesine olanak sağlamaktadır. Tajfel matrisleri ile, iç grup üyesine en yüksek puanın verildiği iç grup kazancını artırma (İKA), iç ve dış gruba verilen puanlar arasındaki farkın en yüksek olduğu gruplar arası farkı açma (GFA), her iki grubun alacağı toplam ödülün maksimize edildiği ortak kazancı artırma (OKA) ve iç ve dış gruplara eşit dağıtımın yapıldığı eşitlik (E) stratejileri matrisler aracılığıyla kıyaslanabilmektedir (Bourhis ve diğ., 1994). İlk olarak, İKA stratejisi kullanıldığında ortak fayda ya da dış grubun faydasına bakılmaksızın en yüksek iç grup faydası sağlanılmaya çalışılır. Kayırmacı olan bir diğer strateji GFA kullanımı iç grup ya da dış grubun faydası ve ortak fayda yerine iki grup arasındaki farkın en yüksek olmasının sağlanmasına karşılık gelmektedir. OKA stratejisi kullanıldığında ise matrislerde iç grup ve dış gruba verilen puan toplamının en fazla olacağı şekilde seçim yapılmaktadır. Son olarak, E stratejisi her iki grubun da eşit puanlar alacağı şekilde kaynak dağıtımını yapılmasını ifade etmektedir. Sunulan matrislerde katılımcılar tarafından kullanılabilen farklı stratejiler birlikte ve ayrı ayrı olacak şekilde ikili çiftler halinde verilir: Katılımcılara çiftler halinde sunulan bu matrislerde, stratejilerin birlikte uygulanabileceği matrisler, ayrı ayrı uygulanabildiği matrislerin kontrolü olarak değerlendirilerek çekim skoru (pull score) hesaplamaları yapılır (Bourhis ve diğ., 1994). Farklı stratejilerin birlikte sunulduklarında hangisinin daha çekici, cezbedici olduğuna dair bilgi sunan da bu çekim skorlarıdır. Böylece katılımcıların yalnızca iç grup yanlılığına başvurup başvurmadığına dair değil; kayırmacı ve eşitlikçi stratejiler birlikte sunulduğunda gruplar arasındaki farkı açmak için ne kadar kendi karından ya da ortak faydadan feragat etmeye gönüllü olduklarına dair de bilgi edinilebilir. Tajfel matrisleri güncel olarak da grup büyüklüğünün, statü farkının veya grup normlarının değiştiği birçok araştırmada kullanılmaktadır (Bourhis, 2020; Rubin ve diğ., 2014). Elli yılı aşkın süredir kullanılmakta olan matrislerin tutarlı olarak iç grup yanlılığının bulgulanmasını sağladığı bilinmektedir (Otten, 2016).

İç grup yanlılığı davranışsal olarak ölçülebildiği gibi tutumsal olarak da ölçülebilmektedir. Tutumsal ölçümlerde yaygın olarak sıfat listelerinden faydalanan değerlendirme görevleri kullanılmaktadır. Katılımcıların iç grup ve dış

grup üyelerine Likert ölçeklerinde verdikleri puanlar kıyaslanarak iç grup yanlılığına dair bulgular elde edilmektedir. Bu ölçekleri kullanarak kayırmacı değerlendirmeler bulgulayan birçok araştırma bulunmaktadır (Gramzow ve Gaertner, 2005; Howard ve Rothbart 1980; Otten ve Moskowitz, 2000; Perdue ve diğ., 1990). Özellikle yüksek özdeşim kuran grup üyelerinin yüksek düzeyde tutumsal yanlılık gösterdiği bulgulanmıştır (Poppe ve Linssen, 1999).

Tajfel matrisleri de kişilik değerlendirme ölçekleri de iç grup yanlılığının açık ölçümleri için kullanılan yöntemlerdir. Öte yandan, sosyal istenirlik etkisinin iç grup yanlılığı üzerindeki olası baskılayıcı etkisi (Verkuyten ve Thijs, 2002) nedeniyle araştırmacılar örtük ölçümlere yönelebilmektedirler. Örtük ve açık iç grup yanlılığı ölçümleri arasındaki ilişkinin zayıf olabildiği ve bu durumun sosyal istenirlik baskısından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Greenwald ve diğ., 2009).

İç grup yanlılığını örtük ölçümlerle bulgulayan birçok araştırma bulunmaktadır. Otten ve Wentura (1999) olumlu sıfatlar iç gruba yönelik olduğunda tepki süresinin kısaldığını, Ratner ve Amodio (2013) kendi grup üyelerimizin yüzlerini daha hızlı ve yüksek doğrulukla kodlayıp hatırladığımızı, Iacoviello ve Spears (2018) da tehdit durumunda bir minimal gruba dahil olmanın fizyolojik uyarılma düzeyini etkileyebileceğini göstermiştir.

1.5 Araştırmanın Amacı

Mevcut araştırmanın temel amacı iç grup ve dış grup normlarının kayırmacı olup olmamasının iç grup yanlılığı üzerindeki etkisini incelemektir. İç ve dış grubun üyelerinden beklentilerine dair bilgi veren buyruksal ifadeler olarak ele alınan grup normlarının, kayırmacı davranış ve tutumları nasıl etkilediği araştırılmıştır.

Araştırmanın ana hatları Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) ve Kendini Sınıflandırma Kuramı (Turner ve diğ., 1987) üzerinden şekillendirilmiştir. Her iki kurama göre de üyelerin gruba aidiyetleri nedeniyle grubun normlarına uygun davranmaları beklenmektedir ancak Sosyal Kimlik Kuramı'na göre iç grup yanlılığının kökeninde bireyin grubu üzerinden benlik değerini yükseltme çabası vardır. Öte yandan, Kendini Sınıflandırma Kuramı'na göre grubun prototipik bir üyesi olarak sosyal kimlik kazanan birey, grup normunun kayırmacı olduğu

durumda iç grup yanlılığına başvurabilir ve grup normunun eşitlikçi olduğu durumda da kayırmacı davranmayabilir. Bu nedenle kayırmanın beklenmediği norm koşulunda Kendini Sınıflandırma Kuramı'nın öngördüğü kayırma düzeyinin Sosyal Kimlik Kuramı'ndan daha düşük olması beklenebilir.

İç grup ve dış grup normlarının iç grup yanlılığını destekler ya da yanlılığa karşı çıkar nitelikte olmasının etkileri sosyal kimlik ve normatif baskı yoluyla açıklanabileceği gibi karşılıklılık (Tyler ve Smith, 1998; Yamagishi ve Kiyonari, 2000), adalet (Gabarrot ve diğ, 2017; Wenzel, 2009) ve benzerlik (Brewer, 1991; Duck ve diğ, 1995), ekseninde de değerlendirilebilmektedir. Bu araştırmada iç grup ve dış grup normları sistematik olarak manipüle edilerek iç grup yanlılığı üzerindeki etkilerinin farklı kuramsal temellendirmeler ışığında tartışılması hedeflenmiştir. İç grup yanlılığına getirilen söz konusu farklı açıklamalar birlikte ele alınarak alan yazınına olası bir katkıda bulunulması umulmuştur.

İç grup normlarının kayırmacı tutum ve davranışlar üzerindeki etkisi daha sık çalışılmış ve bulgulanmış (Hertel ve diğ, 1998; Hertel ve Kerr, 2001; Iacoviello ve Spears, 2021; Jetten ve diğ, 1997; Kerr ve Hertel, 1998; Zogmaister ve diğ, 2008, 1998) ancak dış grup normuna dair araştırma bulguları sınırlı kalmıştır ve etkileri ampirik açıdan tartışmalıdır (Diehl, 1989; Grimm ve diğ, 2017; Vivian ve Berkowitz, 1992, 1993). Bu nedenle bu araştırmada deneysel ortamda iç grup normunun yanında dış grup normu da değişimlenmiş ve iç grup yanlılığının hem davranışsal hem de tutumsal boyutuna ilişkin veriler toplanmıştır.

Tajfel matrisleri ile dört farklı iç grup ve dış grup normu koşulunda sergilenen kayırmacı davranış düzeyleri kıyaslanmış ve başvuru kaynak tahsis stratejileri değerlendirilmiştir. İç grup yanlılığını tutumsal boyutta ele alabilmek için de olumlu sıfatlarla değerlendirme görevinde iç grup ve dış grup üyelerine verilen ölçek puanları karşılaştırılmıştır. Bağımsız değişkenler olan iç grup ve dış grup normlarının yanı sıra olası karıştırıcı etkisini kontrol edebilmek adına cinsiyet değişkenine dair de veri toplanmıştır. Özetle, bu araştırmanın ana amacı kayırma beklentisi olması ve olmaması olarak değişimlenen iç ve dış grup normlarının iç grup yanlılığı üzerindeki etkilerini etkileşimli olarak incelemektir.

1.6 Araştırmanın Hipotezleri

Aktarılan kuramsal çerçeve doğrultusunda araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki hipotezler test edilmiştir.

H1: İç grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda kayırma beklentisi olmadığı koşula kıyasla iç grup üyelerine daha çok puan verilerek daha çok iç grup yanlılığı yapılacaktır.

H2: İç grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda kayırma beklentisi olmadığı koşula kıyasla iç grubu kayırma (İGK) ve gruplar arasındaki farkı açma (GFA) stratejileri daha çok tercih edilecektir.

H3: İç grup normunun kayırma beklentisi olmadığı koşulda kayırma beklentisi olduğu koşula kıyasla ortak kazancı artırma (OKA) ve eşitlik (E) stratejileri daha çok tercih edilecektir.

H4: Dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda kayırma beklentisi olmadığı koşula kıyasla iç grup üyelerine daha çok puan verilerek daha çok iç grup yanlılığı yapılacaktır.

H5: Dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda kayırma beklentisi olmadığı koşula kıyasla iç grubu kayırma (İGK) ve gruplar arasındaki farkı açma (GFA) stratejileri daha çok tercih edilir.

H6: Dış grup normunun kayırma beklentisi olmadığı koşulda kayırma beklentisi olduğu koşula kıyasla ortak kazancı artırma (OKA) ve eşitlik (E) stratejileri daha çok tercih edilir.

H7: En çok iç grup yanlılığı iç grup normunun da dış grup normunun da kayırma beklentisi olduğu koşulda yapılacaktır.

H8: En az iç grup yanlılığı iç grup normunun da dış grup normunun da kayırma beklentisi olmadığı koşulda yapılacaktır.

H9: İç grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda kayırmacılık olmadığı koşula kıyasla iç grup üyeleri dış grup üyelerinden daha çok olumlu özelliklere sahip olarak değerlendirilerek daha çok iç grup yanlılığı yapılacaktır.

H10: Dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda kayırmacılık olmadığı koşula kıyasla iç grup üyeleri dış grup üyelerinden daha çok olumlu özelliklere sahip olarak değerlendirilerek daha çok iç grup yanlılığı yapılacaktır.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırma Deseni

Bu araştırmada 2 (iç grup normu: iç grup yanlılığı beklenir ya da beklenmez) x 2 (dış grup normu: iç grup yanlılığı beklenir ya da beklenmez) x 2 (cinsiyet) faktörlü seçkisiz grup deseni kullanılmıştır (Şekil 2.1). Araştırmada ek olarak bir kontrol grubu da yer almıştır. Bağımlı değişkenler Tajfel matrislerinden elde edilen; iç grup yanlılığı puanları (6 farklı matriste iç gruba verilen toplam puanın dış gruba verilen toplam puandan farkının ortalaması) ve stratejik davranışları yansıtan 6 farklı çekim skorudur. Bu çekim skorlarının her biri farklı stratejilerinin karşılaştırılması ile elde edilmektedir: 1) Ortak kazancı artırma (OKA) stratejisine karşı iç grubun kazancını artırma (İKA) ve gruplar arası farkı artırma (GFA) stratejisinin ne derece tercih edildiği, 2) İç grubun kazancını artırma (İKA) ve gruplar arası farkı artırma (GFA) stratejisine karşı ortak kazancı artırma (OKA) stratejisinin ne derece tercih edildiği, 3) Gruplar arası farkı artırma (GFA) stratejisine karşı iç grubun kazancını artırma (İKA) ve ortak kazancı artırmaya (OKA) stratejilerinin ne derece tercih edildiği, 4) İç grubun kazancını artırma (İKA) ve ortak kazancı artırmaya (OKA) karşı gruplar arası farkı artırma (GFA) stratejisinin ne derece tercih edildiği, 5) Eşit dağıtım stratejisine karşı iç grubun kazancını artırma (İKA) ve gruplar arası farkı artırma (GFA) stratejisinin ne derece tercih edildiği, 6) İç grubun kazancını artırma (İKA) ve gruplar arası farkı artırma (GFA) stratejisine karşı eşit dağıtım stratejisinin ne derece tercih edildiği.

	İç grup normu kayırma bekleniyor		İç grup normu kayırma beklenmiyor	
	Dış grup normu kayırma bekleniyor	Dış grup normu kayırma beklenmiyor	Dış grup normu kayırma bekleniyor	Dış grup normu kayırma beklenmiyor
Kadın				
Erkek				

Şekil 2.1: Araştırma deseni.

Ek olarak, iç grup ve dış grup için 18 farklı olumlu sığata (saygılı, iyiliksever, dürüst, güvenilir, sadakatli, adaletli, merhametli, doğal, zeki, cömert, başarılı, iyi kalpli, becerikli, yardımsever, çalışkan, bilinçli, ahlaklı, vefalı) verilen puanlar da ayrı bir bağımlı değişken ölçümü olarak alınmıştır. Tüm bağımlı değişkenler manipölasyon sonrası tek bir oturumda ölçölmüştür.

2.2 Katılımcılar

Araştırmaya öncelikle 117 üniversite öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcıların tamamı iç grup ve dış grup norm manipölasyonlarının geçerliliğini sınyan manipölasyon kontrolü sorularına verdikleri yanıtlar doğrultusunda değeriendirilmiştir. Rastgele atandıkları deneysel koşullara uygun normatif içeriğı raporlamadığı saptanan 22 katılımcının verisi analizin dışında bırakılmıştır. Analizler deneysel manipölasyonun geçerli olduğı 95 katılımcı ile yürütölmüştür.

Araştırma örneklemini oluşturan 95 katılımcıdan 2'si yaş bilgisi belirtmemiştir. 93 katılımcının yaş ortalaması 20.74 (SS = 1.92)'tür ve yaşları 17 ile 25 arasında değişmektedir. Cinsiyet bilgisi paylaşmayan 3 katılımcı dışındaki 92 katılımcının %64.1'inin kadın (n = 59), %35.9'unun erkek (n = 33) olduğı bildirilmiştir. Tüm katılımcılar Bursa Teknik Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olup, İnsan ve Toplum Bilimleri Faköltesi (%48.4, n = 45), Mühendislik ve Doğa Bilimleri Faköltesi (%41.9, n = 39), Mimarlık ve Tasarım Faköltesi (%6.5, n = 6), Orman Faköltesi (%2.2, n = 2) ve Denizcilik Faköltesi (%1.1, n = 1) olmak üzere beş farklı fakölteден çalışmaya katılmışlardır. Katılımcılardan 3'ü hangi fakölteде okuduklarına dair bilgi vermemiştir.

2.3 Veri Toplama Araçları

2.3.1 Bağımsız değişken manipölasyonu için gruplama görevi

Katılımcılara araştırmada kaynak paylaşırma görevlerinde karar verme süreçlerinin incelendiğı bilgisi verilmiş ardından “turuncu” veya “yeşil” renklerden birini seçmeleri istenmiştir. Katılımcılar seçimlerini yaptıktan sonra bileklerine bağlamaları için seçtikleri grubun rengine bir kurdele verilmiştir. Ardından

atandıkları koşula bağlı olarak iç grup ve dış grup normuna ilişkin bilgilendirme yapılmıştır.

2.3.2 İç grup ve dış grup normu manipülasyonu

İç grup ve dış grup normlarını değiştirmek amacıyla kayırma beklentisi koşulu için “Turuncular/Yeşiller grubu grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler.” ve kayırma beklentisinin olmadığı koşula “Turuncular/Yeşiller grubu grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklemezler.” önermeleri kullanılmıştır. Bu önermelerden katılımcının seçkisiz olarak atandığı koşula uygun olanları, iç grup ve dış grup için ayrı ayrı olmak üzere her bir matrisin üzerinde yer almıştır. “Turuncu/Yeşil grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler/beklemezler.” olarak sunulan önermeler için katılımcılardan araştırmacı tarafından verilen norm bilgisine uygun işaretlemeleri yapmaları beklenmiştir. Bu sayede katılımcıların iç ve dış grubun normatif beklentilerini anladıklarından emin olmak amaçlanmıştır.

2.3.3 İç grup yanlılığı ölçümü için Tajfel matrisleri

Araştırmada iç grup ve dış grup normlarının değişimlendiği 4 deney grubu ve bir kontrol grubunun iç grup yanlılığı düzeylerini ölçmek için 3 farklı tip (A-B-C) Tajfel Matrisi (Bourhis ve diğ, 1986) kullanılmıştır. A tipi matrisler ile iç grup kazancını arttırma (İKA) ve gruplar arası farkı açma (GFA) stratejilerini içeren iç grup yanlılığı (İGY) stratejisi ile ortak kazancı arttırma (OKA) stratejileri karşılaştırılmıştır; B tipi matrisler ile gruplar arası farkı açma (GFA) ile ortak kazancı arttırma (OKA) ve iç grup kazancını arttırma (İKA) stratejileri karşılaştırılmıştır; C tipi matrisler ile iç grup kazancını arttırma (İKA) ve gruplar arası farkı açma (GFA) stratejilerini içeren iç grup yanlılığı (İGY) stratejisi ile eşitlik stratejisi (E) karşılaştırılmıştır (EK B). Bu kıyaslamaların yapılabilmesi için dört gruptan her birinin ve kontrol grubunun kullandığı farklı dağıtım stratejilerinin birbirleri üzerindeki çekim skorları (pull score) hesaplanıp karşılaştırılmıştır. Her bir matris tipi için hem karşılaştırılan stratejilerin matrisin farklı uçlarında olduğu hem de aynı hücreye denk geldiği iki farklı versiyon sunulmuştur. Bu sayede çekim skorları hesaplanırken stratejilerin birlikte sunulduğu matrisler cömertlik, cimrilik gibi kişisel eğilimlerin kontrol edilmesini sağlamaktadır (Bourhis ve diğ, 1994). Hesaplama yapılırken Bourhis ve diğ. (1994) tarafından hazırlanan metodolojik

notlar baz alınmış ve her strateji için en iyi seçenek olan hücre o matrisin sıfır noktası olarak kabul edilmiştir. Sonrasında her katılımcının altı matristen her biri için seçtiği hücrenin bu sıfır noktasına olan uzaklığı belirlenmiştir. Stratejilerin ayrı uçlarda sunulduğu matriste, katılımcının seçtiği hücrenin sıfır noktası olan hücreye uzaklığından stratejilerin birlikte sunulduğu matristeki sıfır noktasına uzaklığın çıkarılması ile matrisin temsil ettiği strateji karşılaştırmasına dair çekim skoruna ulaşılmıştır. Örneğin; A tipi matris için iç grup yanlılığı (iç grup kazancını artırma ve gruplar arası farkı açma) stratejileri üzerinde ortak kazancı artırma stratejisinin çekim skoru bu hesaplama ile elde edilmiştir. Aynı matris çifti ile ortak kazancı artırma stratejisi üzerinde iç grup yanlılığı (iç grup kazancını artırma ve gruplar arası farkı açma) stratejilerinin çekim skoru da hesaplanmıştır. Bu hesaplama için de on iki sayısından stratejilerin ayrı ayrı ve birlikte sunulduğu matrislerdeki sıfır noktasına uzaklıklar çıkarılmıştır. Bu şekilde üç farklı matris türüne ait toplam altı matristen altı farklı çekim skoru elde edilmiştir. Ek olarak, 6 matriste iç grup üyesi için verilen toplam puanlardan dış grup üyesi için verilen toplam puanların çıkarılması ve ortalamasının alınması ile elde edilen iç grup yanlılığı skoru da farklı deneysel koşullarda ne düzeyde iç grup yanlılığına başvurulduğunun niceliksel olarak değerlendirilebilmesi için hesaplanmıştır.

2.3.4 Olumlu sıfat listesi

Katılımcıların iç grup ve dış grup üyelerini değerlendirmeleri amacı ile bir sıfat listesi kullanılmıştır. Demirutku ve Orta'nın (2018) psikoloji araştırmalarında kullanılmak üzere Türkçe kişilik sıfatlarını inceleyip oluşturdukları 359 sıfat içeren veri tabanından beğenirlikleri en yüksek değer 5.67'den 5.05'e kadar olan sıfatlar arasından 18 adedi seçilmiştir. Katılımcılardan hem iç grup üyelerini hem de dış grup üyelerini bu sıfatlar açısından 5 dereceli Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir (EK C).

2.3.5 Manipülasyon kontrolü soruları

Manipülasyon kontrolü sorularını ve katılımcıların her iki görevde yaptıkları seçimlerin arkasındaki motivasyonu öğrenmeye yönelik iki adet açık uçlu ve kimi çoktan seçmeli soruları içerecek şekilde araştırmacı tarafından hazırlanmıştır (EK D). Manipülasyon kontrolü soruları ile katılımcıların hangi grubun üyesi olduklarını, gruplarının kendilerinden kaynak dağıtım görevi için iç grup yanlılığı

bekleyip beklemediğini ve aynı şekilde dış grubun üyelerinden iç grup yanlılığına yönelik bir beklentisinin olup olmadığını uygun seçenekleri işaretleyerek belirtmeleri beklenmiştir. Bu sorulara iç ve dış grup normu için doğru cevap vermeyen katılımcılar örneklemden çıkarılmıştır.

2.3.6 Katılımcı bilgi formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan; katılımcının cinsiyetine, yaşına, öğrencisi olduğu bölüm ve fakülteye ve deney sonrasında verilecek tutarın ulaştırılabilmesi için iletişim bilgisine ilişkin bilgilerin toplandığı anket formudur (EK E).

2.4 İşlem

Bursa Teknik Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 2024 yılının Kasım ayında gerekli izinler alındıktan sonra veri toplama aşamasına geçilmiştir (EK F). Araştırmaya katılmaya davet edilen öğrencilerden gönüllü olanlara deney öncesinde araştırmanın konusu ve kapsamı hakkında, kendisinden beklenenler ve katılımcı hakları konusunda kısa bir bilgilendirme yapılmış ve varsa soruları cevaplanmıştır.

Araştırmaya gönüllülük esası ile dahil olan katılımcılar deneye bireysel olarak alınmışlardır. Katılımcılara ilk olarak aydınlatılmış onay formu (EK A) sunulmuştur. Ardından her bir katılımcı gruplara atanmış ve sözel olarak araştırmanın amacına ve katılımcıdan beklenenlere yönelik açıklama yapılmıştır. Yapılan açıklamanın ardından katılımcının atanacağı turuncu veya yeşil gruba yönelik tercihini bildirmesi beklenmiş ve kendisine deney bitimine kadar takmak üzere seçtiği renkte bir kurdele verilmiştir. Katılımcının grubunu temsil eden renkteki kurdeleyi bir sonraki aşamaya geçmeden önce baskın olarak kullandığı elinin bileğine taktığından emin olunmuştur.

Yaptığı tercih sonucunda Yeşiller ya da Turuncular gruplarından birine atanan katılımcıya katılacağı karar verme görevinde iki grup arasında puan paylaşımı yapmak için Tajfel Matrislerini nasıl kullanması gerektiğine dair yazılı ve sözlü yönerge verilmiştir. Yönergeye dahil olan örnek bir matris üzerinden alıştırma olması için uygun gördüğü şekilde gruplar arası kaynak dağıtımı yapabilmesi için matris kullanımı açıklanmıştır. Katılımcının her matris için bir iç grup üyesine ve bir dış grup üyesine puan dağıttığı belirtilmiş ve hiçbir matriste kendisine puan vermediği özellikle vurgulanmıştır. Son olarak katılımcıya, dağıttığı her 5 puanın 1

liraya karşılık geldiği ve araştırmanın veri toplama aşaması tamamlandıktan sonra kendileri de dahil olmak üzere her katılımcıya diğer katılımcılar tarafından verilen puanların hesaplanacağı, topladıkları puanlara karşılık gelen tutarların kendilerine ulaştırılacağı bilgisi verilmiştir.

Katılımcılar seçkisiz olarak iç grup ve dış grup normunun manipüle edildiği dört deney koşulundan birine ya da kontrol koşuluna atanmıştır. İç grubun ve dış grubun normunun değişimlenmesi için “Yeşiller/Turuncular grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler.” ve “Yeşiller/Turuncular grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklemezler.” önermeleri kullanılmıştır. Tajfel Matrisleri ile ilgili yönerge verildikten sonra iç grup ve dış grup normuna dair bilgiler katılımcıya seçkisiz olarak atandığı koşula göre sözel olarak sunulmuştur. Bilgilendirmenin anlaşıldığından emin olunması için her biri ayrı sayfalara basılmış olan matrislerin üstünde yer alan iç grup ve dış grup normuna dair önermeler “Grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler/beklemezler.” şeklinde sunulmuştur. Katılımcılara normatif beklentilere dair cümlelerin yüklemine kendisine yapılan sözel bilgilendirmeye uygun olacak şekilde işaretlemesinin beklendiği bildirilmiştir. Puan dağıtma görevi için sıralaması seçkisiz olarak değişimlenerek sunulan 6 farklı matris aracılığıyla deneyin başında verilen yönergede anlatıldığı şekilde iç grup ve dış grup üyeleri için yapılan seçimlerin tamamlanması beklenmiştir. Altı matrisi de tamamlayan katılımcıya araştırmanın diğer görevi olan grupları olumlu sıfatlar yönünden değerlendirme görevine geçildiği bilgisi verilmiştir. Deneyin bu aşamasında katılımcılardan iç gruplarını ve dış gruplarını, bir diğer deyişle Turuncuları ve Yeşilleri 18 farklı olumlu sıfat açısından 5’li Likert ölçeği ile değerlendirmeleri istenmiştir. Son olarak katılımcılar manipülasyon kontrolü sorularını ve puan dağıtımını ve grupları değerlendirme görevlerinde verdikleri kararları etkileyen faktörleri yazılı olarak bildirmeleri beklenen açık uçlu soruları içeren anketleri ve katılımcı bilgi formunu doldurmuştur. Katılımcı bilgi formunun sonunda para ödülünün kendilerine ulaştırılabilmesi için iletişim bilgisi alınmış ve katılımları için teşekkür edilerek oturum sonlandırılmıştır. Para ödülünün kendilerine gerekli hesaplamalar yapılarak ulaştırılacağı bilgisi verilmiş ancak veri toplama aşaması tamamlandıktan sonra tüm katılımcılara 35 Türk lirası verilmek üzere ulaşılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde mevcut tez çalışmasının hipotezlerinin test edilmesi amacıyla yapılan analizlerin istatistiksel sonuçlarına yer verilecektir. Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizi için SPSS 21 paket programı kullanılmıştır. İlk olarak değişkenlere yönelik betimleyici istatistikler, sonrasında iç grup ve dış grup normu için iç grup yanlılığı puanları ve puan dağıtım stratejilerine yönelik analiz bulguları ve iç grup ve dış grup için yapılan sıfat değerlendirmelerine dair bulgular paylaşılacaktır. Son olarak kontrol grubu ile deneysel koşulların iç grup yanlılığı puanı, dağıtım stratejileri ve sıfat değerlendirmeleri yönünden kıyaslandığı analizler sunulacaktır.

3.1 Betimleyici İstatistikler

Bu bölümde, araştırma değişkenlerine dair betimsel veriler ele alınacaktır. Analizler deneye katılım sağlayan 117 kişiden manipülasyon kontrolü sorularına tutarsız cevap veren 22 katılımcının (iç grup ve dış grup kayırmacı koşulunda 4 katılımcı, iç grup kayırmacı dış grup kayırmacı değil, iç grup kayırmacı değil dış grup kayırmacı ve iç grup ve dış grup kayırmacı değil koşullarının her birinde 6 katılımcı) çıkarılmasından sonra 95 katılımcının verileri ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar deneysel koşullara rastgele atanmıştır ve 5 gruptaki katılımcı sayıları dengelidir; iç grup ve dış grup kayırmacı ($n = 18$), iç grup kayırmacı dış grup kayırmacı değil ($n = 20$), iç grup kayırmacı değil dış grup kayırmacı ($n = 19$), iç grup ve dış grup kayırmacı değil ($n = 18$) ve kontrol ($n = 20$). Araştırmada yer alan bağımlı değişkenlerin tümü analizler öncesinde dağılım istatistikleri ve parametrik testler için gereken varsayımlar yönünden değerlendirilmiştir. Shapiro-Wilk normallik testi dokuz bağımlı değişkenin altısı için anlamlı ($p < .05$) bulunmuşsa da tüm değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi -1.5 ile $+1.5$ aralığındadır. Normallik testleri normal dağılımın ihlal edildiğine işaret etse dahi çarpıklık ve basıklık değerleri -1.5 ile $+1.5$ aralığında ise dağılımın normale yakın olduğu ifade edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013, s. 80). Ek olarak, yeterli örneklem büyüklüğüne sahip araştırmalarda normallik testi anlamlı

olsa bile ortalama dağılımının normal varsayılabileceği belirtilmektedir (Field, 2013, s. 179). Bu doğrultuda, analizlerde parametrik testler kullanılmıştır. Deneysel koşullar arasında katılımcıların cinsiyet değişkeni yönünden de dengeli dağılıp dağılmadığının kontrol edilmesi için cinsiyet ve deneysel koşullar arasında çapraz tablo (crosstabulation) oluşturulmuş ve Ki-kare testi (Chi-square test) yapılmıştır.

Çizelge 3.1: Araştırma değişkenlerinin betimsel istatistikleri.

Değişkenler	<i>M</i>	<i>SD</i>	Çarpıklık	Basıklık
İç grup yanlılığı puanı	3.61	4.87	-1.12	.16
İGK'nin OKA üzerinde çekimi	3.07	3.47	-.15	-.29
OKA'nın İGK üzerinde çekimi	.40	3.42	-.08	-.44
GFA'nın İKA+OKA üzerinde çekimi	3.45	5.45	.29	1.60
İKA+OKA'nın GFA üzerinde çekimi	2.56	4.35	-.36	-.07
E'nin İGK üzerinde çekimi	2.18	4.11	-.26	-.70
İGK'nin E üzerinde çekimi	2.85	4.03	-.15	-.29
İç grup olumlu sıfat	3.84	0.67	-.57	.69
Dış grup olumlu sıfat	3.40	0.75	-.33	.73

Analiz sonucunda, kadın ve erkek katılımcıların dört deneysel koşula ve kontrol grubuna dağılımı arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur, $\chi^2(4) = 2.23$, $p = .694$. İç grup ve dış grubun kayırmacı olduğu koşulda cinsiyet bildirmeyen 2 (%11.11) katılımcının yanında 9 kadın (%50), 7 erkek (%38.89); iç grubun kayırmacı olduğu dış grubun olmadığı koşulda 11 kadın (%55), 9 erkek (%45); iç grubun kayırmacı olmadığı dış grubun kayırmacı olduğu koşulda 14 kadın (%73.68), 5 erkek (%26.32), iç grup ve dış grubun kayırmacı olmadığı koşulda cinsiyet bildirmeyen 1 (%5.56) katılımcının yanında 12 kadın (%66.67), 5 erkek (%27.78) ve kontrol grubunda 13 kadın (%65) ve 7 (%35) erkek katılımcı bulunmaktadır. Bu bulgu doğrultusunda, ilerleyen analizlerde cinsiyet dağılımından kaynaklanan bir karıştırıcı etki ile karşılaşma olasılığının düşük olduğu değerlendirilmiştir.

3.2 Kaynak Dağıtımı Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA)

Katılımcıların Tajfel matrislerinde iç grup ve dış gruba verdikleri puan farklarının ortalaması (iç grup yanlılığı puanı) ve ortak kazancı artırma (OKA) üzerinde iç grubu kayırma (İGK (İKA + GFA)); iç grubu kayırma (İGK (İKA + GFA)) üzerinde ortak kazancı artırma (OKA); iç grup kazancını artırma ve ortak kazancı artırma (İKA+OKA) üzerinde gruplar arasındaki farkı açma (GFA); gruplar arasındaki farkı açma (GFA) üzerinde iç grup kazancını artırma ve ortak kazancı artırma

(İKA+OKA); iç grubu kayırma (İGK (İKA + GFA)) üzerinde eşitlik (E); eşitlik (E) üzerinde iç grubu kayırma (İGK (İKA + GFA)) çekim skorları stratejileri kıyaslamak amacıyla değerlendirilmek üzere çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) gerçekleştirilmiştir.

Analizin ilk aşamasında iç grup normu, dış grup normu ve cinsiyet değişkenleri bağımsız değişkenler olarak modele eklenmiştir. Cinsiyet değişkeninin çok değişkenli düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur (Wilks' $\lambda = .82$, $F(7, 58) = 1.82$, $p = .100$, $\eta^2 = .18$). Ek olarak, cinsiyetin yer aldığı üçlü ve dörtlü etkileşimlerin hiçbirinde anlamlı etki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu doğrultuda, modeli yalınlaştırmak amacıyla cinsiyet değişkeni çıkarılmış ve analize iç grup normu ve dış grup normu değişkenleri ile devam edilmiştir. Modelin son halinde, iç grup normunun bağımlı değişkenler üzerinde çok değişkenli düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur (Wilks' $\lambda = .70$, $F(7, 65) = 4.02$, $p = .001$, $\eta^2 = .30$). Öte yandan, dış grup normunun çok değişkenli düzeyde bağımlı değişkenler üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır (Wilks' $\lambda = .87$, $F(7, 65) = 1.42$, $p = .212$, $\eta^2 = .13$). İç grup normu ve dış grup normunun etkileşimi de çok değişkenli düzeyde anlamlı bulunmamıştır (Wilks' $\lambda = .96$, $F(7, 65) = 0.35$, $p = .926$, $\eta^2 = .04$).

3.3 İç Grup Normu Varyans Analizi ve Post Hoc

Analiz sonuçları Çizelge 3.2'de görüldüğü gibi iç grup normu temel etkisinin iç grup yanlılığı puanları üzerinde anlamlı olduğunu göstermiştir ($F(1,71) = 23.18$, $p < .001$, $\eta^2 = .25$).

Çizelge 3.2: İç grup normunun iç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorları üzerindeki etkisine ilişkin varyans analizi sonuçları.

Bağımlı Değişken	$F(1, 71)$	p	η^2
İç grup yanlılığı puanı	23.18***	<.001	.25
İGK'nın OKA üzerinde çekimi	13.93***	<.001	.16
GFA'nın İKA+OKA üzerinde çekimi	10.66**	.002	.13

η^2 = Etki büyüklüğü. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$.

Grup ortalamaları Bonferroni testi ile karşılaştırıldığında iç grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda ($M = 5.96$) kayırmanın beklenmediği koşula ($M = 1.26$) kıyasla daha çok iç grup yanlılığı yapıldığını göstermiştir (ortalamalar arası

fark = 4.70, standart hata = .98, $p < .001$). Varyans analizi sonuçları iç grup normu temel etkisinin İGK stratejisinin OKA stratejisi üzerindeki çekim skoru için anlamlı olduğunu göstermiştir ($F(1,71) = 13.93$, $p < .001$, $\eta^2 = .16$). Çizelge 3.3'te görüldüğü gibi iç grubun kayırma beklediği koşulda ($M = 5.44$) beklemediği koşula ($M = .70$) kıyasla İGK stratejisi kullanılarak daha çok iç grup yanlılığı yapıldığını göstermiştir (ortalamalar arası fark = 4.74, standart hata = 1.27, $p < .001$).

Çizelge 3.3: İç grup normunun iç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorları üzerindeki etkisine ilişkin grup ortalamaları ve post hoc karşılaştırmalar.

Bağımlı Değişken	Kayırma Beklentisi		ΔM	p
	Var (M)	Yok (M)		
İç grup yanlılığı puanı	5.96	1.26	4.70	<.001***
İGK'nın OKA üzerinde	5.44	0.70	4.74	<.001***
GFA'nın İKA + OKA üzerinde	5.29	1.61	3.69	.002**

M = Ortalama; ΔM = Grup ortalamaları farkı. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$.

Ek olarak, iç grup normu temel etkisinin GFA stratejisinin İKA ve OKA stratejilerinin üzerindeki çekim skoru için anlamlı olduğu bulunmuştur ($F(1,71) = 10.66$, $p = .002$, $\eta^2 = .13$). Bonferroni test sonuçları iç grup normunun kayırma olduğu koşulda ($M = 5.29$) kayırmanın beklenmediği koşula ($M = 1.61$) kıyasla İKA ve OKA stratejileri pahasına GFA stratejisi kullanılarak daha rekabetçi davranıldığını göstermiştir (ortalamalar arası fark = 3.69, standart hata = 1.16, $p = .002$). Başka bir deyişle, iç grup normunun kayırmacı olduğu koşulda katılımcılar, iç grubun kazancını arttırmaktansa gruplar arası farkı arttırmayı tercih etmişlerdir.

3.4 Dış Grup Normu Varyans Analizi ve Post Hoc

Dış grup normunun bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi çok değişkenli düzeyde anlamlı bulunmamışsa da (Wilks' $\lambda = .87$, $F(7, 65) = 1.42$, $p = .212$, $\eta^2 = .13$), tekil varyans analizlerinde anlamlı etkiler bulunduğundan dış grup normunun genel olmayan, değişkene özgü etkileri raporlanmıştır. Ancak, dış grup normu değişkeni genel modelde anlamlılık düzeyine ulaşmadığı için bulgular dikkatle yorumlanmalı ve olası tip I. tip hata riski göz önünde bulundurulmalıdır. Çizelge 3.4'te görüldüğü gibi varyans analizi sonuçları dış grup normunun iç grup yanlılığı üzerindeki temel etkisinin küçük-orta düzeyde (Cohen, 1988) anlamlı olduğunu göstermiştir ($F(1,71) = 4.18$, $p = .045$, $\eta^2 = .06$).

Çizelge 3.4: Dış grup normunun iç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorları üzerindeki etkisine ilişkin varyans analizi sonuçları.

Bağımlı Değişken	$F(1, 71)$	p	η^2
GFA'nın İKA+OKA üzerinde	7.40**	.008	.09
İç grup yanlılığı puanı	4.18*	.045	.06

η^2 = Etki büyüklüğü. ** = $p < .01$, * = $p < .05$.

Gruplar arası karşılaştırmalar dış grup normunun kayırma olduğu koşulda ($M = 4.61$) kayırmanın beklenmediği koşula ($M = 2.61$) kıyasla daha çok iç grup yanlılığı yapıldığını göstermiştir (ortalamalar arası fark = 2.00, standart hata = .98, $p = .045$). Analiz sonuçları dış grup normu temel etkisinin GFA stratejisinin İKA ve OKA stratejileri üzerindeki çekim skorları için anlamlı olduğunu göstermiştir ($F(1,71) = 7.40$, $p = .008$, $\eta^2 = .09$). Çizelge 3.5'te görülen Bonferroni testi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırmalar dış grup normunun kayırma olduğu koşulda ($M = 5.02$) kayırmanın beklenmediği koşula ($M = 1.88$) kıyasla GFA stratejisi İKA ve OKA stratejileri karşısında daha fazla kullanılarak daha rekabetçi davranıldığını göstermiştir (ortalamalar arası fark = 3.15, standart hata = 1.16, $p = .008$). Diğer stratejiler üzerinde dış grup normunun anlamlı bir etkisi gözlenmemiştir; OKA üzerinde İGK, $F(1,71) = 1.27$, $p = .264$, $\eta^2 = .02$; İGK üzerinde OKA, $F(1,71) = 0.04$, $p = .840$, $\eta^2 = .00$; GFA üzerinde İKA + OKA, $F(1,71) = 1.20$, $p = .277$, $\eta^2 = .02$; İGK üzerinde P, $F(1,71) = 1.17$, $p = .284$, $\eta^2 = .02$; P üzerinde İGK, $F(1,71) = 0.16$, $p = .693$, $\eta^2 = .00$.

Çizelge 3.5: Dış grup normunun iç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorları üzerindeki etkisine ilişkin grup ortalamaları ve post hoc karşılaştırmalar.

Bağımlı Değişken	Kayırma Beklentisi		ΔM	p
	Var (M)	Yok (M)		
GFA'nın İKA + OKA üzerinde	5.02	1.88	3.15	.008**
İç grup yanlılığı puanı	4.61	2.61	2.00	.045*

M = Ortalama; ΔM = Grup ortalamaları farkı. ** = $p < .01$, * = $p < .05$.

3.5 Sıfat Değerlendirmeleri Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA)

Öncelikle sıfat değerlendirmelerinin ortak bir yapısal boyutu temsil edip etmediğinin sınanması amacıyla 18 sıfat değişkenine iç grup ve dış grup değerlendirmeleri için ayrı ayrı Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis) yapılmıştır. Analiz tek faktörlü yapıya zorlanmıştır. Ulaşılan tek faktörlü

yapı varyansın %46.97'sini açıklamaktadır. Tüm sıfatlar tek faktöre .52 ile .80 arasında değişen faktör yükleriyle yüklenmiştir. Dış grup için yapılan faktör analizinde de tüm maddeler tek bir faktöre zorlanmış ve bu faktörün toplam varyansın %41.61'ini açıkladığı görülmüştür. Dış grup değerlendirmeleri için tüm sıfatların faktör yükleri .42 ile .80 arasında değişmektedir. İç grup ve dış grup değerlendirmeleri için tüm sıfatların faktör yükleri literatürde kabul edilen alt sınır olan .30'un üzerinde olduğundan tüm maddeler sonraki analizlere dahil edilmiştir.

İç grup ve dış grup normlarının katılımcıların iç grubu ve dış grubu olumlu özellikler açısından değerlendirmeleri üzerindeki etkilerini test etmek amacı ile verilere 2 (iç grup normu kayırmacı-kayırmacı değil) x 2 (dış grup normu kayırmacı-kayırmacı değil) x 2 (cinsiyet kadın-erkek) x 2 (değerlendirilen grup iç grup-dış grup) faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü varyans analizi uygulanmıştır. Çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) sonuçları iç grup ve dış grup değerlendirmelerinin anlamlı biçimde farklılaştığını göstermiştir (Wilk's $\lambda = .76$, $F(1,64) = 20.61$, $p < .001$, $\eta^2 = .24$). Dış grup normu ve iç grup dış grup değerlendirmeleri ortak etkisi de anlamlı bulunmuştur (Wilk's $\lambda = .85$, $F(1,64) = 11.49$, $p < .001$, $\eta^2 = .15$). Dış grup normu, iç grup ve dış grup için olumlu sıfatlar yönünden yapılan değerlendirmeler üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. İç grup normu ve iç grup dış grup değerlendirmeleri ortak etkisi ve üçlü ortak etki ise anlamlı değildir. Çok değişkenli varyans analizini izleyen tekrar ölçümlü varyans analizi sonuçları Çizelge 3.6'da sunulmuştur.

Çizelge 3.6: İç grup ve dış grup sıfat değerlendirmeleri için tekrar ölçümlü varyans analizi sonuçları.

Etki	$F(1, 64)$	p	η^2
Grup (İç - Dış)	20.61***	< .001	.24
Grup x Dış Grup Normu	11.49**	.001	.15
Grup x Cinsiyet	6.28*	.015	.09

η^2 = Etki büyüklüğü. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$, * = $p < .05$.

Analiz sonuçları iç grup ve dış grup değerlendirmeleri temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($F(1, 64) = 20.61$, $p < .001$, $\eta^2 = .24$). Katılımcılar, iç gruplarını ($M = 3.80$, $SD = .08$) dış gruba ($M = 3.42$, $SD = .09$) kıyasla anlamlı biçimde daha olumlu değerlendirmişlerdir. Bu bulgu, genel anlamda iç grup yanlılığının tutumsal boyutta da gözlemlendiğine işaret etmektedir.

Ortak etkiler değerlendirildiğinde, dış grup normu ile değerlendirilen grup faktörleri arasında anlamlı bir etkileşim bulunmuştur ($F(1, 64) = 11.49, p = .001, \eta^2 = .15$). Dış grup normunun kayırmacı olup (3.90) olmaması (3.70) iç grup değerlendirmelerinde anlamlı bir fark yaratmazken dış grup değerlendirmelerini anlamlı biçimde etkilemiştir. Çizelge 3.7’de görülebileceği gibi dış grup, dış grup normu kayırmacı olmadığına (3.60) kayırmacı olduğu koşula (3.23) kıyasla daha olumlu değerlendirilmiştir (ortalama fark = .37, SD = .18, $p = .038$).

Çizelge 3.7: Dış grup normunun dış grup sıfat değerlendirmelerine etkisi.

Dış grup normu	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>ΔM</i>	<i>p</i>
Kayırmacı değil	3.60 (.18)	.37	.038*
Kayırmacı	3.23 (.18)		

M = Ortalama; *ΔM* = Grup ortalamaları farkı. * = $p < .05$.

Ayrıca Çizelge 3.8’de görüldüğü gibi dış grup kayırmacılık beklemediğinde iç grup (3.70) ve dış grup (3.60) değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken dış grup kayırmacılık beklediğinde iç grup (3.90) dış gruptan (3.23) anlamlı biçimde daha olumlu değerlendirilmiştir (ortalamalar arası fark = .66, SD = .12, $p < .001$).

Çizelge 3.8: Dış grup normunun iç ve dış grup sıfat değerlendirmelerine etkisi.

Dış grup normu	İç Grup (<i>M</i>)	Dış Grup (<i>M</i>)	<i>ΔM</i> (<i>SH</i>)	<i>p</i>
Kayırmacı değil	3.70	3.60	.10 (.15)	.548
Kayırmacı	3.90	3.23	.66 (.12)	< .001***

M = Ortalama; *ΔM* = Grup ortalamaları farkı. *** = $p < .001$.

Öte yandan, iç grup normu ile değerlendirilen grup değişkenleri arasında anlamlı bir etkileşim olmadığı bulgulanmıştır, $F(1, 64) = 2.32, p = .132$. Bu doğrultuda, iç grup normunun iç grup ve dış grup değerlendirmeleri arasındaki fark üzerinde tek başına anlamlı bir etkisinin olmadığı ($p > .05$) görülmüştür.

Ek olarak, cinsiyet ve değerlendirilen grup faktörleri arasındaki etkileşim anlamlı bulunmuştur, $F(1, 64) = 8.48, p = .005, \eta^2 = .12$. Orta düzeydeki etki büyüklüğü (Cohen, 1988) dikkate değer ancak sınırlı bir etkiye işaret etmektedir. Çizelge 3.9’da gösterildiği gibi genel olarak kadın katılımcıların ($M = 4.03, SD = 0.49$) değerlendirmelerinde iç grup için verdikleri puanlar erkeklere ($M = 3.57, SD = .67$) göre daha yüksektir ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p = .005$).

Çizelge 3.9: Cinsiyet değişkeninin iç grup sıfat değerlendirmelerine etkisi.

Cinsiyet	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>ΔM</i>	<i>SH</i>	<i>p</i>
Kadın	4.03 (0.49)	.46	.10	.005**
Erkek	3.57 (0.67)		.13	

M = Ortalama; *ΔM* = Grup ortalamaları farkı. ** = $p < .01$.

Bu bulgu, iç grup yanlılığının tutumsal boyutu söz konusu olduğunda kadın katılımcıların daha kayırmacı davranabileceğini göstermektedir. Modeldeki üç yönlü etkileşimler ve tüm faktörlerin dört yönlü etkileşimi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Özetle, katılımcılar olumlu sıfat değerlendirmelerinde iç gruplarına, dış gruplarına kıyasla daha yüksek puanlar vermişlerdir. Bulgulanan tutumsal iç grup yanlılığı, dış grup normundan ve katılımcı cinsiyetinden etkilenmiştir. Dış grup normu kayırmacı olduğunda iç grubun daha olumlu değerlendirildiği ve kadın katılımcıların değerlendirmelerinde daha kayırmacı davrandığı görülmüştür.

3.6 Kontrol Grubu ile Deneysel Koşulların Kıyaslandığı Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA)

Grup normlarına dair bilgi verilmeyen kontrol grubu ile tüm iç grup ve dış grup normu koşulları çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ile iç grup yanlılığı puanı, puan dağıtımında kullanılan stratejiler ve iç ve dış grup üyelerine yönelik olumlu sıfat değerlendirmeleri yönünden karşılaştırılmıştır.

Kontrol grubu ile hem iç grup hem de dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşullar arasında çok değişkenli düzeyde koşul etkisi anlamlı bulunmuştur (Wilks' $\lambda = .53$, $F(9, 28) = 2.80$, $p = .018$, $\eta^2 = .47$). Koşulların karşılaştırıldığı varyans analizlerinde, her iki grup normunun da kayırmacı olduğu koşuldaki katılımcıların ($M = 7.43$, $SD = 4.43$) kontrol grubundaki katılımcılara ($M = 1.93$, $SD = 3.12$) kıyasla iç gruplarına daha fazla puan verdikleri bulunmuştur, ($F(1, 36) = 19.85$, $p < .001$, $\eta^2 = .36$). İGK (GFA+İKA) stratejisi iç ve dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşuldaki katılımcılar ($M = 6.72$, $SD = 6.19$) tarafından norm bilgisi verilmeyen katılımcılara ($M = 2.10$, $SD = 4.76$) göre daha fazla kullanılmıştır, $F(1, 36) = 6.74$, $p = .014$, $\eta^2 = .158$. Son olarak, İKA+OKA üzerinde GFA stratejisi de her iki grup normunun da kayırmacı olduğu koşulda ($M = 6.89$,

$SD = 3.89$), norm bilgisi verilmeyen kontrol koşuluna ($M = 1.50$, $SD = 4.75$) göre daha çok kullanılmıştır, $F(1, 36) = 12.72$, $p = .001$, $\eta^2 = .26$.

Kontrol grubu ile iç grubun kayırma beklediği ve dış grubun kayırma beklemediği koşullar karşılaştırıldığında, koşul etkisi çok değişkenli düzeyde anlamlı bulunmuştur (Wilks' $\lambda = .62$, $F(7, 32) = 2.83$, $p = .018$, $\eta^2 = .38$). Tekil varyans analizlerinde yalnızca İGK (İKA + GFA) üzerinde OKA stratejisi çekim skorunda anlamlı fark bulunmuştur, $F(1, 38) = 4.50$, $p = .040$, $\eta^2 = .11$. Bu strateji için çekim skorları iç grubun kayırma beklediği ve dış grubun beklemediği koşulda ($M = 1.25$, $SD = 3.14$), kontrol grubuna ($M = -1.35$, $SD = 4.49$) göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu bulgu katılımcıların iç grubun kayırma beklediği dış grubun ise kayırma beklemediği koşulda kontrol grubuna kıyasla katılımcıların iç grubu kayırma ve gruplar arası farkı artırma stratejilerine karşılık ortak faydayı artırmayı daha çok tercih ettiklerini göstermektedir.

Kontrol grubu ile iç grup normunun kayırma beklentisi olmadığı ve dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşullar karşılaştırıldığında, çok değişkenli düzeyde anlamlı farklar bulunmamıştır (Wilks' $\lambda = .87$, $F(7, 31) = 0.66$, $p = .705$, $\eta^2 = .13$). Benzer olarak kontrol grubu ve iç grup ve dış grubun kayırma beklemediği deney grubunun çok değişkenli analiz sonucunda deneysel koşulun bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi de anlamlı bulunmamıştır (Wilks' $\lambda = .80$, $F(9, 28) = 0.79$, $p = .630$, $\eta^2 = .20$). Bu bulgular norma dair bilgi verilmeyen kontrol koşulu ile iç grup normunun kayırma beklentisi olmadığı ve dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu ve iç grup ve dış grup normunun kayırma beklentisi olmadığı durum arasında iç grup yanlılığı puanı ve strateji tercihi yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir.

Farklı iç grup ve dış grup normu bilgisi verilen deney gruplarını kontrol grubu ile kıyaslamak amacıyla 5 (koşul: iç grup kayırma bekler-dış grup kayırma bekler, iç grup kayırma bekler-dış grup kayırma beklemez, iç grup kayırma beklemez-dış grup kayırma bekler, iç grup kayırma beklemez-dış grup kayırma beklemez, kontrol) x 2 (grup: iç grup ve dış grup) faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü varyans analizi (repeated measures ANOVA) kullanılmıştır. Kontrol grubu referans alınarak planlı karşılaştırmalar (simple contrasts) yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda dört deneysel koşul ile kontrol grubu arasında sıfat puanları bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır; iç grup kayırma bekler-dış grup kayırma bekler ve

kontrol (ortalama fark = 1.17, standart hata = .18, $p = .369$), iç grup kayırma bekler-dış grup kayırma beklemez ve kontrol (ortalama fark = -.00, standart hata = .18, $p = .984$), iç grup kayırma beklemez-dış grup kayırma bekler ve kontrol (ortalama fark = -.20, standart hata = .18, $p = .268$), iç grup kayırma beklemez-dış grup kayırma beklemez ve kontrol (ortalama fark = .26, standart hata = .18, $p = .159$).

4. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma bulguları giriş bölümünde özetlenen kuramsal çerçeve ve özetlenen ilgili alan yazını ekseninde tartışılacaktır. İç grup normuna (H1, H2, H3, H9), dış grup normuna (H4, H5, H6, H10) ve iç grup normu ile dış grup normu etkileşimine (H7, H8) dair hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı, mevcut literatürle örtüşüp örtüşmediği ve bu duruma ilişkin yorumlar ilgili başlıklar altında tartışmalı olarak sunulacaktır. Son olarak, kontrol grubunun deneysel koşullarla karşılaştırılmasına yönelik bulgular tartışılacaktır.

4.1 İç Grup Normu

İç grup yanlılığı puanları için yapılan analizde iç grubun kayırma beklediğine ilişkin bilgi verilen deneysel koşullardaki katılımcıların iç grubun kayırma beklemediğine ilişkin bilgi verilen katılımcılara kıyasla daha kayırmacı davrandıkları bulunmuştur. Bu doğrultuda, araştırmanın iç grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda kayırma beklentisi olmadığı koşula kıyasla iç grup üyelerine daha çok puan verilerek daha çok iç grup yanlılığı yapılacağını öngören ilk hipotezi doğrulanmıştır. Bu bulgu grubun kayırmacı normlarının Kendini Sınıflandırma Kuramı (Turner ve diğ., 1987, s. 54-57) tarafından öngörüldüğü gibi üyelerin gruplar arası bağlamdaki kayırmacı davranışlarını teşvik edebileceğini göstermektedir.

Araştırmanın bu bulgusu minimal gruplar kullanan (Hertel ve Kerr, 2001; Jetten ve diğ., 1996, Deney 1) ve gerçek gruplarla çalışan (Çoksan ve Cingöz-Ulu, 2022; Jetten ve diğ., 1997; Montoya ve Pittinsky, 2013; Zogmaister ve diğ., 2008) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Ayrıca Pechar ve Kranton (2017) da yapmış oldukları derleme çalışmasında sadakat veya rekabet normu koşulunda iç grup yanlılığının arttığını, eşitlik normu koşulunda ise kayırmacı tutum ve davranışların azaldığını belirtmişlerdir.

Öte yandan, Üzümcüker ve Akfırat (2021) rekabet ya da eşitlik normlarını örtük olarak değişimledikleri çalışmalarında rekabet ve eşitlik normlarının iç grup

yanlılığı üzerinde ve iç grup ve dış grup dağıtım stratejilerine yönelik beklentiler üzerinde anlamlı bir etkisini bulamamıştır. Araştırmacılar bu bulguyu normların kayırmacı davranış üzerinde etkili olmayabileceği ya da norm manipülasyonunda başarısız olunmuş olabileceği ile açıklamışlardır (Üzümçeker ve Akfırat, 2021, s. 29). Araştırmacılar normların daha açık sunulması ile bu sorunun aşılabileceğini belirtmişlerdir. Mevcut araştırmada hem iç grup hem de dış grup normları açıkça sunulduğu için norm etkisi bulunmuş olabilir.

Çoksan ve diğ. (2022) de iç grup normu etkisini doğal gruplarda kaynak paylaşırma görevlerinden birinde anlamlı bulmuş, minimal gruplar için ise anlamlı iç grup normu etkisi bulamamıştır. Araştırmacılar norm etkisinin öngörülen düzeyde gösterilememesini doğal gruplarda futbol takımı taraftarları (Fenerbahçe-Galatasaray) arasındaki rekabet (s. 275) ile ve minimal gruplarda grup normları gruplamadan hemen sonra sunulduğundan normların tam olarak benimsenmemiş olması (s. 281) ile açıklamışlardır. Mevcut araştırmada da katılımcılara minimal gruplara atanmalarının hemen sonrasında grup normuna dair bilgi verilmiş ancak norm etkisi gözlenmiştir. İki araştırma arasındaki bu farklılığın farklı norm türlerinin kullanılmasından kaynaklanıyor olabileceği öngörülebilir. Çoksan ve diğ. (2022) mevcut araştırmadan farklı olarak diğer grup üyelerinin ne yapılmasını beklediğine dair buyruksal normlar değil ne yaptıklarına dair tanımlayıcı normlar sunmuşlardır.

İç grup normunun kayırma olduğu koşulda daha çok iç grup yanlılığı yapıldığı bulgusu ile tutarlı olarak iç grubun kazancını artırma (İGK) ve gruplar arası farkı açma (GFA) stratejileri de daha çok tercih edilmiştir. Puan dağıtım stratejilerine yönelik analizlerde iç grup normunun kayırmacı olduğu koşulda hem İGK hem de GFA stratejilerinin, kayırmacı olmayan iç grup normu koşuluna kıyasla daha çok tercih edildiği bulgulanmış ve araştırmanın ikinci hipotezi desteklenmiştir. Katılımcılar kayırmacı iç grup normu koşulunda kayırmacı olmayan iç grup normu koşuluna kıyasla ortak kazancı artırma (OKA) yerine iç grup kazancını artırma (İKA) ve gruplar arasındaki farkı açma (GFA) stratejilerine daha çok başvurmuştur. Ayrıca, kayırmacı iç grup normu koşulunda gruplar arasındaki farkı açarak farklılaşma sağlayan strateji (GFA) iç grup kazancını artırma (İKA) ve ortak kazancı artırma (OKA) stratejilerine tercih edilmiştir. Katılımcılar Sosyal Kimlik Kuramı'nın (Tajfel ve Turner, 1979) öngördüğü gibi ve Kendini Sınıflandırma Kuramı (Turner ve diğ, 1987) ile tutarlı olarak iç ve dış grubu farklılaştırabilmek

için kendi iç gruplarının çıkarlarından feragat etmişlerdir. Araştırma bulguları mevcut literatür ile büyük oranda paralellik göstermektedir. Hertel ve Kerr (2001) ve Jetten ve diğ. (1996) bu tez çalışmasında gösterildiği gibi kayırmacı iç grup normu koşulunda İGK ve GFA stratejilerine daha çok başvurulduğunu göstermişlerdir. Üzümcü ve Akfırat (2021) ise norm manipölasyonun dağıtım stratejileri üzerinde anlamlı etkisini bulmamış, ancak katılımcıların iç gruptan beklentileri ile dağıtım stratejileri arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Araştırmacılar diğ. iç grup üyelerinin iç grubu kayırmasını bekleyen katılımcıların İKA ve GFA stratejilerine adil davranmalarını bekleyen katılımcılara kıyasla daha çok başvurduğunu göstermiştir. Ancak, bu araştırma bulguları ilişkisel olduğu için ve katılımcı beklentilerine dair veri kaynak dağıtım görevinden sonra toplandığı için bulgular yorumlanırken temkinli olunmalıdır; İKA ve GFA stratejilerini kullanan katılımcılar sonrasında diğ. iç grup üyelerinin de İKA ve GFA stratejilerini kullanmalarını beklediklerini bildirmiş olabilirler.

Araştırmanın 3. hipotezi olan “iç grup normunun kayırmacılık olmadığı koşulda kayırmacılık olduğu koşula kıyasla ortak kazancı artırma (OKA) ve eşitlik (E) stratejilerinin daha çok tercih edileceği” hipotezi desteklenmemiştir. Alan yazınında iç grup normunun kayırmacı olmadığı koşulda puan dağıtım stratejilerini inceleyen araştırma bulguları sınırlıdır ve mevcut araştırmanın bulguları ile kısmen örtüşmektedir. Örneğin, Jetten ve diğ. (1996) OKA stratejisi için anlamlı bir etki bulamamış, E stratejisi için de ayrı bir analiz yapmamış ve iç grup normunun adalet olduğu koşulda GFA ve İGK stratejilerinin daha az kullanılmasını daha eşitlikçi stratejiler kullanılması olarak yorumlamışlardır (Jetten ve diğ. 1996, s. 1226). Mevcut araştırma bulguları da paralel olarak GFA ve İGK stratejilerinin kayırma beklenmeyen iç grup normu koşulunda daha az kullanıldığını göstermiş ancak P ve OKA stratejilerinin daha fazla kullanıldığını doğrulayamamıştır. Hertel ve Kerr (2001) de benzer olarak sadakat koşuluna kıyasla eşitlik koşulunda katılımcıların OKA pahasına İGK ve İKA ile OKA pahasına GFA stratejilerinin çekim skorlarının daha düşük olduğunu ifade etmiş ancak E ve OKA stratejileri ile ilgili bilgi vermemişlerdir. Öte yandan, Üzümcü ve Akfırat (2021) iç grup üyelerinin P stratejisini kullanmasını bekleyen katılımcıların İGK ve OKA kullanmasını bekleyenlere göre E stratejisini anlamlı olarak daha fazla kullandıklarını bulmuştur. OKA stratejisinin kullanılmasını bekleyen katılımcıların da E ve İGK stratejilerinin kullanılmasını bekleyenlere göre daha fazla OKA stratejisi kullandıklarını

raporlamışlardır. Diğer bir deyişle iç grubunun eşit dağıtım yapmasını bekleyenler eşit dağıtım yapmış, ortak faydayı gözetmesini bekleyenler de ortak faydayı gözetmiştir. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi araştırmacılar katılımcıların beklentilerine yönelik bilgiyi kaynak dağıtımı görevinden sonra toplamış olduğundan katılımcılar kendi kullandıkları stratejinin kullanılmasını beklediklerini bildirmiş olabilirler. İlişkisel veriler doğrultusunda katılımcıların beklentilerinin kullandıkları stratejileri etkilemiş olabileceği gibi tercih ettikleri stratejinin de katılımcıların beklentilerini etkilemiş olması mümkündür.

Özetle, bu tez çalışmasında kaynak dağıtımı görevinde iç grup normunun kayırma olduğu koşulda kayırma olmadığı koşula kıyasla daha çok iç grup yanlılığı yapılmış, iç grubu kayırma ve gruplar arası farkı açma stratejileri ortak kazancı arttırma stratejisinden daha çok tercih edilmiştir. Dahası, katılımcılar gruplar arası farkı açmayı kendi grubunun kazancını azaltma pahasına daha çok tercih etmişlerdir.

İç grup yanlılığının tutumsal boyutunu incelemek amacıyla kullanılan olumlu sıfat değerlendirmeleri üzerinde iç grup normunun etkisi bulunmamış ve kayırmacı iç grup normu koşulunda kayırmacı olmayan iç grup normu koşuluna kıyasla iç grubun daha olumlu değerlendirileceğine dair araştırma hipotezi (H9) doğrulanmamıştır. İç grup normundan bağımsız olarak iç grubun dış gruptan daha olumlu değerlendirildiği bulunmuştur. Bu bulgu Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) ile tutarlıdır.

Öte yandan, Jetten ve diğ. (1996) minimal gruplarla gerçekleştirdikleri deneylerinde iç grup normunun adalet olduğu koşulda kayırma olduğu koşula kıyasla iç grubun daha olumlu değerlendirildiğini göstermiştir. Jetten ve diğ.'in (1996) bulguları Leach ve diğ. (2007, s. 715) tarafından ifade edilen, üyelerin ahlaki standartlara uygun olmadığını gördükleri gruplarından uzaklaşma eğilimi ile açıklanabilir. Bu tez çalışmasında da kimi katılımcılar gruplarının kayırmacı normları doğrultusunda kaynak dağıtımında iç grup yanlılığı sergilemiş ancak sonrasında gruplarını değerlendirirken ahlaki bulmadıkları gruplarından uzaklaşmış olabilirler. Kayırmacı iç grup normu koşulunda kaynak dağıtımı görevinde kayırmacı davranışın arttığı gösterilmişken sıfat değerlendirmelerinde kayırmacı tutum artışının gösterilememesi bu durumla açıklanabilir. Mevcut araştırmada minimal gruplar kullanıldığı için özdeşim incelenmemiştir. Ancak özellikle norm

bilgisi paylaşılması sonrasında değişmiş olabileceği düşünülen özdeşim değişkenine yönelik veri toplanmadığından bu öngörü sınırlıdır. Ek olarak, gruplar arası benzerliğin yalnızca minimal gruplar ile ilgili verilen normatif bilgi üzerinden farklılaşmış olması öngörülen mevcut araştırmada, iç grup kayırmacı norm koşulu hem dış grubun kayırmacı olduğu hem de kayırma beklemediği koşulları barındırmaktadır. Bir diğer ifadeyle, iç grubun kayırmacı olduğu koşulda dış grupla benzerlik ve farklılık koşulları bir arada bulunmaktadır. Gabarrot ve diğ. (2017) düşük benzerlik ve kayırmacı norm koşullarında ve yüksek benzerlik eşitlikçi norm koşullarında yüksek özdeşimli katılımcılarda tutumsal iç grup yanlılığının arttığını bulgulamışlardır. Mevcut araştırmada benzerlik algısının ve özdeşim düzeyinin değişimlenmemiş veya ölçülmemiş olması bulguların bütüncül bir şekilde yorumlanmasında öngörülerini sınırlandırmaktadır.

4.2 Dış Grup Normu

Çok değişkenli varyans analizinde dış grup normu anlamlılık düzeyine erişememişse de izleyen varyans analizlerinde dış grup normunun, iç grup yanlılığı puanı ve iç grup kazancı ile ortak kazancı artırma (İKA + OKA) stratejilerine karşın gruplar arasındaki farkı açma (GFA) stratejisini tercih etme üzerinde anlamlı etkilere sahip olduğu görülmüştür. Araştırmanın dış grup normunun kayırmacılık olduğu koşulda kayırmacılık olmadığı koşula kıyasla iç grup üyelerine daha çok puan verilerek daha çok iç grup yanlılığı yapılacağı yönündeki hipotezi (H4) desteklenmiştir. Araştırmanın 4. hipotezi tarafından öngörülen bu bulgu beklenti ile tutarlı olduğu için dikkate alınmıştır ancak sınırlı etki dikkatle yorumlanmalıdır. Araştırma bulguları dış gruptan beklentinin ve dış grup normunun iç grup yanlılığı üzerindeki etkisini inceleyen sınırlı literatür bulguları ile kısmen örtüşmektedir. Grimm ve diğ. (2017) diktatör oyunu kullanarak doğal gruplarla dış gruptan beklenen davranışın iç grup yanlılığı ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmacılar katılımcılardan 5 farklı dış grup için kendi gruplarına karşı ne kadar cömert davranmalarını bekledikleri ile ilgili bilgi toplamışlardır. Daha cömert davranılmasını bekleyen katılımcıların karşılığında daha cömert, kayırmacı davranılmasını bekleyen katılımcıların da kayırmacı davrandığı bulgulanmıştır ve bu bulgular karşılıklılık ekseninde açıklanmıştır (Grimm ve diğ, 2017, s. 267). Davranışsal iktisat alanındaki bu araştırmada mevcut çalışmadan farklı olarak grup

normları değişimlenmemiş ve yanlılık bireysel beklentiler üzerinden ele alınmış, grup dinamiklerine ilişkin süreçler arka planda bırakılmıştır. Öte yandan, sosyal normları ve etkileşimi önceliklendiren araştırmalarında Vivian ve Berkowitz (1992) karşılıklı değerlendirme ve karşılıksız hakem koşullarını oluşturarak katılımcıların dış gruptan alacakları değerlendirmeye dair beklentilerini değiştirmiştir. Araştırmacılar katılımcıların her iki koşulda da iç grup yanlılığına başvurdıklarını bulgulamışlardır ve bu bulguların eşitlik ilkesi ile örtüşmeyip Sosyal Kimlik Kuramı'na (Tajfel ve Turner, 1979) paralel olduğunu ifade etmişlerdir (Vivian ve Berkowitz 1992, s. 422). Mevcut araştırma ile örtüşmeyen bulgular Vivian ve Berkowitz'in (1992) iç grup normunu değişimlememiş olması ile açıklanabilir. Başka bazı çalışmalarda da (Iacoviello ve Spears 2018; Iacoviello ve Spears 2021; Tajfel, 1970) gözlemlendiği gibi katılımcılar iç grup üyelerinin kendilerinden yanlılık beklediklerine inandıkları için eşitlikçi dış grup koşulunda da kayırmacı davranmış olabilirler. Ek olarak, Jetten ve diğ. (1996) minimal ve gerçek gruplarda iç grup yanlılığı üzerinde dış grup normu ana etkisi bulamamıştır. Araştırmacılar eşitlikçi grup normu koşulunda 15 dış grup üyesinden 10'unun eşitlikçi davrandığını bildirdiklerinden kayırmacı davrandığı düşünülen 5 kişinin cezalandırılması motivasyonu etkili olmuş olabilir.

Dış grup normunun puan dağıtım stratejileri üzerindeki etkisi incelendiğinde, dış grubun kayırma beklediği koşulda beklemediği koşula kıyasla katılımcılar gruplar arası farkı açma (GFA) stratejisini iç grup kazancını (İKA) ve ortak kazancı (OKA) birlikte artırma stratejisinden daha çok tercih etmişlerdir. Araştırmanın 5. hipotezi (Dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda kayırma beklentisi olmadığı koşula kıyasla iç grubu kayırma (İGK) ve gruplar arasındaki farkı açma (GFA) stratejileri daha çok tercih edilir.) kısmen desteklenmiştir. Katılımcılar, dış grup normu kayırma beklentisi yönünde olduğunda iç grubun faydasından feragat ederek gruplar arasındaki farkı açmaya yönelmişlerdir. İç grubu kayırma stratejisinin (İGK) ortak faydayı gözeten (OKA) strateji üzerindeki çekim skoru ise anlamlı bulunmamıştır. Alan yazınında dış grup normu ve kaynak dağıtımında kullanılan stratejilere yönelik bulgular çok sınırlıdır ve mevcut araştırma bulguları ile kısmen örtüşmektedir.

Araştırmanın dış grup normunun kayırma beklentisi olmadığı koşulda kayırma beklentisi olduğu koşula kıyasla eşitlik (E) ve ortak kazancı artırma (OKA) stratejilerinin daha çok tercih edileceği yönündeki altıncı hipotezi

desteklenmemiştir. Alan yazınındaki kısıtlı bulgular çelişkilidir ve mevcut bulgular ile kısmen örtüşmektedir. Jetten ve diğ. (1996) minimal gruplarda ve gerçek gruplarda dağıtım stratejileri üzerinde dış grup normunun ana etkisini anlamlı bulmamış ve bu bulguyu iç grup normunun etkisinin daha baskın gelmesi ile açıklamışlardır (s. 1227). Mevcut çalışmada da dağıtım stratejileri üzerindeki dış grup normu etkisi iç grup normuna kıyasla sınırlı olsa da kayırmacı dış grup normu koşulunda gruplar arasındaki farkı açarak farklılaşma sağlayan stratejinin (GFA) iç grup kazancını arttırma (İKA) ile ortak kazancı arttırma (OKA) stratejilerine tercih edildiği gözlenmiştir.

Diehl (1989) dış grubun dağıtım stratejisini E ya da İGK olarak değiştirmiştir. Araştırmacı, her iki dış grup normu koşulunda da eşitlik (E) stratejisinin; kayırmacı dış grup normu koşulunda iç grubu kayırma (İGK) stratejisinin; eşitlikçi dış grup normu koşulunda ise gruplar arası farkı açma (GFA) stratejisinin kullanılma sıklığının rastlantı düzeyinden anlamlı olarak daha fazla olduğunu raporlamıştır. Mevcut araştırmadan farklı olarak Diehl (1989) analizinde çekim skorları analizi yerine stratejileri kategorik olarak kullanılma sıklıkları üzerinden ele almıştır. Bu tez çalışmasında ise dağıtım stratejileri çiftler halinde sunularak birbirleri üzerindeki çekimleri incelenmiştir. Mevcut araştırmada İGK stratejisi OKA ile birlikte sunulduğundan bazı katılımcılar kayırmacı koşulda dahi rasyonel olan OKA stratejisine yöneldiklerinden çekim skoru anlamlı olarak farklılaşmamış olabilir. İki araştırmanın bulguları arasındaki tutarsızlığın ölçme ve analiz yöntemindeki bu farklılıktan kaynaklanmış olabileceği düşünülmüştür. Diehl'in (1989) kayırmacı dış grup normu koşulunda hem eşitlikçi hem de kayırmacı stratejileri rastlantısal düzeyden anlamlı olarak daha sık kullanıldığının raporlaması da şaşırtıcı bir bulgudur ve mevcut araştırma ile örtüşmemektedir. Araştırmacı tarafından kullanılan analiz yöntemi katılımcılara yalnız mutlak strateji seçenekleri sunduğundan katılımcıların daha çok eşitlikçi stratejilere yönelme baskısı hissetmiş olmaları beklenebilir. Ek olarak, Üzümcü ve Akfırat (2021) dış gruptan İKA stratejisini kullanmasını bekleyen katılımcıların İKA ve GFA stratejilerini daha fazla kullandıklarını ve E stratejisini kullanmasını bekleyenlerin daha çok E stratejisini kullandıklarını raporlamışlardır ancak beklentiye yönelik veri kaynak dağıtım yapıldıktan sonra toplandığından katılımcıların kullandıkları stratejileri beklemediklerini bildirmiş olabilecekleri düşünülmektedir.

Dış grup normunun iç grup yanlılığının tutumsal boyutu üzerindeki etkisi incelendiğinde kayırma beklemeyen dış grup normu koşulunda iç grup ve dış grup değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken kayırmacı dış grup koşulunda iç grup dış gruba göre anlamlı olarak daha olumlu değerlendirilmiştir. Böylece araştırmanın dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda kayırmacılık olmadığı koşula kıyasla iç grubun dış gruptan daha çok olumlu özelliklere sahip olarak değerlendirilerek daha çok iç grup yanlılığı yapılacağı yönündeki hipotezi (H10) desteklenmiştir. Literatürde iç grup ve dış grup normunun değişimlendiği ve iç grup yanlılığının sıfat değerlendirmeleri ile ölçüldüğü araştırma bulguları çok sınırlıdır. Jetten ve diğ. (1996) minimal gruplarla yaptıkları ilk deneylerinde dış grup normu etkisi bulgulamamış ancak doğal gruplarla gerçekleştirdikleri ikinci deneylerinde iç grup normu, dış grup normu ve değerlendirilen grup üçlü etkileşimini anlamlı bulmuştur. Araştırmacılar en büyük tutumsal iç grup yanlılığının benzer norm koşullarında (adalet-adalet ve kayırma-kayırma) olduğunu raporlamışlardır. Mevcut araştırmada üçlü etkileşim anlamlı bulunmadığından bulgular örtüşmemektedir. Ayrıca bu araştırmada dış grup normu kayırmacı olduğunda iç grup normu kayırmacı olsa da olmasa da iç grup daha olumlu değerlendirilmiştir. Jetten ve diğ. (1996) doğal gruplarla çalıştığından daha önce de söz edildiği gibi benzer normlar grup kimliğine bir tehdit olarak algılanmış ve daha fazla kayırmacılığa neden olmuş olabilir. Öte yandan, mevcut araştırmada minimal gruplarla çalışıldığından benzerlik kimlik tehdidi oluşturmamış ve kayırmacı dış grup daha olumsuz değerlendirilerek cezalandırılmış ya da iç grubun daha olumlu değerlendirilmesini meşrulaştırmış olarak yorumlanabilir.

4.3 İç Grup Normu ve Dış Grup Normu Etkileşimi

İç grup ve dış grup normlarının etkileşim etkisi anlamlı bulunmadığından araştırmanın hem iç grup hem de dış grup normunun kayırma beklentisi olduğu koşulda en yüksek (H7), kayırma beklentisi olmadığı koşulda en düşük (H8) iç grup yanlılığı yapılacağı yönündeki hipotezleri desteklenmemiştir. Alan yazınında iç grup yanlılığına dair iç grup ve dış grup normlarını değişimleyen ve normların etkileşimini inceleyen yalnızca bir araştırma makalesine ulaşılabilmektedir ve bulgular kısmen örtüşmektedir. Jetten ve diğ. (1996) bu tez çalışmasında da olduğu gibi minimal gruplar için iç grup ve dış grup normu etkileşimini anlamlı bulmamıştır.

Gerçek gruplarda ise benzer normlara sahip gruplar arasında daha az iç grup yanlılığı bulgulanmış ve bu etkinin özellikle hem iç grup hem dış grup normu kayırmacı olduğunda belirginleştiğini göstermiştir. Ek olarak, araştırmacılar her iki grubun normu da kayırmacı olduğunda katılımcıların kendini grubun tipik bir üyesi olarak algılama düzeylerinin diğer norm koşullarından daha düşük olduğunu göstermişlerdir. Bu koşulda iç grup yanlılığının tipiklik ile birlikte azalması Kendini Sınıflandırma Kuramı (Turner ve diğ, 1987) ile tutarlıdır (Jetten ve diğ, 1996, s.1227). Araştırmacılar aynı doğrultuda iç grup normunun kayırmacı ve dış grup normunun eşitlikçi olduğu koşulda daha fazla pozitif farklılaşma stratejilerinin kullanıldığını göstermiştir. Eşitlikçi olan dış grubun katılımcılardan eşitlikçi bir karşılık görmediği gösterildiğinden bu bulgu karşılıklılık ve adalet açıklamalarına ters düşmektedir. Ancak iç grup normu kayırmacı olduğundan söz konusu bulgu Kendini Sınıflandırma Kuramı (Turner ve diğ, 1987) ile hem normatif davranma hem de farklı norm koşulunda grup kimliğinin güçlenmesi ile açıklanabilmektedir. Araştırmacılar minimal gruplarda gösterilemeyen etkileşim etkisinin doğal gruplarda gösterilmesini benzerliğin grup kimliğine bir tehdit olarak algılanması ile açıklanabileceği yorumunu getirmişlerdir (Jetten ve diğ, 1996, s. 1231). Minimal grup durumunda grup kimliği daha zayıf ve gruba ilgili bilgi sunulan normlar ile sınırlı olduğundan üyeler iç grup normlarına uyarak grup kimliklerini pekiştirmiş; doğal gruplarda benzer norm durumunda tehdit altındaki grup kimliğini koruma amacıyla daha fazla yanlılık göstermiş olabilirler (Jetten ve diğ, 1996, s. 1232). Mevcut araştırmada iç grup ve dış grup normları aynı olduğunda minimal gruplar ile çalışıldığından gruba aidiyet ve kendini grubun tipik bir üyesi olarak algılama eğilimi zayıflamış olabilir ancak bu sosyal olgulara dair veri toplanmadığından bu açıklama öngörü niteliğindedir. Farklı norm durumlarında ise kayırmacı iç grup normu ve kayırma beklemeyen dış grup koşulunda karşılıklılık ve adalet motivasyonları iç grup yanlılığını azaltırken algılanan farklılık Sosyal Sınıflandırma Kuramı'nın (Turner ve diğ, 1987) öngördüğü gibi katılımcıların kendilerini grubun daha tipik bir üyesi olarak algılamalarına ve daha kayırmacı davranmalarına yol açmış olabilir. Kayırma beklemeyen iç grup ve kayırmacı dış grup koşulunda da karşılıklılık ve adalet açıklamaları daha fazla iç grup yanlılığı öngörürken, Sosyal Sınıflandırma Kuramı hem normatif davranma motivasyonu ile kayırmacılığın azalmasını hem de farklılığın beraberinde getirdiği pozitif farklılaştırma motivasyonu ile artmasını öngörmektedir. Sosyal Kimlik Kuramı

çerçevesinde de hem iç grubun benlik değerini yükseltme amacıyla normdan bağımsız olarak kayırmayı sürdürmesini hem de algılanan düşük benzerlik ile grupları karşılaştırmaya uygun bulmaması ve yanlılığının azalması beklenebilir. Tüm bu farklı yönlerdeki olası etkilerin birbirlerini dengelemiş olması mevcut araştırmada anlamlı iç grup ve dış grup normu etkileşimi bulunmama sebebi olarak öngörülebilir. Gelecek araştırmalarda iç ve dış grup normlarının beraberinde benzerlik algısının, gruba özdeşimin ve algılanan kimlik tehdidinin de değiştiği veya ölçüldüğü deneysel tasarımlar ile bu açıklamalar birlikte ele alınıp tartışılabilir ve söz konusu değişkenlerin hangi durumlarda etkili olduğuna dair açıklamalara ulaşılabilir.

4.4 Kontrol Grubunun Deneysel Koşullar ile Karşılaştırılması

Çalışmaya grup normlarına yönelik herhangi bir bilginin verilmediği kontrol grubu da eklenmiş ve bu grup deneysel olarak manipüle edilen farklı grup normu koşullarıyla kıyaslanmıştır. Bu karşılaştırmanın amacı grup normlarına dair bilgi verilmesinin iç grup yanlılığı üzerindeki etkisinin herhangi bir norm bilgisi verilmemesinden nasıl farklılaştığını sınamaktır. Bu sayede, yalnızca dahil olduğu grubun ismine dair bilgiye sahip olan ve grup normları hakkında herhangi bir bilgi verilmeyen kontrol grubu ile iç ve dış grubun kayırmacılık bekleyip beklemediğine dair normatif bilgi verilen deneysel koşullar karşılaştırılabilmiştir.

Kontrol grubu ve 4 deneysel koşulun teker teker kıyaslandığı çok değişkenli varyans analizleri hem iç grup hem de dış grup normlarının kayırma beklentisi olduğu koşulda ve iç grup normunun kayırma beklentisi olduğu dış grup normunun ise kayırma beklentisi olmadığı koşulda kontrol grubuna kıyasla daha fazla iç grup yanlılığı bulunmuştur. Özellikle, her iki grup normu da kayırma beklentisi olduğunda katılımcılar iç gruba daha fazla puan vermiş ve kayırmacı stratejileri (İGK ve GFA) daha fazla kullanmışlardır. İç grup yanlılığının gruba aidiyetin ötesinde kayırmacı grup normlarıyla arttığını gösteren bu bulgu, grup üyelerinin haberdar oldukları sosyal beklentilere uygun davranmak için de iç grup yanlılığına başvurdukları fikrini desteklemektedir. Bulgular, Sosyal Kimlik Kuramı'nın (Tajfel ve Turner, 1979) gruba bağlılığın beraberinde getirdiği normatif iç grup yanlılığı yorumuyla (Ellemers ve diğ, 2002; Terry ve Hogg, 1996) paraleldir. Ek olarak, Kendini Sınıflandırma Kuramı'nın (Turner ve diğ, 1987) bireylerin tipik birer grup

üyeyi olmak için iç grup normlarına uygun davrandıklarını ifade eden prototipiklik açıklaması ile de örtüşmektedir. Katılımcıların dış grup normunun kayırma beklentisi olmasından etkilenmiş ve daha önce tartışıldığı gibi iç grup yanlılığına başvurarak adaleti (Gabarrot ve diğ., 2017; Wenzel, 2009) sağlamaya çalışmış veya dış grubu cezalandırmış (Pechar ve Kranton, 2017) olabilecekleri de düşünülebilir. Öte yandan, iç grup normunun kayırma beklentisi olduğu ve dış grup normunun kayırma beklentisi olmadığı koşulda kontrol grubuna kıyasla yalnızca daha eşitlikçi olan OKA stratejisinin anlamlı olarak daha fazla kullanılmış olduğu gözlenmiştir. İç grup normunun kayırma beklentisi olduğu bu iki deneysel koşulun kontrol grubu ile kıyaslanmasında kayırmacı davranışın iki deneysel koşulda anlamlı olarak daha az olduğu bulunmuştur. Bu bulgu doğrultusunda kayırma beklemeyen dış grubun kontrol grubuna kıyasla daha eşitlikçi stratejilerle Grimm ve diğ. (2017) tarafından da gösterildiği gibi cömert bir karşılık gördüğü söylenebilir. Dış grup normu iç grup yanlılığı üzerinde belirleyici olmuştur.

Diğer yandan, yalnızca dış grubun kayırmacı olduğu koşulda ya da her iki grubun da kayırma beklemediği koşullarda, kontrol grubu ile yapılan karşılaştırmalarda anlamlı bir fark bulunmamıştır. Dış grup normunun kayırmacı olması kayırmacı iç grup normunun yokluğunda iç grup yanlılığını kontrol grubundan anlamlı düzeyde farklılaşacak kadar arttırmak için yeterli olmamıştır. Bu bulgu doğrultusunda, katılımcıların dış grubun normuna dair bilgiye sahip olmadıkları koşulda da kayırmacı olduklarını varsaydıkları öngörülebilir. Böylece katılımcıların dış grubun kayırmacı olduğunu öğrenmeleri davranışlarında değişikliğe yol açmamış olabilir. Bu öngörü Tajfel'in (1970) iç grup yanlılığını genel bir norm olarak ele alması ile tutarlıdır. Ancak, katılımcılardan normatif bilgi sunulmadan önce dış grup normuna dair tahminleri ile ilgili bilgi toplanmadığından bu öngörü sınırlıdır. Ek olarak, gruplarının kendilerinden kayırma beklemediği bildirilen katılımcılar kontrol grubundaki katılımcılarla benzer düzeyde iç grup yanlılığına başvurmuşlardır. Bu bulgu mevcut araştırmada kayırmaya dair normun sunulma şekliyle ilgili olabilir ve iç grubun eşitlikçi davranılmasını beklediğine dair bir normun sunulmasının iç grup yanlılığının kontrol grubuna kıyasla anlamlı olarak düşürülebileceği tahmin edilmektedir. Katılımcılar iç grupları kendilerinden kayırma beklemese dahi hem benlik değerlerini yükseltmek için (Tajfel ve Turner, 1979), hem genel geçer olarak algıladıkları (Tajfel, 1970) norma uygun davranmak için kayırmacı davranmış olabilirler. Gelecek araştırmalarda eşitlik bekleyen, kayırma beklemeyen ve

kayıрма bekleyen normlar bir arada ele alınarak daha kapsamlı bir değerlendirme yapılabilir.

Özetle, kontrol grubu ile yapılan karşılaştırmalar herhangi normatif bir bilgi sunulmadığında da ortaya çıkan iç grup yanlılığının hem iç grubun hem dış grubun kayırma beklediğine dair yönlendirici normlar ile anlamlı düzeyde arttırılabileceğini göstermiştir. Öte yandan, iç grup normu kayırma beklentisi olsa dahi dış grubun kayırma beklemediğini bilmek üyeleri herhangi bir normatif bilgiye sahip olmadıkları koşuldan daha eşitlikçi davranmaya yönlendirebilmektedir. Başkalarının kendilerine adil davranacağına dair beklentinin kayırmacı gruplar içindeki bireyleri dahi eşitlikçi davranmaya itebileceği öngörülebilir. Mevcut araştırmada katılımcılara yalnızca grup aidiyetine ve normlara dair bilgilerin sunulduğu minimal gruplar kullanıldığından, bu öngörünün doğal gruplarla yapılacak çalışmalar ile sınanması gerekmektedir.

İç grup yanlılığının tutumsal boyutunun ele alındığı sıfat değerlendirmeleri için kontrol grubu ile deneysel gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Bu bulgu, kaynak dağıtımına kıyasla sıfat değerlendirmelerinin grup normlarına yönelik deneysel manipülasyonlara karşı daha dirençli olabileceğini düşündürmektedir. Kontrol grubundaki katılımcıların, kendilerine norma dair bir bilgi sunulmadığından, sosyalleşme süreci içerisinde benimsedikleri farklı normlar doğrultusunda hareket ettikleri öngörülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mevcut tez çalışmasında kayırma beklentisine dair iç grup normlarının ve beraberinde dış grup normlarının iç grup yanlılığı üzerindeki etkileri tutumsal ve davranışsal boyutlarıyla incelenmiştir. Tutumsal iç grup yanlılığı ölçümü için olumlu sıfat değerlendirmeleri, davranışsal ölçümler için ise Tajfel matrisleri kullanılmıştır. Matrisler aracılığıyla iç grup yanlılığının büyüklüğüne dair sayısal bir değer yanında gruplar arası dağıtım kararında kullanılan farklı stratejilere yönelik bilgiler edinilmiş ve stratejiler arasında kıyaslamalar yapılabilmektedir. Araştırma bulguları iç grup normunun çok değişkenli düzeyde anlamlı temel etkisinin olduğunu ve kayırma bekleyen iç grup normu koşulunda iç gruba daha fazla puan verildiğini göstermiştir. Stratejik dağıtım davranışları incelendiğinde, iç grubunun kendisinden kayırma beklediği bilgisi verilen katılımcıların daha kayırmacı stratejilere yöneldiği ve İGK stratejisini OKA stratejisine ve GFA stratejisini İKA + OKA stratejilerine tercih ettiği bulunmuştur. Bu bulgular doğrultusunda grup üyelerinin kayırmacı iç grup normu koşulunda OKA ve İKA gibi daha rasyonel olan stratejiler yerine iç gruplarının kazancını azaltmak pahasına gruplar arasındaki farkı açmaya yönelik stratejilere yönelebileceği gözlenmiştir. Öte yandan, sıfat değerlendirmelerinde iç grup normunun iç grup yanlılığı üzerinde tutumsal boyutta anlamlı bir etkisi bulgulanmamıştır.

Dış grup normu çok değişkenli düzeyde anlamlı bulunmamıştır ancak tutumsal ve davranışsal boyutlarda beklenen ve istatistiksel olarak anlamlı olan kimi etkileri görülmüştür. Dış grubun kendi üyelerinde kayırma beklediğine dair normun paylaşıldığı koşullarda iç gruba daha yüksek puanlar dağıtılmış ve grupları iç grup lehine farklılaştırmaya yönelik olan GFA stratejisi İKA ve OKA stratejilerine tercih edilmiştir. İç grup normundan farklı olarak dış grup normunun sıfat değerlendirmeleri üzerinde anlamlı etkisi bulgulanmış ve dış grup normunun kayırmacı olmasının iç grubun daha olumlu değerlendirilmesine yol açtığı gösterilmiştir. Ayrıca kayırmacı olmayan dış grup kayırmacı dış gruptan daha

olumlu değerdendirilmiştir. İç grup ve dış grup normu etkileşimi ise anlamlı bulunamamıştır.

Bu çalışmanın alan yazınına bazı katkılarda bulunabileceği öngörülmektedir. Bilindiği ve özetlendiği kadarıyla literatürde dış grup normunu değışimleyen iç grup yanlılığı araştırmaları oldukça sınırlıdır. Gerçekleştirilen dış grup normu manipölasyonu ve paylaşılan ilişkili bulgular doğrultusunda iç grup normunun yanında dış grup normunun da iç grubu kayırma tutum ve davranışları üzerinde yönlendirici bir etkisinin olduğu öngörülebilir. Ek olarak, alan yazınında Tajfel matrislerini kullanarak farklı stratejilerin karşılaştırmalı olarak incelenmesine imkân veren çekim skorlarının analiz edildiği araştırma bulguları sınırlıdır. Birçok araştırma iç grup yanlılığını kaynak dağıtımı görevlerinde paylaştırılan sayısal veriler olarak ele almıştır. Kimi araştırmacılar ise stratejik dağıtım yöntemlerini incelemiş ama kullanılma sıklıklarını sınımlamışlardır. Ancak, kayırma davranışı strateji çiftleri birlikte sunulduğunda ortaya çıkan farklı stratejilerin birbirleri üzerindeki çekim etkileri ile anlam kazanmaktadır. İçinde yaşadığımız dünyada da birçok zaman birçok seçenek bir arada bulunmaktadır ve birbirleriyle etkileşim içindedirler. Örneğin; bir öğrenci topluluğundaki yönetim kurulu üyeleri kendi tanıdıkları öğrencileri yönetim kurulunda görevlendirmek ve onlara daha iyi pozisyonlar vermek isteyebilir ancak topluluğa yeni katılan üyeler eşitlik talep ediyor olabilir. Bu sosyal durumda karar verilirken kayırmacı davranış niyeti üzerinde eşitlikçi talebin çekiminin etkili olması beklenebilir. Deneysel çalışmalarda da iç grup yanlılığının incelenmesinde eşitlik ve farklı kayırma seçeneklerinin birlikte sunulması karşılaştırmalı olarak incelenmesi sosyal bağlama daha uygun, daha genellenebilir bulgular elde edilmesini sağlayabilir. Son olarak, mevcut çalışma bilindiği kadarıyla Türkiye alanyazınında hem iç grup hem de dış grup normlarının değışimlendiği ve iç grup yanlılığının incelendiği ilk deneysel çalışma olma özelliğini taşımaktadır.

Araştırmanın kimi kısıtlılıkları bulunmaktadır; gelecek araştırmalara fikir vermek adına çözüm önerileri ile birlikte paylaşılacaktır. Öncelikle, iç grup yanlılığının grup üyelerinin özdeşim düzeylerinden etkilenebileceği alan yazınında gösterilmiştir. Ancak bu çalışmada özdeşim düzeyi ölçülmediğinden olası karıştırıcı etkisi değerdendirilememiştir. Norm manipölasyonu için katılımcılara sunulan normatif bilginin de özdeşim düzeyini etkilemiş olabileceği, kayırma

bekleyen iç gruptan uzaklaşmış olabileceği düşünülebilir. Gelecek araştırmalarda özellikle norm manipülasyonu sonrasında özdeşim düzeyinin ölçülmesi ile bu öngörü sınanabilir ve özdeşimin karıştırıcı değişken olma olasılığı değerlendirilip daha güçlü bulgulara ulaşılabilir. Ek olarak, grupların ne kadar benzer algılandığının da iç grup yanlılığı üzerinde etkili olabileceğine dair bulgular bulunmaktadır. Bu çalışmada minimal gruplarda benzerlik düzeyi yalnızca sunulan grup normları üzerinden tartışılabilmiş, farklı deneysel koşullardaki katılımcıların iç grup ve dış gruplarını ne düzeyde benzer olarak algıladığına dair kapsamlı yorumlar yapılamamıştır. İleride norm manipülasyonu sonrasında benzerlik algısına dair ölçümlerin alınması farklı grup normu koşullarında değişen benzerlik düzeylerinin iç grup yanlılığı üzerindeki etkileşimli etkisinin araştırılmasını mümkün kılabilir. Mevcut çalışmada norm manipülasyonun geçerliliği de kısıtlayıcı bir diğer unsur olarak değerlendirilebilir. Grup normlarının hatırlanıp hatırlanmadığına dair kontrol soruları sorulmuşsa da katılımcıların sunulan normatif bilgileri ne düzeyde inandırıcı bulduğuna dair bir ölçüm yapılmamıştır. Katılımcılar öngörüldüğü gibi sosyalleşme süreçlerinde genel geçer bir iç grup yanlılığı normuna maruz kaldıysa, her iki grup için de kayırma beklenmediğine dair norm koşulunda paylaşılan bilgiyi inandırıcı bulmamış olabilirler. Gelecek araştırmalarda norm manipülasyonu sonrasında iç grup ve dış gruptan beklenen tutum ve davranışların da kontrol edildiği tasarımların daha güçlü norm etkileri bulgulayabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmada minimal grup paradigmasının kullanılması normların ve grup aidiyetinin iç grup yanlılığı üzerindeki etkilerinin olabildiğince izole bir şekilde incelenmesine imkân tanıdıysa da bulguların doğal gruplara genellenebilmesi için doğal gruplarla mevcut çalışmanın tekrarlanması gerekmektedir. Ortak bir geçmişe ve dolayısıyla normatif beklentilere sahip olan doğal gruplarda araştırma bulgularının farklılaşması beklenebilir. Son olarak, araştırma örneklemi, manipülasyon kontrolü sorularına uygun cevap vermeyen katılımcıların çıkarılması nedeniyle küçülmüştür. Daha büyük bir örneklemle çalışmanın tekrarlanması daha kapsamlı araştırma bulgularına ulaşılmasını sağlayabilir.

Bu çalışma ile “herkesin kendi grubunu kayıracağı” varsayımının sorgulanabilir olduğunun gösterilmesi adına küçük bir adım atılması umulmuştur. Bireylerin kayırmacı tutum ve davranışları grup normlarının buyruksal doğası aracılığıyla

şekillendirilebiliyorsa farklı grupların üyesi olan her birey adaletli seçimler yaparak grubunun kayırma beklemediği ya da kayırmacı davranmayacağına dair sosyal normun toplumda bir nebze olsun yaygınlaşmasına katkıda bulunabilir. Sınırlı kaynaklar için rekabet içinde olabiliriz, benlik değerimizi grup üyeliğimiz üzerinden yükseltme çabamız sürebilir ve grup üyeliklerimiz bizi belirli kalıplara girmeye itebilir. Ancak, her birimiz adaleti önceleyerek içinde yaşadığımız toplumun normlarını şekillendirebiliriz. Mevcut araştırma bu olasılığın hatırlatılmasını amaçlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Aberson, C. L., Healy, M., Romero, V.** (2000). Ingroup bias and self-esteem: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 4(2), 157–173.
- Abrams, D., Marques, J. M., Bown, N., Henson, M.** (2000). Pro-norm and anti-norm deviance within and between groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(2), 283–296.
- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., Sanford, R. N.** (1950). *The authoritarian personality*. Harper.
- Altemeyer, B.** (1996). The nature of right-wing authoritarianism. In *The authoritarian specter* (ss. 1–30). Harvard University Press.
- Altemeyer, B.** (1998). The other "authoritarian personality". In M. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Cilt 30, ss. 47–92). Academic Press.
- Balliet, D., Wu, J., De Dreu, C. K. W.** (2014). Ingroup favoritism in cooperation: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 140(6), 1556–1581. <https://doi.org/10.1037/a0037737>
- Benozio, A., Diesendruck, G.** (2015). From effort to value: Preschool children's alternative to effort justification. *Psychological Science*, 26(9), 1423–1429. <https://doi.org/10.1177/0956797615589585>
- Berkowitz, A. D.** (2005). An overview of the social norms approach. In L. P. Lederman & L. P. Stewart (Eds.), *Challenging the culture of college drinking: A socially situated health communication campaign* (pp. 193–214). Hampton Press.
- Bourhis, R. Y.** (1994). Power, gender and intergroup discrimination: Some minimal group experiments. In M. Zanna & J. Olson (Eds.), *The psychology of prejudice: The Ontario Symposium* (Vol. 7, pp. 171–208). Lawrence Erlbaum.
- Bourhis, R. Y., Sachdev, I., Gagnon, A.** (1994). *Intergroup research with the Tajfel matrices: Methodological notes*. Université du Québec à Montréal.
- Bourhis, R. Y.** (2020). A journey researching prejudice and discrimination. *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*, 61(2), 95–100.
- Brambilla, M., Sacchi, S., Pagliaro, S., Ellemers, N.** (2013). Morality and intergroup relations: Threats to safety and group image predict the desire to interact with outgroup and ingroup members. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(5), 811–821. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2013.04.005>

- Branscombe, N. R., Ellemers, N., Spears, R., Doosje, B.** (1999). The context and content of social identity threat. In N. Ellemers, R. Spears, & B. Doosje (Eds.), *Social identity: Context, commitment, content* (pp. 35–58). Blackwell.
- Brewer, M. B.** (1979). In-group bias in the minimal intergroup situation: A cognitive-motivational analysis. *Psychological Bulletin*, 86(2), 307–324.
- Brewer, M. B.** (1991). The social self: On being the same and different at the same time. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(5), 475–482.
- Brewer, M. B.** (1999). The psychology of prejudice: Ingroup love or outgroup hate? *Journal of Social Issues*, 55(3), 429–444.
- Brown, R.** (2000). Social identity theory: Past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30(6), 745–778.
- Chasteen, A. L.** (2005). Seeing eye-to-eye: Do intergroup biases operate similarly for younger and older adults? *International Journal of Aging and Human Development*, 61(2), 123–139. <https://doi.org/10.2190/07Q7-BWYT-NC9E-51FX>
- Cialdini, R. B., Goldstein, N. J.** (2004). Social influence: Compliance and conformity. *Annual Review of Psychology*, 55, 591–621. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.142015>
- Crandall, C. S., Eshleman, A., O'Brien, L.** (2002). Social norms and the expression and suppression of prejudice: The struggle for internalization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(3), 359–378. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.3.359>
- Çoksan, S., Cingöz-Ulu, B.** (2022). Group norms moderate the effect of identification on ingroup bias. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*, 41(1), 64–75. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02091-x>
- Çoksan, S., Cingöz-ulu, B., Sayılan, G., Solak, N.** (2022). İç grup özdeşimi ve iç grup yanlılığı: grup normlarının rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 261–300. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.1037698>
- Demirutku, K., Metin-Orta, İ.** (2018). 359 Türkçe Kişilik Sıfatının Beğenirlik Değerlendirmeleri [Desirability ratings for 359 Turkish personality adjectives]. *Türk Psikoloji Yazıları*, 21(42), 89–104.
- Deutsch, M.** (1975). Equity, equality, and need: What determines which value will be used as the basis of distributive justice? *Journal of Social Issues*, 31(3), 137–149. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1975.tb01000.x>
- Diehl, M.** (1989). Justice and discrimination between minimal groups: The limits of equity. *British Journal of Social Psychology*, 28(3), 227–238.
- Doosje, B., Ellemers, N., Spears, R.** (1995). Perceived intragroup variability as a function of group status and identification. *Journal of Experimental*

Social Psychology, 31(5), 410–436.
<https://doi.org/10.1006/jesp.1995.1018>

- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L.** (2004). Aversive racism. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, (Vol. 36, pp. 1–52). Elsevier Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(04\)36001-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(04)36001-6)
- Duck, J. M., Hogg, M. A., Terry, D. J.** (1995). Me, us and them: Political identification and the third-person effect in the 1993 Australian federal election. *European Journal of Social Psychology*, 25(2), 195–215.
- Durrheim, K., Quayle, M., Tredoux, C. G., Titlestad, K., & Tooke, L.** (2016). Investigating the evolution of ingroup favoritism using a minimal group interaction paradigm: The effects of inter- and intragroup interdependence. *PLoS ONE*, 11(11).
- Eagly, A. H.** (1987). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Eckel, C. C., Wilson, R. K., Youn, S.** (2022). In-group favoritism in natural and minimal groups. *Economics Letters*, 219, 110794.
- Ellemers, N., Spears, R., Doosje, B.** (2002). Self and social identity. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 161–186.
<https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135228>
- Fehr, E., Fischbacher, U.** (2004). Social norms and human cooperation. *Trends in Cognitive Sciences*, 8(4), 185–190.
<https://doi.org/10.1016/j.tics.2004.02.007>
- Fershtman, C., Gneezy, U.** (2001). Discrimination in a segmented society: An experimental approach. *Quarterly Journal of Economics*, 116(1), 351–377. <https://doi.org/10.1162/003355301556338>
- Field, A.** (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). SAGE Publications.
- Gabarrot, F., Falomir-Pichastor, J. M.** (2017). Ingroup identification increases differentiation in response to egalitarian ingroup norm under distinctiveness threat. *International Review of Social Psychology*, 30(1), 219–228.
- Gagnon, A., Bourhis, R. Y.** (1996). Discrimination in the minimal group paradigm: Social identity or self-interest? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(12), 1289–1301.
- Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Anastasio, P. A., Bachman, B. A., Rust, M. C.** (1993). The common ingroup identity model: Recategorization and the reduction of intergroup bias. *European Review of Social Psychology*, 4(1), 1–26.
- Gaertner, L., Insko, C. A.** (2000). Intergroup discrimination in the minimal group paradigm: Categorization, reciprocation, or fear? *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(1), 77–94.

- Gaertner, S. L., & Dovidio, J. F.** (2012). The common ingroup identity model. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 439–457). Sage Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446249222.n48>
- Gramzow, R. H., Gaertner, L.** (2005). Self-esteem and favoritism toward novel in-groups: The self as an evaluative base. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(5), 801–815.
- Greenberg, J., Pyszczynski, T., Solomon, S.** (1986). The causes and consequences of a need for self-esteem: A terror management theory. In R. F. Baumeister (Ed.), *Public self and private self* (pp. 189–212). Springer.
- Greenwald, A. G., Poehlman, T. A., Uhlmann, E. L., Banaji, M. R.** (2009). Understanding and using the Implicit Association Test: III. Meta-analysis of predictive validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(1), 17–41.
- Gilligan, C.** (1982). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Harvard University Press.
- Grimm, V., Utikal, V., Valmasoni, L.** (2017). In-group favoritism and discrimination among multiple out-groups. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 143, 254–271.
- Haslam, S. A.** (2001). *Psychology in organizations: The social identity approach* (2nd ed.). Sage.
- Hertel, G., Kerr, N. L.** (2001). Priming in-group favoritism: The impact of normative scripts in the minimal group paradigm. *Journal of Experimental Social Psychology*, 37(4), 316–324. <https://doi.org/10.1006/jesp.2000.1447>
- Hewstone, M., Rubin, M., Willis, H.** (2002). Intergroup bias. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 575–604. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135109>
- Hinkle, S., Brown, R. J.** (1990). Intergroup comparisons and social identity: Some links and lacunae. In D. Abrams & M. A. Hogg (Eds.), *Social identity theory: Constructive and critical advances* (pp. 48–70). New York: Springer-Verlag.
- Hodson, G., Costello, K.** (2007). Interpersonal disgust, ideological orientations, and dehumanization as predictors of intergroup attitudes. *Psychological Science*, 18(8), 691–698. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2007.01962.x>
- Hogg, M. A., Turner, J. C.** (1987). Intergroup behaviour, self-stereotyping and the salience of social categories. *British Journal of Social Psychology*, 26(4), 325–340.
- Hogg, M. A., Abrams, D.** (1988). *Social identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes*. Routledge.
- Hogg, M. A.** (2000). Subjective uncertainty reduction through self-categorization: A motivational theory of social identity processes. *European Review of Social Psychology*, 11(1), 223–255.

- Hogg, M. A.** (2001). A social identity theory of leadership. *Personality and Social Psychology Review*, 5(3), 184–200.
- Hogg, M. A., Reid, S. A.** (2006). Social Identity, Self-Categorization, and the Communication of Group Norms. *Communication Theory*, 16(1), 7–30.
- Hogg, M. A.** (2007). Uncertainty–identity theory. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 39, pp. 69–126). Academic Press.
- Hogg, M. A., Adelman, J. R.** (2013). Uncertainty–identity theory: Extreme groups, radical behavior, and authoritarian leadership. *Journal of Social Issues*, 69(3), 436–454. <https://doi.org/10.1111/josi.12023>
- Howard, J. W., Rothbart, M.** (1980). Social categorization and memory for ingroup and outgroup behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(2), 301–310. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.38.2.301>
- Iacoviello, V., Spears, R.** (2018). “Who’s afraid of the outgroup?” The interplay of group status and identification under threat. *Group Processes & Intergroup Relations*, 21(1), 65–84.
- Iacoviello, V., Spears, R.** (2021). Playing to the gallery: Investigating the normative explanation of ingroup favoritism by testing the impact of imagined audience. *Self and Identity*, 21(6), 660–686. <https://doi.org/10.1080/15298868.2021.1933582>
- Jetten, J., Spears, R., Manstead, A. S. R.** (1996). Intergroup norms and intergroup discrimination: Distinctive self-categorization and social identity effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(6), 1222–1232.
- Jetten, J., Spears, R., Manstead, A. S. R.** (1997). Strength of identification and intergroup differentiation: The influence of group norms. *European Journal of Social Psychology*, 27(5), 603–609.
- Karakaş, S.** (2017). Prof. Dr. Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü: Bilgisayar Programı ve Veritabanı – www.psikolojisozlugu.com (sürüm: 5.2.0/2022).
- Kessler, T., Mummendey, A.** (2008). Prejudice and intergroup relations. In M. Hewstone, W. Stroebe, & K. Jonas (Eds.), *Introduction to social psychology* (4th ed., pp. 290–314). Blackwell Publishing.
- Killen, M., Mulvey, K. L., Hitti, A.** (2011). Social exclusion in childhood: A developmental intergroup perspective. *Child Development*, 82(3), 772–790.
- Kiyonari, T., Yamagishi, T.** (2004). Ingroup Cooperation and the Social Exchange Heuristic. In R. Suleiman, D. V. Budescu, I. Fischer, & D. M. Messick (Eds.), *Contemporary psychological research on social dilemmas* (pp. 269–286). Cambridge University Press.
- Leach, C. W., van Zomeren, M., Zebel, S., Vliek, M. L. W., Pennekamp, S. F., Doosje, B., Ouwerkerk, J. W., Spears, R.** (2007). Group-level self-definition and self-investment: A hierarchical (multicomponent)

- model of in-group identification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(1), 144–165.
- McDonald, B., Kanske, P.** (2023). Gender differences in empathy, compassion, and prosocial donations, but not theory of mind in a naturalistic social task. *Scientific Reports*, 13, 20748.
- McFarland, S.** (2010). Authoritarianism, social dominance, and other roots of generalized prejudice. *Political Psychology*, 31(3), 453–477. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00765.x>
- Montoya, R. M., Pittinsky, T. L.** (2013). Individual variability in adherence to the norm of group interest predicts outgroup bias. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16(2), 173–191. <https://doi.org/10.1177/1368430212450523>
- Ng, S. H.** (1981). Equity theory and the allocation of rewards between groups. *European Journal of Social Psychology*, 11(4), 439–444.
- Devine, P. G., Monteith, M. J.** (1993). The role of discrepancy-associated affect in prejudice reduction. In D. M. Mackie & D. L. Hamilton (Eds.), *Affect, cognition, and stereotyping: Interactive processes in group perception* (pp. 317–344). Academic Press.
- Nesdale, D.** (2004). Social identity processes and children's ethnic prejudice. In M. Bennett & F. Sani (Eds.), *The development of the social self* (pp. 219–246). Psychology Press.
- Otten, S., Wentura, D.** (1999). About the impact of automaticity in the Minimal Group Paradigm: Evidence from affective priming tasks. *European Journal of Social Psychology*, 29(8), 1049–1071.
- Otten, S., Moskowitz, G. B.** (2000). Evidence for implicit evaluative in-group bias: Affect-biased spontaneous trait inference in a minimal group paradigm. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36(1), 77–89.
- Otten, S.** (2016). The minimal group paradigm and its maximal impact in research on social categorization. *Current Opinion in Psychology*, 11, 85–89.
- Pagliaro, S., Brambilla, M., Sacchi, S., D'Angelo, M., & Ellemers, N.** (2013). Initial impressions determine behaviours: Morality predicts the willingness to help newcomers. *Journal of Business Ethics*, 117(1), 37–44. <https://doi.org/10.1007/s10551-012-1508-y>
- Pechar, E., Kranton, R.** (2017). *Moderators of intergroup discrimination in the minimal group paradigm: A meta-analysis* [Unpublished manuscript]. <https://sites.duke.edu/rachelkranton/files/2016/09/Moderators-of-Intergroup-Discrimination.pdf>
- Perdue, C. W., Dovidio, J. F., Gurtman, M. B., Tyler, R. B.** (1990). Us and them: Social categorization and the process of intergroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(3), 475–486.
- Perreault, S., Bourhis, R. Y.** (1999). Ethnocentrism, social identification, and discrimination. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(1), 92–103. <https://doi.org/10.1177/0146167299025001008>

- Pettigrew, T. F.** (1958). Personality and sociocultural factors in intergroup attitudes: a cross-national comparison. *Journal of Conflict Resolution*, 2(1), 29-42.
- Platow, M., McClintock, C., Liebrand, W.** (1990). Predicting intergroup fairness and ingroup bias in the minimal group paradigm. *European Journal of Social Psychology*, 20(3), 221-239. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420200304>
- Poppe, E., Linssen, H.** (1999). In-group favoritism and the reflection of realistic dimensions of difference between national states in Central and Eastern European nationality stereotypes. *British Journal of Social Psychology*, 38(1), 85-102.
- Postmes, T., Spears, R., Sakhel, K., de Groot, D.** (2001). Social influence in computer-mediated communication: The effects of anonymity on group behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(10), 1243-1254.
- Pinter, B., Greenwald, A. G.** (2011). A comparison of minimal group induction procedures. *Group Processes & Intergroup Relations*, 14(1), 81-98.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., Malle, B. F.** (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 741-763. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.4.741>
- Ratner, K. G., Amodio, D. M.** (2013). Seeing “us vs. them”: Minimal group effects on the neural encoding of faces. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(2), 298-301.
- Reicher, S. D., Spears, R., Postmes, T.** (1995). A Social Identity Model of Deindividuation Phenomena. *European Review of Social Psychology*, 6(1), 161-198. <https://doi.org/10.1080/14792779443000049>
- Rubin, M., Badaea, C., & Jetten, J.** (2014). Low status groups show in-group favoritism to compensate for their low status and to compete for higher status. *Group Processes and Intergroup Relations*, 17, 563-576.
- Rudman, L. A., Glick, P.** (2001). Prescriptive gender stereotypes and backlash toward agentic women. *Journal of Social Issues*, 57(4), 743-762. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00239>
- Sechrist, G. B., Stangor, C.** (2001). Perceived consensus influences intergroup behavior and stereotype accessibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(4), 645-654. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.80.4.645>
- Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. R., Sherif, C. W.** (1961). *Intergroup conflict and cooperation: The Robbers Cave experiment*. University of Oklahoma Book Exchange.
- Sherif, M.** (1966). *In common predicament: Social psychology of intergroup conflict and cooperation*. Houghton Mifflin.

- Sidanius, J., Pratto, F.** (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge University Press.
- Sidanius, J., Levin, S., Federico, C. M., Pratto, F.** (2004). Sociopolitical development, social dominance orientation, and the ideological bases of social policy. In J. T. Jost & M. R. Banaji (Eds.), *The psychology of legitimacy: Emerging perspectives on ideology, justice, and intergroup relations* (pp. 307–331). Cambridge University Press.
- Spears, R., Doosje, B., Ellemers, N.** (1997). Self-stereotyping in the face of threats to group status and distinctiveness: The role of group identification. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(5), 538–553.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S.** (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson Education.
- Tajfel, H.** (1969). Cognitive aspects of prejudice. *Journal of Social Issues*, 25(4), 79–97.
- Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P., Flament, C.** (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1(2), 149–178.
- Tajfel, H., Turner, J. C.** (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). Brooks/Cole.
- Tajfel, H.** (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*, 33(1), 1–39.
- Tajfel, H., Turner, J. C.** (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & L. W. Austin (Eds.), *Psychology of Intergroup Relations* (pp. 7–24). Nelson-Hall.
- Tyler, T. R., Smith, H. J.** (1998). Social justice and social movements. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (Vol. 2, pp. 595–629). McGraw-Hill.
- Terry, D. J., Hogg, M. A.** (1996). Group norms and the attitude–behavior relationship: A role for group identification. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(8), 776–793.
<https://doi.org/10.1177/0146167296228002>
- Terry, D. J., Hogg, M. A., White, K. M.** (1999). The theory of planned behaviour: Self-identity, social identity and group norms. *British Journal of Social Psychology*, 38(3), 225–244.
<https://doi.org/10.1348/014466699164149>
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., Wetherell, M. S.** (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Basil Blackwell.
- Turner, J. C.** (1999). Some current issues in research on social identity and self-categorization theories. In N. Ellemers, R. Spears, & B. Doosje (Eds.), *Social identity: Context, commitment, content* (pp. 6–34). Oxford: Blackwell.

- Turner, J. C., Reynolds, K. J.** (2003). Why social dominance theory has been falsified. *British Journal of Social Psychology*, 42(2), 199–206.
<https://doi.org/10.1348/014466603322127184>
- Turner, J. C., Reynolds, K. J.** (2012). Self-categorization theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of Theories of Social Psychology* (Vol. 2, pp. 399–417). SAGE Publications Ltd.
- Verkuyten, M., Thijs, J.** (2002). School satisfaction of elementary school children: The role of performance, peer relations, ethnicity and gender. *Social Indicators Research*, 59(2), 203–228.
- Vivian, J. E., Berkowitz, N. H.** (1992). Anticipated bias from an outgroup: An attributional analysis. *European Journal of Social Psychology*, 22(4), 415–424.
- Vivian, J. E., Berkowitz, N. H.** (1993). Anticipated outgroup evaluations and intergroup bias. *European Journal of Social Psychology*, 23(5), 513–524.
- Wenzel, M.** (2009). Social identity and justice: Implications for intergroup relations. In S. Otten, K. Sassenberg, & T. Kessler (Eds.), *Intergroup relations: The role of motivation and emotion* (pp. 61–79). Psychology Press.
- Wetherell, M., Potter, J.** (1992). *Mapping the language of racism: Discourse and the legitimation of exploitation*. Columbia University Press.
- Yamagishi, T., Kiyonari, T.** (2000). The group as the container of generalized reciprocity. *Social Psychology Quarterly*, 63(2), 116–132.
<https://doi.org/10.2307/2695887>
- Zhang, Z., Su, H., Li, M., Zhao, H., Qi, C.** (2022). Effects of ingroup identification on ingroup favouritism during fairness norm enforcement. *Behavioral Sciences*, 12(11), 415.
<https://doi.org/10.3390/bs12110415>
- Zimbardo, P. G.** (1969). The human choice: Individuation, reason, and order versus deindividuation, impulse, and chaos. In W. J. Arnold & D. Levine (Eds.), *Nebraska Symposium on Motivation* (Vol. 17, pp. 237–307). Lincoln: University of Nebraska Press.
- Zogmaister, C., Arcuri, L., Castelli, L., Smith, E.** (2008). The Impact of Loyalty and Equality on Implicit Ingroup Favoritism. *Group Processes & Intergroup Relations*. 11(4), 493-512.

EKLER

EK A: Gönüllüyü Bilgilendirme ve Aydınlatılmış Onay Formu

EK B: İç Grup Yanlılığı Ölçümü İçin Tajfel Matrisleri

EK C: Olumlu Sıfat Listeleri

EK D: Manipölasyon Kontrolü Sorularını İçeren Anket

EK E: Katılımcı Bilgi Formu

EK F: Etik Kurul İzni

EK G: Analiz Sonuçlarına İlişkin Detaylı Tablolar

EK A: Gönüllüyü Bilgilendirme ve Aydınlatılmış Onay Formu

GÖNÜLLÜYÜ BİLGİLENDİRME VE AYDINLATILMIŞ ONAY FORMU

Bu tez araştırması, Bursa Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Serap AKGÜN danışmanlığında Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ceren Tataylak tarafından yürütülen kaynak paylaşırma görevlerinde karar verme süreçlerini inceleyen bir çalışmadır. Bu form sizi araştırma hakkında bilgilendirmek için hazırlanmıştır.

Çalışmanın Amacı Nedir?: Bu çalışmanın amacı kaynak paylaşırma görevlerinde karar verme süreçlerini incelemektir.

Bize Nasıl Yardımcı Olmanızı İsteyeceğiz?: Araştırma kapsamında sizden bir kaynak paylaşırma görevini tamamlamanız ve sıfat listesini doldurmanız istenecektir. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan sizin ne düşündüğünüz ve ne hissettiğinizdir. Araştırmanın doğru sonuçlara ulaşabilmesi için sorulara samimi yanıtlar vermeniz çok önemlidir.

Sizden Topladığımız Bilgileri Nasıl Kullanacağız?: Bu çalışmada tek tek bireylerin değil, genel olarak insanların karar verme süreçleri ile ilgilenildiğinden sizden kimlik bilgileriniz istenmemektedir. Toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

Katılımınızla ilgili bilmeniz gerekenler: Araştırmada kimlik bilgilerinizi açığa çıkaran herhangi bir soru bulunmamaktadır. Vereceğiniz cevaplar gizli tutularak yalnızca mevcut çalışmada kullanılacaktır. Katılımınız ancak gönüllü olmanız durumunda gerçekleşecektir. Katılımcı olmaya gönüllü olduktan sonra çalışmanın herhangi bir aşamasında rahatsızlık hissederseniz devam etmeme hakkına sahipsiniz. Soruları cevaplamanız yaklaşık 15-20 dakikanızı alacaktır. Araştırmaya katılarak verdiğiniz destek için teşekkür ederiz.

Araştırmayla ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz: Araştırma hakkında daha fazla bilgi almak için Psikoloji Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Serap AKGÜN ile iletişim kurabilirsiniz.

Yukarıdaki bilgileri okudum ve bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum.

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında kişisel verilerin işlenmesine dair kanunu biliyorum ve bu kanun kapsamında verilerin işlenmesine onay veriyorum. Yukarıdaki bilgileri okudum ve bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum.

() Onaylıyorum

() Onaylamıyorum

Tarih:

EK B: İç Grup Yanlılığı Ölçümü İçin Tajfel Matrisleri

TAJFEL MATRİSLERİNİN TAMAMLANMASINA YÖNELİK BİLGİLENDİRME

Bu bölümde bu kitapçıktaki matrisleri nasıl tamamlayacağınız ile ilgili bilgi verilmektedir. Her sayfada bir matris yer almaktadır. Her matris 13 kutucuktan oluşur ve her kutucukta alt alta 2 sayı yazılıdır. Her matriste bu çalışmaya katılan sizin haricinizdeki 2 kişiye puan vermektedir. Matrisin ilk satırındaki sayılar Turuncular grubu üyelerinden birine, alt satırındaki sayılar ise Yeşiller grubu üyelerinden birine verilebilmektedir. Matristeki her kutuyu inceledikten sonra iki gruba dağıtmak istediğiniz puanları içeren yalnız bir kutuyu seçiniz.

Matrisi nasıl kullanacağınızı örnekle açıklayalım. Aşağıdaki matrisin sunulduğunu varsayalım. Grup ismiyle beraber her bir katılımcıya atanan harf de verilmiştir.

Turuncular Grubu Katılımcı T	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Yeşiller Grubu Katılımcı Y	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25	27	29

Turuncular Grubu Katılımcı T'ye Verilen Puan _____

Yeşiller Grubu Katılımcı Y'ye Verilen Puan _____

Turuncular grubundaki katılımcı T'ye ve Yeşiller grubundaki katılımcı Y'ye puanları dağıttığınızı varsayın. Tüm kutucuklardaki numaralar ile ilgili dikkatlice düşünün. Yapabileceğiniz çeşitli seçimler bulunmaktadır.

Örneğin, yandaki kutucuğu seçtiğinizi varsayalım.

11
5

Bu durumda Turuncular grubundaki katılımcı T'ye 11 puan ve Yeşiller grubundaki katılımcı Y'ye 5 puan vermiş olursunuz.

Aynı matris üzerinde farklı kutucuklardan farklı sayıları seçemezsiniz, her matris için yalnız bir kutucuğu seçebilirsiniz.

Her bir matriste farklı iki kişi arasında puan paylaşılacak ve hiçbir zaman aynı kişiye tekrar puan vermeyeceksiniz.

Turuncular grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

Yeşiller grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7
1	3	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25

Turuncular Grubu Katılımcı F'ye Verilen Puan _____

Yeşiller Grubu Katılımcı L'ye Verilen Puan _____

Turuncular grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

Yeşiller grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

1	3	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

Turuncular Grubu Katılımcı C'ye Verilen Puan _____

Yeşiller Grubu Katılımcı K'ye Verilen Puan _____

Turuncular grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

Yeşiller grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4

Turuncular Grubu Katılımcı P'ye Verilen Puan _____

Yeşiller Grubu Katılımcı S'ye Verilen Puan _____

Turuncular grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

Yeşiller grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

25	23	21	19	17	15	13	11	9	7	5	3	1
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

Turuncular Grubu Katılımcı B'ye Verilen Puan _____

Yeşiller Grubu Katılımcı D'ye Verilen Puan _____

Turuncular grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler
Yeşiller grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7
25	23	21	19	17	15	13	11	9	7	5	3	1

Turuncular Grubu Katılımcı Z'ye Verilen Puan _____

Yeşiller Grubu Katılımcı N'ye Verilen Puan _____

Turuncular grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

Yeşiller grup üyelerinin kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklerler / beklemezler.

4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16

Turuncular Grubu Katılımcı H'ye Verilen Puan _____

Yeşiller Grubu Katılımcı R'ye Verilen Puan _____

EK C: Olumlu Sıfat Listeleri

Aşağıda verilen her bir sıfat **YEŞİLLER GRUBUNUN** özelliklerini ne düzeyde yansıtmaktadır?

	Hiç Yansıtmaz				Tamamen Yansıtır
Saygılı	1	2	3	4	5
İyiliksever	1	2	3	4	5
Dürüst	1	2	3	4	5
Güvenilir	1	2	3	4	5
Sadakatli	1	2	3	4	5
Adaletli	1	2	3	4	5
Merhametli	1	2	3	4	5
Doğal	1	2	3	4	5
Zeki	1	2	3	4	5
Cömert	1	2	3	4	5
Başarılı	1	2	3	4	5
İyi kalpli	1	2	3	4	5
Becerikli	1	2	3	4	5
Yardımsever	1	2	3	4	5
Çalışkan	1	2	3	4	5
Bilinçli	1	2	3	4	5
Ahlaklı	1	2	3	4	5
Vefalı	1	2	3	4	5

Aşağıda verilen her bir sıfat **TURUNCULAR GRUBUNUN** özelliklerini ne düzeyde yansıtmaktadır?

	Hiç Yansıtmaz				Tamamen Yansıtır
Saygılı	1	2	3	4	5
İyiliksever	1	2	3	4	5
Dürüst	1	2	3	4	5
Güvenilir	1	2	3	4	5
Sadakatli	1	2	3	4	5
Adaletli	1	2	3	4	5
Merhametli	1	2	3	4	5
Doğal	1	2	3	4	5
Zeki	1	2	3	4	5
Cömert	1	2	3	4	5
Başarılı	1	2	3	4	5
İyi kalpli	1	2	3	4	5
Becerikli	1	2	3	4	5
Yardıms sever	1	2	3	4	5
Çalışkan	1	2	3	4	5
Bilinçli	1	2	3	4	5
Ahlaklı	1	2	3	4	5
Vefalı	1	2	3	4	5

EK D: Manipölasyon Kontrolü Sorularını İçeren Anket

ANKET

1. Araştırma kapsamında hangi gruba katıldınız?
☐ Turuncular ☐ Yeşiller
2. Yeşiller grubu üyelerinden kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklemekte miydi?
☐ Evet ☐ Hayır
3. Turuncular grubu üyelerinden kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklemekte miydi?
☐ Evet ☐ Hayır
4. Matrisler aracılığıyla puan dağılımı yaparken aynı katılımcıya birden fazla kez puan dağıttınız mı?
☐ Evet ☐ Hayır
5. Yeşiller veya Turuncular gruplarından birinin daha kalabalık olduğunu düşündünüz mü?
☐ Evet ☐ Hayır
6. Yeşiller ve Turuncular arasında puan dağılımı yaparken kararınızı etkileyen faktörler nelerdi?
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
7. Yeşiller ve Turuncuları kişilik özellikleri yönünden değerlendirirken kararınızı etkileyen faktörler nelerdi?
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ANKET

1. Yeşiller ve Turuncular arasında puan dağılımı yaparken aşağıdakilerden hangileri kararınızda etkili oldu? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Yeşiller grubunun üyelerinden kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklemesi
- ☐ Turuncular grubunun üyelerinden kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklemesi
- ☐ Yeşiller grubunun üyelerinden kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklememesi
- ☐ Turuncular grubunun üyelerinden kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklememesi

2. Yeşilleri ve Turuncuları kişilik özellikleri yönünden değerlendirirken aşağıdakilerden hangileri kararınızda etkili oldu? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Yeşiller grubunun üyelerinden kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklemesi
- ☐ Turuncular grubunun üyelerinden kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklemesi
- ☐ Yeşiller grubunun üyelerinden kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklememesi
- ☐ Turuncular grubunun üyelerinden kendi grup üyelerine daha fazla puan vermelerini beklememesi

EK E: Katılımcı Bilgi Formu

KATILIMCI BİLGİ FORMU

1.Cinsiyetiniz:

2. Yaşınız: _____

3. Fakülte ve Bölümünüz: _____ / _____

4. Size ulaşabileceğimiz bir iletişim bilgisi paylaşabilir misiniz?

EK F: Etik Kurul İzni

Ara Kararlar/Tarih ve Sayı: 17.12.2024-E.34803

BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA ETİK KURULU

Toplantı Tarihi :17-12-2024
Toplantı No :2024-23
Karar No :4

Prof. Dr. Serap AKGÜN ve Ceren TATAYLAK'ın "Bir Norm Olarak İç Grup Yanlılığının Minimal Grup Paradigmasında Gruplararası Davranışa Etkisi" adlı araştırma yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup etik ve bilimsel açıdan sakınca bulunmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.

ASLI GİBİDİR

Prof. Dr. Sait SARGIN
Raportör

EK G: Analiz Sonuçlarına İlişkin Detaylı Tablolar

Çizelge G.1: İç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorları üzerinde iç grup normu, dış grup normu ve etkileşimlerinin etkisine ilişkin varyans analizi sonuçları.

Bağımlı Değişken	$F(3, 71)$	p	η^2 (kısmi)
İç grup yanlılığı puanı	9.16***	<.001	.28
İGK'nin OKA üzerinde	5.21**	.003	.18
GFA'nın İKA+OKA üzerinde	5.63**	.002	.19
OKA'nın İGK üzerinde	.69	.563	.03
İKA+OKA'nın GFA üzerinde	.42	.742	.02
E'nin İGK üzerinde	.57	.639	.02
İGK'nin üzerinde E	.63	.601	.03

η^2 = Etki büyüklüğü. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$, * = $p < .05$.

Çizelge G.2: İç grup normunun iç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorları üzerindeki etkisine ilişkin varyans analizi sonuçları.

Bağımlı Değişken	$F(1, 71)$	p	η^2
İç grup yanlılığı puanı	23.18***	<.001	.25
İGK'nin OKA üzerinde	13.93***	<.001	.16
GFA'nın İKA+OKA üzerinde	10.66**	.002	.13
OKA'nın İGK üzerinde	.94	.336	.01
İKA+OKA'nın GFA üzerinde	.03	.865	.00
E'nin İGK üzerinde	.59	.444	.01
İGK'nin E üzerinde	1.66	.201	.02

η^2 = Etki büyüklüğü. *** = $p < .001$, ** = $p < .01$.

Çizelge G.3: Dış grup normunun iç grup yanlılığı puanı ve strateji çekim skorları üzerindeki etkisine ilişkin varyans analizi sonuçları.

Bağımlı Değişken	$F(1, 71)$	p	η^2
GFA'nın İKA+OKA üzerinde	7.40**	.008	.09
İç grup yanlılığı puanı	4.18*	.045	.06
İGK'nin OKA üzerinde	1.27	.264	.02
OKA'nın İGK üzerinde	.04	.840	.00
İKA + OKA'nın GFA üzerinde	1.20	.277	.02
E'nin İGK üzerinde	1.17	.284	.02
İGK'nin E üzerinde	.16	.693	.00

η^2 = Etki büyüklüğü. ** = $p < .01$, * = $p < .05$.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-SOYAD : Ceren TATAYLAK

E-Posta :

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2017, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü
- **Yüksek Lisans** : 2025, Bursa Teknik Üniversitesi, Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

TEZDEN TÜRETİLEN ESERLER, SUNUMLAR VE PATENTLER: :

Tataylak, C., Akgün, S. Bir norm olarak iç grup yanlılığı ve minimal grup paradigmasında gruplar arası davranışa etkisi. 5. *Uluslararası Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, Haziran 25-28.